

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

INFORMOVANOST MLÁDEŽE O OBCHODU S LIDMI
- PREVENCE OBCHODU S LIDMI NA STŘEDNÍM
ODBORNÉM UČILIŠTI A NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Lucie Ducháčková
Vedoucí práce: Mgr. Zdenka Čurdová

5. 5. 2008

Youth's knowledge of trafficking in human beings - prevention of trafficking in human beings at secondary educational establishment and secondary schools in České Budějovice

The thesis deals with problems of trafficking in human beings, especially concerning prevention. The theoretical part characterizes forms of trafficking in human beings and their appearance in the Czech Republic. Further the impact of trafficking in human beings on the trafficked subjects and the specificity of social work in the sphere of trafficking in human beings are described. In the end of the theoretical part organizations engaged in prevention of trafficking in human beings in the Czech Republic are introduced.

The aim of the diploma thesis was to map České Budějovice youth's knowledge of trafficking in human beings. The subaim of the diploma thesis was to prepare and carry out lectures on prevention of trafficking in human beings at secondary schools and secondary educational establishment and subsequently to map if students' information about trafficking in human beings increases after the lectures. In the practical part this research used quantitative investigation, method of questioning, questionnaire technology. Youth's information about trafficking in human beings in České Budějovice was not better than the hypothesis, which arose pursuant to the results of the pilot research, assumed. By means of following questioning, which ran at intervals from 3 to 6 months after the lecture, it was found out, that students' knowledge of trafficking in human beings increased however the partial hypothesis was not confirmed. The lecture on prevention of trafficking in human beings with special intention on working migration abroad and prevention of its risk, done by the author, is stated in the part Apendices.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Informovanost mládeže o obchodu s lidmi – prevence obchodu s lidmi na středním odborném učilišti a středních školách v Českých Budějovicích vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě/úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích .....

.....

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Zdence Čurdové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. SOUČASNÝ STAV.....	8
1.1 Vymezení pojmu obchod s lidmi.....	8
1.1.1 Formy obchodu s lidmi.....	9
1.1.2 Mechanismus obchodu s lidmi.....	11
1.1.3 Příčiny obchodu s lidmi.....	12
1.1.4 Rozsah obchodu s lidmi.....	13
1.2 Situace obchodu s lidmi v České republice.....	14
1.2.1 ČR jako země zdrojová.....	15
1.2.2 ČR jako země tranzitní.....	16
1.2.3 ČR jako země cílová.....	17
1.2.4 Rizikové regiony v ČR z hlediska obchodu s lidmi	18
1.3 Legislativní rámec problematiky obchodu s lidmi	21
1.3.1 Mezinárodní úmluvy bojující proti obchodu s lidmi.....	22
1.3.2 Trestní právo dotýkající se problematiky obchodu s lidmi v ČR.....	24
1.3.3 Právní předpisy dotýkající se problematiky nucené práce a pracovních podmínek obchodovaných osob.....	25
1.3.4 Pobyt obchodovaných osob na území ČR.....	26
1.3.5 Legislativní kontext problematiky prostituce.....	27
1.4 Oběti obchodu s lidmi	28
1.4.1 Obchodování s dětmi.....	29
1.4.2 Ženy ohrožené obchodováním s lidmi	30
1.4.3 Zranitelné postavení cizinců.....	31
1.4.4 Dopady obchodování na oběti obchodu s lidmi.....	33
1.5 Národní strategie boje proti obchodu s lidmi.....	39
1.5.1 Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi.....	39
1.6 Specifika sociální práce v oblasti obchodu s lidmi.....	40
1.6.1 Terénní sociální práce.....	41
1.6.2 Krizová intervence, pomoc v krizi a podpora.....	44
1.6.3 Pomáhající organizace zabývající se problematikou obchodu s lidmi v České republice.....	45
1.7 Prevence obchodu s lidmi	47
1.7.1 Příklady prevence obchodu s lidmi.....	49
2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY.....	51
3. METODIKA.....	52
3.1 Použité metody.....	52
3.2 Charakteristika výběrového souboru.....	55
4. VÝSLEDKY.....	60

5. DISKUSE.....	94
6. ZÁVĚR.....	100
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	102
8. KLÍČOVÁ SLOVA.....	108
9. PŘÍLOHY.....	109

ÚVOD

„Mezi obchodem a obchodem s lidmi je podobný rozdíl jako mezi svobodou a ztrátou svobody“ - František Smoljak.

Tato diplomová práce se zabývá obchodem s lidmi a soustředí se zejména na prevenci tohoto jevu. Obchod s lidmi je právem považován za celosvětový problém. Často se o obchodování s lidmi mluví jako o novodobém otroctví. To proto, že jsou porušována základní lidská práva obchodované osoby – nemůže se svobodně pohybovat, rozhodovat o svém osudu. Je nemožné přesně určit počet obchodovaných osob, protože se jedná o vysoce utajený typ kriminality. Odborníci se domnívají, že odhalené případy obchodu s lidmi tvoří zhruba 10 – 30 % z celkového počtu případů. Ve většině zemí světa, včetně České republiky, je obchodování s lidmi trestným činem, při kterém dochází k porušování lidských práv a svobod obchodované osoby.

Nejúčinnější obranou proti obchodu s lidmi je kvalitní prevence. Základním kamenem prevence obchodu s lidmi jsou informace. Informace v různé podobě, v různém zpracování a především „ušité“ na míru dané cílové skupině. Přitom je potřeba vycházet z principu zplnomocňování (empowerment) - osoba se může aktivně bránit či snižovat riziko negativních jevů tehdy, má-li k dispozici dostatečné informace, dovednosti a především je-li motivována je aktivně a samostatně využívat.

V minulém roce jsem se zúčastnila dobrovolnického projektu Centra prevence vybraných společensky nežádoucích jevů Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Cílem tohoto projektu bylo informovat rizikové jedince a skupiny osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou oběťmi této trestné činnosti. Spolu s dalšími dobrovolníky jsme prováděli přednášky zaměřené na prevenci obchodu s lidmi na základní škole speciální a v dětském domově. To byl hlavní důvod, proč jsem si zvolila obchod s lidmi - zejména jeho prevenci - jako téma diplomové práce.

1. SOUČASNÝ STAV

Obchod s lidmi je závažným porušováním lidských práv. Již v první polovině dvacátého století se rozvíjely snahy na vytvoření definice obchodu s lidmi. Jednotná definice může tuto problematiku zpřehlednit a také usnadnit řešení a trestání obchodu s lidmi. OSN v roce 1949 předložilo *Úmluvu o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a vykořisťování prostituce jiného*. Na konci dvacátého století už byla ale tato konvence zastaralá. Proto došlo k vytvoření takové definice, která pojímá všechny formy obchodu s lidmi. Základní a komplexní mezinárodní definice obchodu s lidmi vznikla v Palermu 13. 12. 2000 a obsahuje ji *Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi*, doplňující *Úmluvu OSN o boji proti mezinárodní organizované trestné činnosti (26)*.

1.1 Vymezení pojmu obchod s lidmi

Dle *Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi*, doplňující *Úmluvu OSN o boji proti mezinárodní organizované trestné činnosti* (Palermo 2000), zní definice obchodu s lidmi: Obchodování s lidmi znamená najímání, přepravu, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo za pomoci předání nebo přijetí plateb či výhod, a to za účelem získání souhlasu osoby mající kontrolu nad jinou osobou. Zneužívání zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných, jiné formy sexuálního zneužívání, nucenou práci nebo poskytování služeb, otroctví, nebo podobné praktiky jako otroctví, nevolnictví nebo odnětí orgánů (23).

Význam této mezinárodně uznávané definice spočívá v tom, že byly do termínu obchodování s lidmi zahrnuty všechny aspekty tohoto kriminálního jevu. Státy, které

se pod protokol podepsaly, budou muset tento výčet nezákonného jednání vložit i do své vnitrostátní úpravy, podle které obchod s lidmi postihují. Protokol je totiž založen na zásadě, že jednání v něm uvedené každý stát definuje, stíhá i trestá podle vlastních zákonů. Zároveň Úmluva zavazuje signatářské státy k trestnímu postihu pachatelů aktů spojených s obchodováním s lidmi i ve vztahu ke stádiu přípravy a pokusu a různých forem účastenství na takovém činu, pokud jednání bylo úmyslné. Samotná definice pak neváže obchodování s lidmi na přechod státní hranice **(9)**.

Z této definice obchodu s lidmi vyplývají tři základní *znaky* obchodu s lidmi: *jednání obchodníků, prostředky* a *účel*. Jednáním obchodníků se rozumí: najímání, přepravování, přechovávání, přijímání. Dostane-li se osoba do moci obchodníků na základě nabídky přes agenturu nebo inzerát, jedná se o formální cestu nábory. Často se však dostane osoba do spáru „obchodníků“ přes někoho známého (příbuzní, známí, partneři). V takovýchto případech většinou nedojde k uzavření pracovní smlouvy a hovoří se o neformální cestě nábory.

Mezi prostředky patří vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, únos, podvod, lži, zneužití moci a zneužití bezmocnosti osoby. Je-li někdo stíhán pro trestný čin „Obchodování s lidmi“ a obětí je dítě (osoba mladší 18 let), nepohlíží se na to, jaké prostředky donucení byly použity, ale postačuje přítomnost samotného vykořisťování.

Třetím znakem obchodu s lidmi je účel. Účelem obchodu s lidmi je vykořisťování, které může mít různé podoby. Podle podob vykořisťování určujeme základní formy obchodu s lidmi **(26)**.

1.1.1 Formy obchodu s lidmi

Sexuální vykořisťování a nucená prostituce

Dostupné informace poukazují, že tato forma obchodu s lidmi se nejčastěji týká žen a dětí. Děti jsou vykořisťovány především v pornografickém průmyslu a nezletilé dívky jsou zneužívány k prostituci. S nucenou prostitucí je spojená i nízká hygienická

úroveň zařízení, kde oběti pracují, neúměrné množství zákazníků denně, nutnost pracovat i ve špatném zdravotním stavu, nepoužívání kondomu zákazníky apod. **(13)**. Některé obchodované osoby souhlasily předem s prací v sexuálním průmyslu, nebyly však seznámeny s otrockými podmínkami, jiné osoby se oběťmi nucené prostituce staly za použití podvodu, násilí nebo jiné formy nátlaku **(26)**.

Nucená práce (praktiky podobné otroctví, dlužní otroctví, pracovní vykořisťování)

Oběti nucené práce jsou nuceny pracovat zejména v zemědělském sektoru, ve stavebnictví, ve spotřebním a potravinářském průmyslu, v dílnách, které bývají do značné míry uzavřeny apod. Obchodníci obchodovaným osobám většinou zadržují mzdu, doklady, porušují pracovní smlouvu, nutí pracovat své oběti i více než dvanáct hodin denně. Velmi ohroženou skupinou jsou pracovní migranti. Pokud se na území státu, kde jsou vykořisťováni, nachází bez legálního povolení k pobytu, jejich zaměstnavatelé je pak tímto vydírají a nutí je pracovat často v nelidských podmínkách **(13)**.

Nucená práce v domácnosti/domácí práce

Obchodované osoby vykonávají práci v soukromých prostorách, mají tedy menší šanci vymanit se z tohoto prostředí a zkontaktovat někoho z venku o pomoc. Jedná se zejména o otrocké podmínky práce, nucení k prostituci nebo poskytování sexuálních služeb zaměstnavateli, o péči o osoby s postižením nebo s těžkou nemocí, bez téměř žádné možnosti odpočinku, nedostatku jídla a nevyplácení části nebo celé mzdy **(13)**.

Nucený sňatek

Obvykle bývají takto zneužity ženy z chudé země či oblastí. Po sňatku jsou nuceny pracovat v domácnosti, vykonávat neplacené práce či prostituci. V České republice, například v Karlovarském a Ústeckém kraji, se konají nucené sňatky českých občanek s cizinci za účelem legalizace jeho pobytu. Ženám je nabídnut finanční obnos za realizovaný sňatek, tyto ženy však nemají informace o tom, že po sňatku přijdou

o možnost pobírat některé sociální dávky apod. **(19)**.

Nucení k žebrotě či nucení k páchání drobné trestné činnosti

Tento jev je značně rozšířený v oblasti jihovýchodní Asie, ale nevyhýbá se ani Evropě a jiným částem světa. Týká se především dětí, starých lidí a osob s postižením, kteří jsou snadnou kořistí pro obchodníky. Jsou nuceni získávat pro vykořisťovatele peníze žebrotou, děti jsou často také nuceny k drobné trestné činnosti **(13)**.

Odjímání orgánů či tkání

Při této formě obchodu s lidmi jsou obchodovaným osobám odjímány orgány či tkáně určené k transplantaci. Oběťmi jsou nejčastěji děti nebo mladí lidé, kteří jsou prodáni nebo uneseni, poté jsou jim odebrány orgány pro transplantaci **(34)**.

1.1.2 Mechanismus obchodu s lidmi

Mechanismus obchodu s lidmi lze vystihnout ve třech základních bodech:

1. *Nábor/přeprava* – k náboru dochází zpravidla v místě původu. Místo původu lze jednoduše vysvětlit jako místo, kde osoba žila před tím, než s ní bylo obchodováno. Lidé jsou obchodováni v rámci jednoho státu, nedochází-li k cestě za jejich vykořisťováním k překročení státních hranic. Převážně se pak jedná o přepravu obchodované osoby mezi jednotlivými regiony dané země. Nebo je osoba převážena za účelem vykořisťování do jiného státu, pak její cesta vede ze země původu do země cílové, tedy země, kde je s osobou obchodováno. Pokud vede trasa ze země původu do země cílové přes další státy, nazývají se tyto státy zeměmi tranzitními.
2. *Místo určení* – místo, kde je osoba vykořisťována.
3. *Vysvobození se* – znamená pro oběť obchodu s lidmi, že se jí podařilo vyprostit se z prostředí, kde byla vykořisťována.

Existují výjimky, u kterých tento mechanismus neplatí zcela přesně. Například u některých obětí nikdy nedojde k vysvození (26).

1.1.3 Příčiny obchodu s lidmi

K rozvoji obchodu s lidmi v celosvětovém měřítku přispívá celá řada faktorů: nerovnováha mezinárodních ekonomických vztahů, chudoba nebo politická nestabilita v zemích původu. Častou příčinou je i silný tlak rodiny a sociálního okolí na ženu, vysoká tolerance k porušování lidských práv (především v zemích původu), nerovnoprávnost pohlaví v zákonech i v praxi (feminizace bídy, gender diskriminace, obecná tendence k nižšímu ohodnocení žen v pracovním procesu, špatný přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem). Dále k rozvoji obchodu s lidmi přispívá vysoká poptávka po levném, prodejném sexu a levné pracovní síle, nedostatečná informovanost veřejnosti i obětí, nedostatečné právní vědomí, posunutý systém hodnot ve společnosti, přílišná orientace na principy tržního chování, morální nedocenení vlastní osobnosti a neschopnost seberealizace. Taktéž tomuto fenoménu přispívá touha žen uniknout z nudného, neperspektivního životního stylu a sociální kontroly původního prostředí, mýtus snadného a pokojného života na Západě, protichůdné mýty o obětech obchodování s lidmi (např. „slušné dívce se to stát nemůže“ až po druhý extrémní názor „může se to stát každé, nic proti tomu nemohu dělat, risknu to a vezmu nabízenou pracovní příležitost“), naivita žen při hledání dobře placené práce či partnera za účelem sňatku a podcenění zdravotního rizika spojeného s prostitucí (28).

Příčiny obchodu s lidmi můžeme rozdělit na 3 základní skupiny:

1. *vnější faktory*: „*push*“ a „*pull*“ *faktory*: „Push“ faktory jsou důvody, kvůli kterým se rozhodne osoba své místo původu opustit. Například: socio/ekonomická situace v dané zemi/místě, výše nezaměstnanosti, chudoba, porušování lidských práv, životní prostředí, válečný konflikt atd. „Pull“ faktory přitahují osobu k místu cílovému, jsou to, co činí dané místo nebo zemi

přitažlivými. Např.: stabilní socio/ekonomická situace, vysoká životní úroveň, poptávka po levné pracovní síle **(26)**.

2. *vnitřní faktory*: nazývají se také rizikovými faktory. Vážou se přímo k osobě oběti, případně potencionální oběti. Může to být věk, vzdělání, příslušnost k národnosti menšině, problematické rodinné zázemí, předchozí zkušenost s násilím, závislosti apod.
3. *globální příčiny*: nerovná distribuce bohatství ve světě. Znamená to, že jsou na světě místa, kde je problém se uživit a místa, kde je kvůli konkurenci nutné tlačit ceny produktů a služeb na nejnižší možnou míru **(26)**.

1.1.4 Rozsah obchodu s lidmi

Obchod s lidmi je skrytý jev, proto nejsou známy přesné číselné údaje o rozsahu obchodu s lidmi. Hovoří se zde o tzv. fenoménu ledovce, podle kterého odhalené případy obchodu s lidmi tvoří pouze špičku pomyslného ledovce (10-30 %). Statistické údaje o rozsahu obchodu s lidmi jsou více či méně pouhé kvalifikované odhady a mnohdy se velmi různí. Pro ilustraci:

- Ministerstvo zahraničních věcí USA: 800 – 900 tis. lidí ročně na světě obchodováno,
- Rada Evropy: 4 mil. žen ročně na světě obchodováno,
- Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě: 4 mil. lidí ročně na světě obchodováno,
- Centrum OSN pro prevenci mezinárodního zločinu (UNCICP): 700 tis. případů obchodu s lidmi na světě ročně; 96 % obchodovaných osob jsou ženy; 50 % obchodovaných osob jsou děti; 80 – 90 % osob je obchodovaných za účelem sexuálního vykořisťování, zbytek – nucená práce,
- Mezinárodní organizace pro migraci: 500 tis. žen je ročně obchodováno do Evropy **(26)**,

- Mezinárodní organizace práce (ILO): na celém světě je 12,3 milionu osob obětí nucené práce, přičemž z tohoto počtu je 2,4 milionu osob zároveň obětí obchodu s lidmi za tímto účelem **(28)**.

Tyto počty se různí podle forem a definic obchodu s lidmi. Některé statistiky například udávají počty obětí obchodu s lidmi pouze v sexuálním průmyslu, jiné statistiky zahrnují obchodování s lidmi pouze v případech, kdy byly překročeny státní hranice, jiné zahrnují i obchodování v rámci státních hranic. Tento typ kriminality je pro samotné obchodníky velmi výnosným. Podle nejaktuálnější studie Mezinárodní organizace práce (ILO) se roční zisky pachatelů odhadují na 31,6 miliard dolarů. Už z těchto hrubých odhadů je zřejmé, že se jedná o jednu z nejméně výnosných forem mezinárodního organizovaného zločinu, která přináší organizátorům zisky srovnatelné se zisky z nelegálního obchodu s drogami nebo zbraněmi. Oproti zmíněným druhům trestné činnosti zde však hrozí daleko menší riziko, že pachatelé budou odhaleni a potrestáni, neboť využívají bezmocného postavení, ve kterém se jejich oběti často ocitají, zejména z důvodu nelegálního pobytu na území cizího státu **(28)**.

1.2 Situace obchodu s lidmi v České republice

Obchod s lidmi v ČR není nový fenomén, jeho kořeny ve střední a východní Evropě sahají až do 18. století, kdy se obchod se ženami odehrával prostřednictvím tzv. sňatkových podvodníků. Na počátku 20. století se stala senátorka Františka Plamínková předsedkyní československé pobočky Mezinárodního úřadu proti obchodu se ženami a dětmi. Po roce 1948 obchod s lidmi nebyl problémem relevantním pro tzv. sovětský blok. Přesto je zajímavé, že ČSSR v této době přistoupila ke *Konvenci o potlačení obchodu s lidmi a vykořisťování prostituce jiných* (OSN 1949) **(26)**.

Otevřením hranic mezi východní a západní Evropou po roce 1989 obchod s lidmi ze střední a východní Evropy výrazně vzrostl. Příčiny ležely pravděpodobně v důsledcích změn. S režimem padla i uměle udržovaná plná zaměstnanost. Řešením

nezaměstnanosti se mimo jiné stala i nová, dosud neznámá možnost – pracovní migrace. Informace o reálných možnostech legálního pobytu a práce nebyly téměř k dispozici, stejně tak jako nebyly k dispozici informace o rizicích a nebezpečích, která mohou být s cestou do zahraničí spojena. Dalším handicapem a faktorem, který stavěl lidi do zranitelnější pozice, byla absence jazykové kompetence. Na počátku 90. let se hovořilo především o obchodu se ženami do oblasti sexuálního průmyslu. První, kdo na skutečnost obchodu se ženami ze střední a východní Evropy poukázal, byly pomáhající organizace v zemích západní Evropy. Ty zaznamenaly změnu v řadách své klientely – k ženám z Afriky a Latinské Ameriky přibyly ženy ze zemí střední a východní Evropy. Následně to byly právě západoevropské organizace, které daly impuls ke vzniku pomáhajících organizací (kupříkladu také síť La Strada) ve střední a východní Evropě **(26)**.

1.2.1 ČR jako země zdrojová

Země zdrojová, nebo také země původu, je země, kde osoba žila před tím, než se stala obětí obchodu s lidmi **(34)**. V 90. letech minulého století byla ČR významnou zdrojovou zemí spolu s dalšími postkomunistickými státy z východní a jihovýchodní Evropy. Jednalo se zejména o obchod se ženami do sexuálního průmyslu v Západní Evropě. Po roce 2000 se objevily zprávy o Češkách obchodovaných mimo Evropu, a to jak do Asie (Japonsko), tak na americký kontinent (USA, Mexiko). Dnes se nadále obchoduje s mladými ženami za účelem sexuálního vykořisťování do zemí západní Evropy (Velká Británie, severské státy, Německo a Rakousko, Itálie, Francie, Španělsko, Nizozemsko, Švýcarsko) a USA, ale obchod s lidmi se rozvíjí značně i na území ČR. Tento typ obchodování je jedním z nových trendů a odehrává se na území ČR mezi jednotlivými regiony. Nejčastějším zdrojem obchodovaných osob z ČR jsou oblasti s velkou nezaměstnaností a města s rozvinutějším cestovním ruchem a zvýšenou nabídkou a poptávkou všech druhů sexuálních služeb. Nejčastější zdrojovou

oblastí obchodovaných osob z ČR jsou regiony z vysokou mírou nezaměstnanosti (severní Čechy, severní i jižní Morava), Praha a Brno **(13)**.

Hovoříme-li o ČR jako zemi původu, je třeba zmínit také rizikové skupiny. V první polovině 90. let byly za hlavní rizikovou skupinu pokládány mladé ženy a dívky. Tato skupina zůstává nadále rizikovou, i když se její obecná informovanost o obchodu s lidmi zvýšila. V rámci skupiny však existují podskupiny, které jsou z mnoha důvodů méně informované, a u nichž se kombinuje větší množství rizikových faktorů a jsou tudíž potenciálně ohroženější. Mezi ně patří osoby ze sociálně vyloučených romských komunit, z oblastí s velmi vysokou nezaměstnaností a vyrůstajících v zařízeních institucionální výchovy a náhradní rodinné péče **(26)**.

1.2.2 ČR jako země tranzitní

Země tranzitní je země, přes kterou vede trasa ze země původu do země cílové. V procesu obchodu s lidmi jsou velmi často země původu ekonomicky slabší než země cílové. Lidé z jihovýchodní Asie jsou dováženi do USA, Afričané do zemí západní Evropy apod. I přes Českou republiku vedou trasy obchodu s lidmi. Česká republika je klíčovou tranzitní zemí pro migrační trasy ze směru Východ – Západ. Trasy obchodu s lidmi přes Česko vedou především z Ukrajiny, což doprovází i menší vlna z Moldávie **(13)**.

Přes ČR vede tzv. *Balkánská trasa*, po které jsou dopravováni nelegální přistěhovalci do EU. Předpokládá se, že řada z nich se stává snadnou kořistí pro obchodníky s lidmi. Tzv. Balkánskou trasou přicházejí především imigranti z Asie a Středního východu (hlavně Kurdové, Iráčané, Pákistánci, Číňané, popř. Albánci), a to cestou přes Turecko do Bulharska, Rumunska, Maďarska, Slovenska, České republiky a nakonec do Německa, nebo v menší míře přes Maďarsko do Rakouska. Alternativní větev této trasy vede přes Řecko do Makedonie, Albánie a následně do Itálie (Sicílie/Kalábrie). Poslední, ale neméně využívanou možností, je cesta vedoucí přes

území Bosny a Hercegoviny, Chorvatska a Slovinska do Rakouska nebo Německa. Podle odhadů se tzv. Balkánskou trasou přepraví průměrně 250 migrantů denně (2001). Zisky organizovaných skupin z této činnosti jsou značné. Prameny uvádějí, že poplatky za cestu ze země původu na území států EU se pohybují, v závislosti na geografické vzdálenosti mezi oběma body cesty, v rozpětí od 200 € (Makedonie, Rumunsko) až do 40 000 € (Afghánistán, Čína) za osobu **(46)**.

1.2.3 ČR jako země cílová

Země cílová je zemí, kde je obchodovaná osoba vykořisťována ze strany obchodníků. Tato země se může měnit, osoby mohou být obchodovány do dalších cílových zemí **(34)**. Význam ČR jako země cílové výrazně roste. Je to zapříčiněno zvyšující se ekonomickou úrovní, poptávkou po levné pracovní síle a sousedstvím se SRN a Rakouskem. Koncem 90. let se zde začíná obchodovat se ženami z bývalého Sovětského svazu a jihovýchodní Evropy, za účelem sexuálního vykořisťování. Nejčastější země původu obětí obchodu s lidmi v ČR jsou Ukrajina, Rusko, Bělorusko, Moldávie, Litva, Slovensko, Rumunsko, Bulharsko, objevují se i ženy ze zemí bývalé Jugoslávie. Na počátku 21. století se objevuje v ČR stále více osob obchodovaných ze střední a jihovýchodní Asie – Vietnam, Čína, Mongolsko, Filipíny, Thajsko, Kyrgyzstán, Kazachstán a Turkmenistán. Novinkou se stávají ženy z Afriky, zejména z Nigérie a Konga **(13)**.

V současné době se vyskytuje i nucená práce jako jedna z forem obchodu s lidmi v ČR. Touto problematikou se zabývala společnost Intermundia ve *Výzkumu obchodu s lidmi především za účelem nucené práce* z roku 2005. Podle tohoto výzkumu směřují imigranti v ČR zejména do oblastí stavebnictví, zemědělství, služeb a textilního průmyslu. Textilní průmysl se stal doménou polských a ukrajinských žen. Cizinci pracují v sektorech pracovního trhu, o které Češi neprojevují zájem. Jen ve stavebnictví legálně či nelegálně pracuje asi 100.000 cizinců, vesměs Ukrajinců. Dle tohoto

výzkumu dále vyplývá, že hodnocení dobrovolnosti práce není jednoznačné. Sami klienti se považují za svobodné. Přesto vztah mezi zprostředkovatelem a migrantem je silně nerovný, stejně jako zisky z něj plynoucí. Migranti se ocitají ve znevýhodněné pozici, jsou vystaveni mnohým rizikům a újmám, ocitají se v situacích tísně a limitované volby. Jsou deprivováni mnoha faktory, přesto svou situaci považují za lepší než v zemi původu. Míra autonomie závisí na vnějších okolnostech, nasycenost trhu práce umožňuje zprostředkovatelům cizince více omezovat **(40)**.

V ČR se na procesu zaměstnávání cizinců výrazně podílí tzv. *klientský systém*. Vedoucí informačních a mediálních projektů společnosti Člověk v tísní Adéla Pospíchalová popisuje klientský systém jako způsob zaměstnávání cizinců využívající služeb zprostředkovatelů práce. Tito zprostředkovatelé již mají dobré kontakty na firmy se zájmem o práci cizinců. Velmi často se jedná o nelegální zaměstnávání. Zprostředkovatelé, takzvaní klienti, cizincům shánějí práci, bydlení, doklady a zajišťují jim cestu. Tím vytvářejí závislost cizinců na jejich dalším jednání. Zprostředkovatel pak vybírá od „svých lidí“ nemalou část jejich výdělků, někdy dokonce zadržuje celou mzdu. Obecně platí, že v klientském systému cizinci pracují za nižší mzdu a často i v horších podmínkách **(1)**.

1.2.4 Rizikové regiony v ČR z hlediska obchodu s lidmi

Rizikové oblasti v ČR se dělí podle faktorů:

- a) geografických – v dané oblasti se fakticky či potenciálně vyskytuje obchod s lidmi (blízkost hranic, výskyt sexuálního průmyslu, nelegálního zaměstnávání) – např. severní Čechy, jižní Čechy, západní Čechy, jižní Morava a také velká města jako Praha a Brno;
- b) socioekonomické – žijí zde ve větším počtu skupiny, které lze charakterizovat jako rizikové – sociálně vyloučené komunity, nezaměstnaní apod. – například: Ostravsko, Chomutovsko **(26)**.

Organizace La Strada ČR, o.p.s. realizovala od září 2003 do února 2004 projekt:

Obchod s lidmi v České republice (situační analýza šesti regionů), jehož hlavním cílem bylo zmapovat situaci obchodu s lidmi v šesti krajích České republiky – jihočeském, ústeckém, karlovarském, libereckém, jihomoravském a olomouckém. Kraje byly zařazeny do sledování především na základě předchozích zkušeností La Strady, které naznačovaly, že tyto oblasti jsou rizikové z hlediska obchodu s lidmi.

Jihočeský kraj sousedí s Rakouskem a Spolkovou republikou Německo, proto je rizikovým především z hlediska geografického. Rizikové lokality v tomto kraji jsou v blízkosti nejfrekventovanějších silničních tahů a v blízkosti hraničních přechodů. Často se zde vyskytují v regionálním tisku, inzertních novinách a na veřejném prostranství inzeráty nabízející práci v zahraničí (barmanky, modelky, tanečnice anebo poskytování sexuálních služeb v příhraničních klubech za vysoké výdělky). V jihočeském kraji převládá klubová a pouliční prostituce, v menší míře také bytová. Určitá část z těchto žen může být obětí obchodování, neboť podle dotázaných jsou ženy neustále hlídány a je s nimi téměř nemožné navázat kontakt. Podle výzkumu se většina dotázaných domnívá, že se setkala s případy obchodování. Policie ČR se v roce 2003 s případem obchodu s lidmi setkala. V průběhu realizace projektu řešila externí spolupracovnice dva případy obchodu s lidmi. Ve výzkumu se objevují i domněnky o případném výskytu obchodu s lidmi za účelem nucené práce, avšak respondenti se přímo s touto formou nesetkaly (27).

Jihomoravský kraj je rizikovým z hlediska geografického. Má společné hranice s Rakouskem a se Slovenskem. Při zkoumání v terénu došlo k podezření, že některé ženy jsou nedobrovolně drženy v nočních klubech – jsou v nich zároveň ubytovány, nesmějí vycházet ven, na oknech jsou mříže, do klubu je znemožněn vstup pracovníkům streetwork organizace. Významnou rizikovou skupinou zastoupenou v tomto kraji jsou migranti a žadatelé o azyl – je zde pobytové zařízení pro žadatele o azyl a integrační azylové středisko – Zastávka u Brna a také zařízení pro zajištění cizinců Poštorná. Pracovníci těchto zařízení se ve své praxi setkali s několika případy obchodu s lidmi. O možném působení skupin obchodníků s lidmi hovořili pracovníci přijímacího střediska Vyšší Lhoty. Žadatelé o azyl jsou potenciálními oběťmi obchodu s lidmi,

zejména ohroženou skupinou jsou Číňanky, Vietnamci, a také je zde významná komunita Mongolů. U dotázaných zástupců státních institucí se projevilo poměrně nízké povědomí o problematice obchodu se ženami, velmi vyhraněné stereotypní postoje a směřování s jinou problematikou. Dostupnost služeb je rozdílná v Brně a v ostatních částech kraje (27).

Karlovarský kraj sousedí se Spolkovou republikou Německo, proto je považován za rizikový. Podle výzkumu se odhady o počtu obchodovaných osob pohybují v řádu desítek. Hovoří se zde především o obchodu s lidmi do sexuálního průmyslu, zmíněn byl ale také obchod s lidmi za účelem nucené práce, především v oblasti stavebnictví. Z rizikových skupin se zde vyskytuje poměrně silná ukrajinská komunita a dále komunita ruská (hlavně Karlovy Vary), běloruská a moldavská. Značně početná je v regionu vietnamská komunita, o které se dotazovaní domnívají, že se může podílet na obchodu se sňatky za účelem získání pobytu na území ČR. Romská komunita je početná – v řádech tisíců. Dotazovaní se shodli, že tito lidé jsou jak potenciálně ohroženi obchodem s lidmi, tak také pravděpodobnými pachateli. V regionu působí organizace, které jsou v případě potřeby ochotny poskytnout pomoc obchodované osobě (27).

Liberecký kraj je rizikovým spíše z hlediska geografického, hraničí se Spolkovou republikou Německo a Polskem. Externí spolupracovnice La Strady došla k závěru, že obchod s lidmi není v kraji prioritním problémem. Z rizikových skupin je nepočetnější Romská komunita, Slováci, Bulhaři, Moldavané, Poláci a Rusové. Informovanost aktérů o problematice je dosti nevyrovnaná – většina dotazovaných se s problematikou vůbec nesešla a nepovažují ji za závažnou v daném regionu (27).

Olomoucký kraj je rizikovým spíše ze socioekonomických důvodů. Sexuální průmysl se zde vyskytuje ve velmi malé míře. Byl zde zaznamenán specifický případ otrocké práce či dlužního otroctví v souvislosti s drogovou problematikou. Uživatelé drog byli nuceni splácet dluh výrobou drog, byli drženi o hladu v zamčeném bytě a byli k sobě přivázáni smyčkou kolem krku. Z rizikových skupin se zde vyskytují vietnamské a čínské komunity, dále pak ve větších městech početnější komunity Romů, kde

se objevily případy dívek obchodovaných do jiných částí ČR či do zahraničí. Informovanost aktérů o problematice obchodování byla různorodá. Došli však ke shodě, že je potřeba cílené prevence u rizikových skupin - mladé dívky a ženy, nezaměstnané ženy, svobodné matky a mladí opouštějící ústavní péči (27).

Ústecký kraj je rizikovým jak z hlediska geografického, tak z hlediska socioekonomického. Najdeme zde oblasti, kde míra nezaměstnanosti dosahuje místy až dvojnásobku republikového průměru – Most, Teplice, Chomutov. Většina dotazovaných vnímá obchod s lidmi jako závažný problém v daném regionu. V početné romské komunitě se vyskytuje nucená prostituce, jak v rámci regionu, tak obchodování do zahraničí. Do Ústeckého kraje jsou také přiváženy dívky z jiných oblastí, včetně Slovenska (27).

V *Praze* je situace poněkud odlišná, alespoň co se týče nucené prostituce. Pražské dívky a ženy – zejména díky faktickým možnostem získat finance - jsou obchodováním ohroženy nejméně. V Praze je rovněž větší informovanost o rizicích sociálně patologických jevů. Relativně menší četnost romských žen z Prahy v prostředí prostituce je způsobena pravděpodobně tím, že v Praze netrpí romské komunity takovou chudobou jako v některých např. příhraničních oblastech. Objevuje se tu ale komerční sexuální zneužívání romských dětí (chlapců), zejména v podobě chlapecké prostituce (19).

1.3 Legislativní rámec problematiky obchodu s lidmi

Obchodování s lidmi, které také můžeme nazvat novodobým otroctvím, je celosvětově rozšířený fenomén, který znamená závažné porušování lidských práv obětí. V boji proti obchodu s lidmi nestačí jen trestněprávně postihnout pachatele, ale je třeba také vytvářet podmínky pro pomoc obětem a pro jejich reintegraci do společnosti, a zejména pak působit preventivně. Vzhledem k tomu, že jde většinou o organizovanou kriminalitu s mezinárodním prvkem, je nutné vytvářet a využívat mezinárodní úmluvy

bojující proti obchodu s lidmi a zapojovat se do mezinárodní spolupráce v boji proti tomuto celosvětovému problému (28).

1.3.1 Mezinárodní úmluvy bojující proti obchodu s lidmi

První úmluva, která se dotýkala problematiky obchodu s lidmi (v té době byl považován obchod s lidmi pouze za obchod se ženami) byla *Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty* z 18. 5. 1904. Upravovala však jen policejní zabezpečovací opatření proti tomuto obchodu. Na základě této úmluvy bylo pátráno na nádražích a v naložovacích přístavech po obchodnicích se ženami a jejich obětech. Dále umožňovala obchodovaným ženám, které o to požádaly, dopravit se zpět do vlasti. Ženám, které neměly na náklady spojené s cestou zpět vlastní prostředky, tuto cestu hradila země cílová spolu se zemí původu (35).

Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty ze 4. 5. 1910 byla vyhlášena v rakouském říšském zákoníku. Spolu s ní byla publikována též předchozí úmluva ze dne 18. 5. 1904. Přístup Československé republiky k oběma úmluvám byl proveden vyhláškou ministra zahraničních věcí pod č. 160/1922 Sb. Jde již o skutečnou mezinárodní úmluvu tohoto druhu, která usnadňovala stíhání mezinárodního obchodu se ženami. Trestán byl ten, kdo najal nebo odvezl nezletilou ženu nebo dívku, i třeba s jejím souhlasem, k ukolení chtíče jiného. Rovněž ten, kdo zletilou ženu lstí nebo násilím, vyhrožováním nebo jiným donucovacím prostředkem najal nebo odvezl.

Úmluva sjednocující nejdůležitější předpisy dřívějších konvencí, ke kterým Československo přistoupilo již před druhou světovou válkou je *Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob* ze dne 2. 12. 1949. Československá republika přistoupila k této úmluvě 14. 3. 1958. Úmluva ukládá všem smluvním stranám zejména stíhat a trestat osoby, které provozují nebo podporují obchod s lidskými bytostmi za účelem prostituce. Článek 1 v tomto směru stanoví: smluvní strany se zavazují potrestat každou osobu, která kvůli uspokojení žádostivosti

druhého a) získá, zláká nebo svede za účelem prostituce jinou osobu, i s jejím souhlasem, b) těží z prostituce jiné osoby, a to i se souhlasem této osoby. Úmluva dále ukládá zrušit nebo odvolat každý zákon nebo jiný předpis, podle něhož se musí osoby oddávající se prostituci podrobit zvláštní registraci nebo vlastnit zvláštní doklady apod. **(35)**.

Důležitým se stal *Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi*, kterým se doplňuje Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu. Text úmluvy byl po projednání Valným shromážděním OSN předložen k slavnostnímu podpisu na konferenci v italském Palermu v prosinci roku 2000, kde se k němu připojila také Česká republika. Doplnkový protokol Česká republika podepsala dne 10. prosince 2002. Tento protokol obsahuje současnou platnou definici obchodu s lidmi. Podle ní je obchod s lidmi nejen nucenou prostitucí, jak tomu bylo doposud, ale rozšiřuje obchodování s lidmi o jeho další formy **(26)**.

Na mezinárodním poli v boji proti potlačení obchodu s lidmi a v celkové ochraně lidských práv jsou důležité další mezinárodní smlouvy, jako například *Úmluva o právech dítěte* přijatá v New Yorku dne 20. 11. 1989 a v platnost vstoupila dnem 2. 9. 1990. Pro naši republiku vstoupila v platnost dnem 6. 2. 1991. Je publikována pod č. 104/1991 Sb. Reaguje na potřebu zvýšené ochrany dětí a je jedním ze specializovaných instrumentů pro mezinárodní ochranu lidských práv, přijatých v rámci OSN v roce 1989. Je možno ji zařadit mezi důležité dokumenty orientované na boj proti obchodování s lidmi, konkrétně obchodování s dětmi. Článek 1 úmluvy stanoví, že pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Podle článku 35 přijímají státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, všechna nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění únosu dětí, prodávání dětí a obchodování s nimi za jakýmkoli účelem a v jakékoli podobě **(32)**.

Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky a zaručuje základní práva a svobody pro každého. Ústava ČR navíc stanovuje přednost

mezinárodních smluv před zákony. Obchod s lidmi porušuje některé články Listiny základních práv a svobod, jako je například zákaz nucené práce. Práva a svobody zaručené Listinou základních práva a svobod však nestačí. Jsou jakýmsi základním rámcem, který je nutné doplnit o další opatření, a tak umožnit aplikaci daných práv v praxi (36).

1.3.2 Trestní právo dotýkající se problematiky obchodu s lidmi v ČR

V návaznosti na podepsání Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, Palermo 2000, byl obchod s lidmi zařazen do trestního zákona České republiky, a to přímo v § 232a trestního zákona č.140/1961 Sb. Tento paragraf stanovuje definici trestného činu obchodu s lidmi a výše trestů, k nimž může být pachatel odsouzen za jeho spáchání.

§ 232a: Obchodování s lidmi

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá osobu mladší osmnácti let, aby jí bylo užito

- a) k pohlavnímu styku nebo jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání,
  - b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
  - c) k nuceným pracím nebo jiným formám vykořisťování,
- bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo jiného za použití násilí, pohrůžky násilí nebo lstí anebo zneužití jeho omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby ho bylo užito

- a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání,
- b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
- c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
- b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,
- c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch, nebo
- d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek,
  - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu, nebo
  - c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech
- (42).**

Tento paragraf nahradil § 246 trestního zákona obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku a to novelou trestního zákona, která nabyla účinnosti 22. října 2004. Na rozdíl od předešlého § 246, je § 232a v souladu s definicí obchodu s lidmi podle Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, postihuje nejen sexuální zneužívání a důsledně rozlišuje obchodování s lidmi mladšími 18 let, které je prohlášeno za trestné v každém případě.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. dále upravuje trestné činy, které mohou souviset s problematikou obchodu s lidmi, a to: § 204 kuplířství, § 205 ohrožování mravnosti, § 216 únos, § 216a obchodování s dětmi, § 217a svádění k pohlavnímu styku, § 231 omezování osobní svobody, § 233 zavlčení do ciziny, § 235 vydírání, § 241 znásilnění

(42).

1.3.3 Právní předpisy dotýkající se problematiky nucené práce a pracovních podmínek obchodovaných osob

Zákaz nucené práce je v *Listině základních práv a svobod*, čl. 9 odstavec 1, podle kterého „nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám“. (LZPS - mám) Obdobnou úpravu obsahují též čl. 11, 12, 13 a 14 *Úmluvy o nucené nebo povinné*

práci č. 506/1990 Sb. Podle této úmluvy se zákaz nucené práce nevztahuje například na práce ukládané zákonným způsobem osobám ve výkonu trestu, na vojenskou službu, na službu vyžadovanou zákonem v případě život ohrožujícího nebezpečí či živelních pohrom a na jednání uložené zákonem pro ochranu života, zdraví nebo práv druhých. §232a trestního zákona č. 140/1961 Sb., hovoří o zákazu nucených prací **(33)**.

Základní právní předpisy v oblasti dodržování pracovních podmínek a standardu jsou *zákoník práce, zákon o zaměstnanosti a zákon o inspekci práce*. Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. obsahuje legislativní podmínky pro zaměstnávání cizinců. § 97e toho zákona umožňuje obětem obchodu s lidmi, kterým bylo uděleno vízum za účelem strpení pobytu nebo jim za stejným účelem bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu, vydat povolení k zaměstnání. Tím se mohou stát po dobu trestního řízení do určité míry finančně nezávislími **(44)**.

1.3.4 Pobyt obchodovaných osob na území ČR

Základní právní normou, která upravuje podmínky vstupu a pobytu cizinců na území ČR je *zákon č. 326/1999 Sb.*, o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, v platném znění. Podle § 42e tohoto zákona vydá ministerstvo na žádost cizinci *povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území*, jestliže je pravděpodobnou obětí trestného činu obchodování s lidmi a svědectví tohoto cizince je významné pro odhalení pachatele nebo organizované skupiny. Aby toto povolení k dlouhodobému pobytu mohl cizinec obdržet, musí spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení na trestním řízení vedeném o podezření ze spáchání tohoto trestného činu. Cizinci je poskytnuta lhůta 2 měsíců (od listopadu 2007, předtím se jednalo o jednoměsíční období), především se jedná o krizovou intervenci spojenou dobou na rozmyšlení, zda oběť chce spolupracovat s policií. V průběhu poskytnuté lhůty nelze cizince vyhostit či jinak ukončit jeho pobyt na území a lze s ním vést řízení o udělení mezinárodní ochrany podle zvláštního právního předpisu. Zákon dále

umožňuje tomuto cizinci zajistit ubytování, pokud si ho nezajistí sám (43).

1.3.5 Legislativní kontext problematiky prostituce

Prostituce, jako sociálně patologický jev, na který se váže řada sociálních, zdravotních i bezpečnostních rizik, není právním řádem České republiky komplexně řešena. Prostitucí se rozumí pohlavní styk s jinými osobami za úplatu. Pohlavní styk je zde chápán jak soulož, tak i všechny formy ukájení pohlavního pudu jiné osoby stejného nebo opačného pohlaví tělesným stykem. Za hlavní zdroj prostituce je považována neuspokojená, často narušená až zvrácená sexuální potřeba, zjištěná a bída. Prostituce může být provozována dobrovolně nebo pod nátlakem, což se týká problematiky obchodu s lidmi (11).

Sama prostituce u nás není a ani dříve nebyla trestným činem. Do 30. 6. 1990 mohla být přečinem příživnictví podle zákona č. 150/1969 Sb. Nyní může být přestupkem proti veřejnému pořádku podle § 47 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., v úplném znění, za předpokladu, že pachatel svým jednáním poruší veřejný pořádek tím, že vzbudí veřejné pohoršení. Usnesením č. 331 ze dne 14. dubna 1999 schválila vláda materiál pod názvem „*Rozbor problémů souvisejících s prostitucí a vymezení podmínek jejich systémového řešení.*“ Na základě tohoto usnesení předložil ministr vnitra 29. října 1999 vládě České republiky Návrh věcného záměru zákona o prostituci. Účelem navrhovaného zákona bylo vytvoření komplexní úpravy, která bude řešit otázku prostituce. Cílem bylo především založit postavení osoby provozující prostituci jako osoby samostatně výdělečně činné, vyvíjející činnost mimo úpravu podle živnostenského zákona v zařízení určeném k provozování prostituce, vytvořit možnost pro postih osob, které budou prostituci provozovat v nesouladu s navrhovanou úpravou a zajistit přehled o osobách legálně provozujících prostituci. Návrh se snažil vytvořit podmínky pro dobrovolné provozování prostituce a zamezit prostituci z donucení nebo provozované pod nátlakem. Podle tohoto návrhu zákona by osoby provozující prostituci

musely plnit daňové povinnosti, podléhaly by registraci i povinným lékařským prohlídkám. Při závěrečném projednávání však nebyl doporučen k projednání vládou České republiky. Experti na mezinárodní právo uvedli, že tento návrh by porušoval *Úmluvu o potlačení a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob* ze dne 2. 12. 1949 (24).

V roce 2006 byl Poslanecké sněmovně předložen vládní návrh zákona o regulaci prostituce, a to společně s návrhem na vypovězení *Úmluvy o potlačení a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob* ze dne 2. 12. 1949. Poslanecká sněmovna však návrh zákona zamítla, a proto se nemohla zabývat ani samotným návrhem zákona, protože je s Úmluvou v rozporu (13).

Otázka legalizace prostituce rozdělila Česko na dva tábory: na odpůrce a vyznavače legalizace. Reakce většiny sexuálních pracovníků na připravovaný zákon byla podle výsledku rozhovorů se sociálními pracovníci záporná, některé ženy hovořily o tom, že by přešly do ilegality – na priváty. Podle navrhovaného zákona by se osoba provozující sex byznys musela přihlásit na úřadě v místě bydliště, což by mohlo vést k její sociální izolaci vzhledem k tomu, že majoritní společností není prostituce považována za morálně přijatelný způsob obživy. Příbuzní i známí sexuálních pracovníků a pracovníků se mohou obávat přenesení společenského stigma spojeného s provozováním prostituce i na ně, což by následně mohlo vést k přerušení kontaktu s prostitující se osobou (25).

1.4 Oběti obchodu s lidmi

Pojem oběť je v této diplomové práci používán pouze v případech, kdy popisuje postavení obchodované osoby jako oběti trestného činu a závažného porušení lidských práv. Existují skupiny, které jsou pro zvýšený výskyt rizikových faktorů častěji ohroženy obchodováním s lidmi než zbytek populace. Mezi rizikové skupiny pro obchodování s lidmi patří:

- ženy a děti,
- lidé, kteří pocházejí z neuspokojivého či nefungujícího prostředí,
- osoby žijící v chudobě,
- pracovní migranti,
- lidé příslušející k marginalizované skupině,
- osoby mající za sebou zkušenost ústavní péče,
- lidé, kteří nedisponují informacemi či je nedokáží získávat (např. vlivem nižšího intelektu, života v sociálně vyloučené lokalitě, duševní choroby apod.),
- uživatelé/-ky drog,
- osoby, které se dobrovolně živí prostitucí **(13)**.

1.4.1 Obchodování s dětmi

Obchodování s dětmi se děje často do sexuálního průmyslu a týká se především mladých dívek. Pokud je dítě obchodováno vlastními rodiči nebo blízkými osobami, jedná se o intrafamiální formu. Intrafamiální model v České republice se objevuje především v romských rodinách a rodinách s dítětem s postižením, které ho činí zcela závislým na svých rodičích a pro svůj handicap se stává snadnou obětí obchodu s lidmi. Forma extrafamiální znamená, že je dítě uneseno, popřípadě prodáno rodičem, který mohl v dobrém úmyslu doufat, že se mu dostane lepších podmínek a vzdělání, nebo prodáno členem širší rodiny. Známý jsou případy sedmnáctiletých dívek bulharské, ukrajinské či jiné východní národnosti pracující v některém z příhraničních erotických salonů. Specifickým případem obchodu s dětmi jsou mladí lidé, kteří ve věku 15 -18 let vyjíždí za prací do ciziny. Většinou odjíždějí za vidinou vysokého výdělku, který jim v zemi původu někdo slíbil, ale v cizině jsou jim odebrány doklady, předložen účet o dosavadních nákladech a jejich povinnost vše nejdříve uhradit. Jsou pak donuceni fyzickým násilím nebo jinou formou nátlaku pro obchodníky pracovat. Viktimizace obchodovaných dětí je nesmírná a jedním z dlouhodobých následků je rozvoj

posttraumatické stresové poruchy **(37)**.

V roce 1998 byl v zemích Evropské unie realizován výzkum zaměřený na zjištění pohledu Evropanů na obchod s dětmi (EUROBAROMETR 49). Nejčastěji získávali respondenti informace o obchodu s dětmi prostřednictvím televize, novin, časopisů a rádia. Zajímavé je, že Evropané nepřipustili, že obchod s dětmi pro sexuální účely existuje v jejich zemi, respektive v západní Evropě. V ČR byla realizována autorkou publikace *Dětská prostituce* Evou Vaníčkovou a jejím týmem sonda v pěti městech ČR. I zde oslovení respondenti nepřipouštěli možnost obchodu s dětmi v ČR **(37)**.

1.4.2 Ženy ohrožené obchodováním s lidmi

Obecně se dá říci, že se žena stává častěji obchodovanou osobou než muž, zejména v oblasti nucené prostituce. Jednou z příčin je vysoká tolerance k porušování ženských práv v některých zemích původu a nerovnoprávnost pohlaví v zákonech i v praxi (feminizace bídy, gender diskriminace, obecná tendence k nižšímu ohodnocení žen v pracovním procesu, špatný přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem) **(28)**. V České republice jsou ohroženy mladé dívky, které opouštějí ústavní výchovu, romské ženy, nezaměstnané ženy, svobodné matky a studentky mířící po dokončení školy za prací do zahraničí (jako au-pair apod.). Zejména u těchto žen je nutná prevence obchodu s lidmi, která upozorní na rizika spojená s pracovní migrací do zahraničí **(27)**.

Romské ženy ohrožené obchodováním s lidmi

Po roce 1990 rostly tendence vytlačovat romské komunity z center měst na jejich periferii či přímo za město. Tyto romské enklávy se stávají čím dál více ghety. Kumulují se zde rizikové faktory, jako je nezaměstnanost, chudoba, nízké vzdělání, přijatelnost nechráněného zaměstnávání, romská emigrace, orientace na přítomnost či závislost na drogách či alkoholu, které výrazně zvyšují ohroženost romských žen

z hlediska obchodování a nucené prostituce. S etnokulturní příslušností žen k romské komunitě je spojen i odlišný postoj k ženským právům a exotičnost Romek pro potencionálního kupce. Navíc zde platí obecná neinformovanost žen o problému obchodování. Romské ženy a dívky jsou obchodovány převážně za účelem prostituce. Obchodované romské ženy v ČR (či ženy u nichž je pravděpodobné, že jsou zneužívány v prostředí prostituce), lze rozdělit zhruba do dvou skupin: romské ženy z České republiky obchodované v rámci ČR či do zahraničí a romské ženy ze Slovenska obchodované do ČR **(19)**.

Dívky mající zkušenost s ústavní výchovnou péčí

V rámci projektu "Prevence obchodování s lidmi se speciálním zaměřením na mládež v zařízeních ústavní péče v České a Slovenské republice" byl proveden výzkum v celkem dvaceti ústavech v Čechách a na Slovensku. Z realizovaného výzkumu vyplynulo, že dívky se zkušeností s ústavní výchovou se často dostávají do prostředí prostituce, jsou-li pod tlakem okolností (např. na útěku, při odkázanosti rodiny na její příjem) nebo jiných osob (např. vrstevnic se zkušeností s prostitucí).

Forma nucené prostituce, kdy je dívka donucena kuplířem, nebo je součástí organizované skupiny, která ji nutí vykonávat prostituci, se vyskytuje pouze v malém množství případů. Dívky jsou často nuceny k prostituci již v domácím prostředí, před nástupem do ústavní výchovy, a to za účelem zisku finančních prostředků nejen pro sebe, ale především pro svoji rodinu. Není výjimkou, je-li prostituce spjatá též s užíváním drog (a to nejen dívkou, ale třeba i celou rodinou). Mnoho z těchto dívek si na tento způsob obživy přivykne a časem provozující prostituci zcela dobrovolně **(5)**.

1.4.3 Zranitelné postavení cizinců

Možnost volného pohybu přes hranice velké části zemí Evropské unie vytváří velký a špatně kontrolovatelný prostor, který skýtá nové možnosti skupinám

organizovaného zločinu. Převaděčství samo o sobě není obchod s lidmi, důležitým rozlišením je dobrovolnost ze strany cizince a účel převaděčů, kterým je umožnit cizincům nelegální překročení hranice. Je-li dosaženo tohoto cíle, vztah převaděč – cizinec končí. U obchodu s lidmi je účelem vykořisťování a po překročení hranice pokračuje kontakt obchodník – cizinec **(15)**.

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) uskutečnila v období od prosince 2004 do února 2005 *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky*. Výzkum byl zaměřen zejména na nucenou práci a jiné formy obchodování, než za účelem sexuálního vykořisťování. Dle výzkumu u obchodovaných lidí dochází v podobné míře k překročení hranice legální cestou i nelegálními způsoby: buď přicházejí do ČR s vízem za účelem turistiky (do 90 dnů), s vízem za účelem práce nebo podnikání, a nebo ve velkém množství případů překračují hranici nelegálně, sami nebo za pomoci převaděče nebo organizované skupiny. Jako častý model je zmiňováno překročení hranice s platným turistickým nebo pracovním vízem, které následně propadlo a tito cizinci dále na území ČR pobývali nelegálně **(6)**.

Způsoby příchodu do ČR se podle tohoto výzkumu mění v závislosti na vízové povinnosti a podle země původu oběti. Po zavedení vízové povinnosti se začaly objevovat častější případy ilegálního překročení hranice. Turistická víza využívají více občané států bývalého SSSR (Ukrajina, Moldávie), naopak z Asie přijíždějí častěji v úkrytech nákladních automobilů, prostřednictvím převaděčů (z Asie přes území Ruské federace, do ČR v kontejneru).

Práce byla obětí obchodu s lidmi nejčastěji nabídnuta přes agenturu či zprostředkována klientským systémem. Ostatní cizinci přišli do ČR, aniž by jim byla předem nabídnuta práce, nebo jako zdroj nabídky uvádí známé nebo příbuzné, kteří již v ČR jsou, či inzeráty v tisku v zemi původu či na internetu. Oběti obchodu s lidmi byli pak podle výzkumu nuceny v ČR vykonávat stavební práce, dělnické a pomocné práce, práce v zemědělství a lesnictví, výkopy, úklidové práce, mytí nádobí, trestnou činnost, šití, prodej na tržišti a žebrání **(6)**.

1.4.4 Dopady obchodování na oběti obchodu s lidmi

Obchodování s lidmi s sebou nese různé donucovací a nátlakové techniky a metody. Některé zanechávají následky objektivní, které jsou pozorovatelné zvnějšku a umožňují ostatním pojmout podezření či rozpoznat obchodování. Tyto následky způsobuje především fyzické násilí. Psychické násilí a sexuální zneužívání, kterého je na obětech obchodu s lidmi dopouštěno také hojně, nezanechává na první pohled viditelné znaky. Jsou to následky obchodu s lidmi, které oběti pociťují subjektivně. Je důležité tyto následky znát a rozpoznat, díky nim může například klient sexuálních služeb rozpoznat obchodovanou osobu. Pakliže následky obchodování znají pracovníci pomáhajících profesí, mohou lépe a citlivěji poskytovat pomoc těmto osobám (14).

Publikace *Stolen Smiles*, kterou vydala London School of Hygiene & Tropical Medicine v roce 2006, obsahuje souhrnnou zprávu o dopadech obchodu se ženami a dívkami v Evropě na tělesné, sexuální a duševní zdraví obětí. Na konci publikace se nachází důležité závěry a doporučení státům, jak zmírňovat důsledky zneužívání na obchodovaných osobách. Nejdůležitější body:

- každý stát by měl schválit národní legislativu, která vyžaduje poskytnutí zdravotní péče pro ženy, jež byly obchodovány,
- poskytnout obchodované osobě období o délce minimálně devadesáti dnů k tomu, aby se její kognitivní funkce zlepšily alespoň na takovou úroveň, že bude schopna dělat smysluplná rozhodnutí o své bezpečnosti a o svém zdraví a podat spolehlivé informace o událostech spojených s obchodem s lidmi,
- uznat práva obchodovaných osob na kompenzační finanční prostředky,
- vytvořit zákonné právo, které obchodované osobě v cílové nebo tranzitní zemi garantuje zdravotní služby na zotavení,
- nevracet ženy do států, kde zdravotní služby nejsou adekvátní jejich potřebám,
- poskytnout speciální zdravotní služby obchodovaným ženám před jejich návratem domů, pokud takové služby potřebují a v zemi zdrojové tyto služby nejsou, bez ohledu na to, zda budou schopny služby zaplatit,

- udělit ženám, které se vrací domů, ta samá práva na státěm podporované zdravotní služby, které mají ostatní obyvatelé příslušného státu – bez ohledu na to, jak dlouho byly obchodované ženy za hranicemi příslušného státu nebo zda-li přestali přispívat do zdravotního systému,
- podporovat poskytování domácích zdravotních služeb prostřednictvím asistenčních služeb a dobročinných organizací **(47)**.

Fyzické násilí a jeho dopady na fyzické zdraví obchodovaných osob

Obchod s lidmi používá jako jednu z forem donucení obchodovaných osob fyzické násilí. To je nejokatější formou donucování a nátlaku páchaného na obchodovaných osobách, které v nich zároveň vzbuzuje strach o vlastní život. Tomuto násilí jsou častěji vystaveny cizinky a pouliční prostitutky **(14)**.

Publikace *Stolen Smiles*, kterou vydala London School of Hygiene & Tropical Medicine v roce 2006, představuje následky zneužívání a vykořisťování na obchodovaných osobách. Tyto následky jsou popsány v obrázku 1, 2 a 3.

Obrázek 1: Dopady fyzického zneužívání na fyzické zdraví obchodovaných osob

Dopady fyzického zneužívání na fyzické zdraví obchodovaných osob	
Formy rizika a zneužívání Fyzické zneužívání	Potenciální zdravotní následky Fyzické zdraví
<ul style="list-style-type: none"> • vražda • fyzické útoky (mlácení, kopání, fackování) • útok s objektem (obušek, tyč, řetěz) • útok se zbraní (nůž, střelná zbraň) • útok během těhotenství • mučení (pálení cigaretou) • fyzické omezování (provaz, pouta) • fyzická deprivace (jídlo, spánek, světlo, základní potřeby) • uvěznění 	<ul style="list-style-type: none"> • smrt • akutní a chronická zranění • neurologické komplikace • gastrointestinální komplikace • sexuální a reprodukční zdravotní komplikace • dermatologické problémy • kardiovaskulární komplikace • problémy pohybového systému • poškození kognitivního a senzorického vnímání • vyčerpání, podvýživa, oslabený imunitní systém • invalidita • duševní zdravotní problémy

Zdroj: ZIMMERMAN, C. et al. *Stolen Smiles: The physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe* (47).

Rozpoznat na obchodovaných osobách známky fyzického násilí přesto není jednoduché. Jednak proto, že oběti stopy násilí zakrývají, jednak proto, že jsou často vydírány násilím psychickým a také proto, že jsou znásilněné či zbité osoby ukrývány v samostatných prostorách. Například jedná-li se o nucenou prostituci, může si klient komerčních sexuálních služeb povšimnout níže uvedených znaků. Je však nutné upozornit na to, že dané znaky jsou pouze nepřímými a ne vždy spolehlivými indiciemi. Proto je rozhodně třeba, aby klient posuzoval dané znaky komplexně, s citem a rozvahou a svůj dojem se snažil ověřit. Znaky fyzického násilí na oběti nucené prostituce:

- tmavé skvrny, modřiny na těle,
- dívka může působit velmi unaveně,
- může být zamlklejší,

- může se držet více při zemi, stranou,
- nemusí projevovat takovou povolnost,
- může vypadat plachá, ustrašená (14).

Sexuální násilí a jeho dopady na sexuální a reprodukční zdraví obchodovaných osob

Obrázek.2: Dopady sexuálního zneužívání na sexuální a reprodukční zdraví obchodovaných osob

Dopady sexuálního zneužívání na sexuální a reprodukční zdraví obchodovaných osob	
<u>Formy rizika a zneužívání</u> Sexuální zneužívání	<u>Potenciální zdravotní následky</u> Sexuální a reprodukční zdraví
<ul style="list-style-type: none"> • nucený vaginální, orální nebo anální sex • skupinové znásilnění • nucené degradující sexuální akty • nucená prostituce, neschopnost kontrolovat počet nebo přijetí klientů • nucený nechráněný sex a sex bez lubrikantů • sexuální ponižování, nucená nahota • donucené špatné používání orálních nebo jiných antikoncepčních metod • nucený sex během těhotenství • odmítání nebo neschopnost využívat klinické služby 	<ul style="list-style-type: none"> • sexuálně přenosné infekce, infekce reprodukčního traktu a související komplikace, infekce močového traktu • nechtěné těhotenství, nucený potrat, nebezpečný potrat • HIV/AIDS • akutní nebo chronické bolesti během sexu; natržení nebo jiné poškození vaginálního traktu • negativní výsledky nebezpečného potratu • obtížné navazování intimních vztahů • duševní zdravotní problémy

Zdroj: ZIMMERMAN, C. et al. *Stolen Smiles: The physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe* (47).

Zejména u pouličních prostitutek, z nichž některé mohou být obchodovanou osobou, je charakteristická velmi nízká úroveň intimní hygieny a téměř žádná informovanost o zdravotních rizicích. Ve většině případů tyto ženy neznají svůj zdravotní stav a o léčení pohlavních nemocí rozhodují jejich kuplíři. Ti často preventivně podávají

ženám antibiotika. Dalšími riziky u těchto skupin osob jsou závislosti na drogách a následné hepatitidy, zejména VHB a VHC. Sexuální zneužívání, zejména dochází-li k nechráněnému sexu, vede k nárůstu pohlavních nemocí – jako je nárůst původce kapavky a k přechodu pohlavních nemocí do chronického stádia (38).

Psychické násilí a jeho dopady na duševní zdraví obchodovaných osob

Obrázek 3: Dopady psychického násilí na zdraví obchodovaných osob

Dopady psychického násilí na zdraví obchodovaných osob	
Formy rizika a zneužívání Psychické násilí	Potenciální zdravotní následky Duševní zdraví
<ul style="list-style-type: none"> • zastrašování a hrozby ženám a jejich blízkým • lži, podvádění a vydírání žen; odrazování žen od vyhledání pomoci úřadů nebo jiných osob; lži o úřadech, lokální situaci, právním postavení, členech rodiny • emoční manipulace pachatelem • nepředvídatelné a nekontrolovatelné události a prostředí • nucená podřízenost a ztráta kontroly nad vlastním životem • izolace a odcizení • mentální podlehnutí (prohra) • uvěznění, dozor, omezení v pohybu, trávení času a aktivitách, kontaktu nebo podpory od ostatních lidí 	<ul style="list-style-type: none"> • Suicidiální myšlenky, sebepoškozování, suicidium • deprese, častý pláč • chronická úzkost • poruchy spánku, noční můry, chronická únava • akutní stresová porucha • posttraumatická stresová porucha • nepřátelství, podrážděnost, agrese • problémy s pamětí • snížené kognitivní funkce • somatické potíže (např. chronický kašel, bolesti žaludku, třes, srdeční palpitace) • snížení obranyschopnosti imunitního systému • drogová závislost • ztráta důvěry v ostatní lidi nebo sebe sama • problémy s identitou a sebeúctou, stigma, vina, ostuda • problémy s navazováním a udržováním intimních vztahů

Zdroj: ZIMMERMAN, C. et al. *Stolen Smiles: The physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe* (47).

U obětí obchodu s lidmi (viz obrázek 3) je zvýšené riziko výskytu posttraumatické stresové poruchy. Tento termín označuje soubor různých poruch chování a prožívání, včetně somatických reakcí (poruchy spánku, potivost, třes, nevolnost, aj.), které vznikají jako důsledek extrémního stresového prožitku přesahujícího běžnou lidskou zkušenost. Tyto příznaky však mohou propuknout až po delším časovém úseku od prožité krize. Pracovníci, kteří přijdou do styku s obchodovanou osobou, by měli tuto poruchu znát a počítat s tím, že obchodovaná osoba může touto poruchou trpět. Nejdůležitější body pro rozpoznání posttraumatické stresové poruchy jsou:

1. *Existence traumatické události.*
2. *Znovuprožívání traumatické události:* spontánně se vybavují nutkavé vzpomínky na krizovou situaci; opakující se tíživé sny; náhlé pocity nebo impulzivní pnutí, jakoby krize znovu aktuálně nastala; intenzivní psychická bolest při setkání s okolnostmi symbolizujícími nebo připomínajícími původní krizi.
3. *Nápadné vyhýbání se podnětům souvisejícím s traumatickou událostí:* neschopnost rozpomenout se na důležité momenty krizového děje; pocit izolace a odcizení vůči ostatním; pocit ztráty životních perspektiv; neschopnost autenticky prožívat city apod.
4. *Přetrvávání příznaků zvýšené aktivační hladiny:* např. poruchy spánku; zvýšená podrážděnost a ataky hněvu; zhoršená schopnost soustředit se na úkoly, poruchy koncentrace; nepřiměřená reakce v neočekávaných situacích; silné fyziologické reakce při konfrontaci s událostmi symbolizujícími nebo připomínajícími původní krizi.

Zážitek obchodu s lidmi je traumatizující a sekundární viktimizace, která je vždy velmi zraňující, může způsobit chronické varianty posttraumatické stresové poruchy. Tomuto stavu lze předejít, pokud se obchodované osobě poskytne včasná podpora, pomoc a poradenství. Proto by veškeré obchodované osoby měly mít nárok na pomoc a podporu a ti, kteří s nimi pracují, by měli brát v potaz jejich potřeby (7).

1.5 Národní strategie boje proti obchodu s lidmi

Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008-2011) je v pořadí již třetí národní strategií, která (stejně jako dva předchozí obdobné materiály) poskytuje ucelený popis situace v oblasti boje proti obchodování s lidmi v České republice, zejména o učiněných opatřeních za uplynulé dvouleté období. Problematiku obchodu s lidmi se snaží řešit v průběhu následujících let nově zřízenou mezirezortní koordinační skupinou. Navržené úkoly směřují do oblastí práce justice jako celku, Policie ČR a spolupráce s dalšími orgány státní správy i nevládními organizacemi. Další skupinu tvoří úkoly definující nutnost přijetí legislativních změn, zakotvení efektivního systému koordinace aktivit, vč. oblasti prostituce a zakotvení rámcové koncepce prevence obchodu s lidmi (23).

1.5.1 Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi

Již minulé národní strategie vytvořily *Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi*, na kterém spolupracují stát a nevládní či mezivládní organizace (La Strada, Projekt Magdala – Česká katolická charita, IOM). Zařazení do *Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi* je založeno na principu dobrovolnosti a vychází z předpokladu, že oběť přeruší styky s kriminálním prostředím. Informace, které oběť poskytne orgánům činným v trestním řízení, by měly být alespoň přiměřeně relevantní. Výjimkou v tomto případě mohou být oběti obchodování s lidmi mentálně retardované či s psychickými problémy, kterým může být umožněn vstup do programu bez požadavku spolupráce s orgány činnými v trestním řízení (OČTŘ). Při policejním zásahu jsou oběti nabídnuty služby nevládních organizací - krizová intervence, azylové ubytování, nezbytná lékařská péče, sociální rehabilitace obětí, rekvalifikace, poradenství apod. Kontaktovat nevládní organizaci může sama oběť nebo kdokoliv jiný. Častým řešením situace je dobrovolný návrat oběti do země původu prostřednictvím IOM.

Oběť získává dobu na rozmyšlení (reflection period), zda chce spolupracovat s policií. Tato doba se prodloužila od listopadu 2007 na dva měsíce. Dlouhodobější pomoc lze poskytovat obětem, které projeví ochotu spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a pomáhat jim při vyšetřování a objasňování trestné činnosti obchodníků s lidmi.

Je-li obětí cizinka/cizinec s nelegálním pobytem na území ČR, je vstup do programu doprovázen žádostí o udělení výjezdního příkazu až na 60 dní, což odpovídá době krizové intervence, během níž se oběť musí rozhodnout, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Nespolupracující oběti je nabídnut dobrovolný návrat do země původu - odmítne-li dobrovolný návrat, následuje po vypršení platnosti výjezdního příkazu vyhoštění. V případě zájmu oběti o spolupráci s OČTŘ je podána žádost o udělení víza k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území podle § 33 1b) zákona č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky. Po skončení trestního řízení je oběti nabídnut dobrovolný návrat do země původu, v případech hodných zvláštního zřetele a na žádost oběti může cizinecká policie oběti cizince/cizinci udělit trvalý pobyt z humanitárních důvodů podle § 66 a) téhož zákona (23).

1.6 Specifika sociální práce v oblasti obchodu s lidmi

Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů. Opírá se jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky (22).

Sociální pracovník se může setkat s osobou, která byla obchodována, prakticky kdekoliv a kdykoliv. Situace, prožívání i projevy těchto osob mohou být různé, záleží na

mnoha faktorech - např. psychický stav, psychická odolnost osoby, délka pobytu v prostředí obchodování, předchozí zkušenost s pomáhajícími pracovníky, kulturní a jazykové odlišnosti a bariéry, pocity ohrožení, časový odstup od prožité události, předchozí intervence atd. Obchodované osoby často nesmí opustit objekt, kde jsou drženy. Proto je nutné tyto osoby aktivně vyhledávat **(13)**.

1.6.1 Terénní sociální práce

Terénní sociální práce (TSP) je sociální práce s rizikovými jednotlivci nebo skupinami vykonávaná v přirozeném prostředí klientely sociálních pracovníků. Součástmi terénní sociální práce jsou: depistáž, navazování kontaktů, poskytování sociální pomoci, mapování lokality včetně sběru, analýzy a sumarizace poznanych informací o příčinách, charakteru a intenzitě nepříznivé sociální situace cílové skupiny. Cílem TSP bývá i napojení klientů na jiné specializované služby. Speciálním typem TSP je práce na ulici, tzv. streetwork **(22)**.

Streetwork je zde míněn jako specifická vyhledávací, mobilní terénní sociální práce, která zahrnuje aktuální nízkoprahovou nabídku sociální pomoci uživatelům žijícím rizikovým způsobem života, u nichž je předpoklad, že sociální pomoc potřebují a dosud nejsou v kontaktu s příslušnou institucí. Tyto osoby jsou kontaktovány ve svém přirozeném prostředí, tzn. v místech a v době, kde a kdy se nejvíce vyskytují. Nemusí to být práce pouze na ulici, ale v jakémkoliv neinstitucionalizovaném prostředí **(21)**.

Kontaktovat můžeme potencionální oběť nucené prostituce na ulicích, silnicích, dálnicích, v klubech a na privátech. Zkontaktovat sexuální pracovníci na privátu je velmi složité, nehledě k tomu jak obtížné je vystopovat, kde se samotný privát nachází. Je možné to udělat stejnou cestou, jako to dělají zákazníci (telefon, internet) nebo je možné pracovníci v privátech kontaktovat prostřednictvím klientky, která má s pomáhající organizací zkušenosti. Vždy je třeba dbát vyšších bezpečnostních opatření (informovat další spolupracovníky, kam jdeme, mít u sebe mobilní telefon, do privátu jít

minimálně ve dvou, další pracovník hlídá venku a monitoruje situaci, atd.). Nabízí se opět informace o bezpečném sexu, testy na HIV ze slin, preventivní materiály, poradenství, krizová intervence **(25)**.

Při komunikaci s potenciální obětí obchodu s lidmi či obchodovanou osobou je nutné respektovat určitá specifika:

- může se nacházet ve stavu akutní reakce na stres či trpí posttraumatickou stresovou poruchou,
- jedná-li se o migranta/migrantu, pak může reagovat na prožité trauma odlišně, a to zejména v závislosti na kulturních rozdílech,
- navzdory Vaší snaze Vám, na základě předchozích zkušeností či strachu, nemusí důvěřovat, můžete mít pocit, že neříká pravdu,
- nevíte, zda není stále pod vlivem obchodníků, popř. není emočně závislá na některém z nich,
- může mít tendence k sebevraždě, být pod vlivem drog,
- pokud jde o ženu, která byla znásilněna, může ji s velkou pravděpodobností rozhovor s mužem traumatizovat **(13)**,
- neohrožovat neopatrným chováním sebe ani potenciální oběť,
- postupovat citlivým způsobem,
- pokusit se zjistit, jaká je situace,
- pokusit se s potenciální obětí pohovořit o samotě,
- nabídnout jí pomoc: předat čísla na pomáhající organizace, stručně vysvětlit možnosti pomoci (utajené ubytování, finanční pomoc apod.)
- akceptovat žádost, aby pracovník odešel,
- ujištění, že se pracovník pokusí vrátit,
- pokud potenciální oběť nemůže evidentně opustit místo, kde pracuje, konzultovat situaci s policií,
- v případě nejistoty, jak aktuálně reagovat, je vhodné využít konzultace v týmu, případně s dalšími subjekty **(25)**.

Jedná-li se při kontaktování o podezření, že osoba je potenciální obětí nucené

práce, je důležité varovat tuto osobu před riziky nelegálního zaměstnání a poradit, jak se jim vyhnout:

- být co nejvíce samostatný, nepůjčovat si peníze, nesvěřovat nikomu své doklady,
- podepsat jen smlouvy, kterým rozumí a nepřistoupit na nevýhodné podmínky,
- informovat často rodinu nebo známé doma o tom, kde se nachází a co mají dělat v případě, že se delší dobu neozve,
- mít doma kopii svých dokladů, popř. ji tam dodatečně poslat,
- disponovat kontaktem na pomáhající organizace, policii, velvyslanectví **(13)**.

Kdykoliv existuje podezření, že by se mohlo jednat o obchodovanou osobu, neprodleně informujte Útvar pro odhalování organizovaného zločinu Službu kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (ÚOOZ SKPV PČR) nebo pomáhající neziskové organizace. Jedná-li se o nezletilou osobu, neprodleně informujte OSPOD, pokud je nezletilá osoba cizinec, požádá OSPOD o předběžné opáření o umístění dítěte do zařízení pro děti – cizince **(13)**.

Podáří-li se při terénní sociální práci obchodovanou osobu kontaktovat a nabídnout jí pomoc - vstup do Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi, mohou pomáhající organizace obchodované osobě dále nabídnout: krizovou intervenci, poradenství, azylové ubytování, nezbytnou lékařskou péči, sociální rehabilitaci oběti, rekvalifikaci, poradenství, dobrovolnou repatriaci **(23)**.

Občanské sdružení Rozkoš bez rizika

Občanské sdružení *Rozkoš bez rizika* vzniklo v roce 1992 a její snahou je řešení problému prostituce. Do této kapitoly je zařazena, protože vzhledem k vysoké latenci trestných činů obchodování s lidmi i kuplířství, hraje důležitou roli při navozování kontaktu s patologickým prostředím a k předcházení rizikům s ním spojeným (tzv. harm reduction). Nesoustředí se na problém obchodu s lidmi jako takový, přesto svou terénní prací (nabízí rychlotesty na HIV a syfilis, rozdává preventivní informační materiály apod.) pomáhá tuto problematiku řešit. Hlavním cílem činnosti Rozkoše bez rizika

je zabránit dalšímu šíření HIV/AIDS (25).

1.6.2 Krizová intervence, pomoc v krizi a podpora

Dle Vodáčkové je krizová intervence (KI) odborná metoda práce s klientem v situaci, kterou osobně prožívá jako zátěžovou, nepříznivou, ohrožující. Krizová intervence pomáhá zpřehlednit a strukturovat klientovo prožívání a zastavit ohrožující či jiné kontraproduktivní tendence v jeho chování. Krizová intervence se zaměřuje jen na ty prvky klientovi minulosti či budoucnosti, které bezprostředně souvisejí s jeho krizovou situací. Krizový pracovník klienta podporuje v jeho kompetenci řešit problém tak, aby dokázal aktivně a konstruktivně zapojit své vlastní síly a schopnosti a využít potenciálu přirozených vztahů. Krizová intervence se odehrává v rovině řešení klientova problému a překonávání konkrétních překážek (39).

Krizová intervence může být poskytována tváří v tvář nebo telefonicky a měla by vycházet ze základních principů:

- krize má individuální charakter,
- KI je eklektická,
- krizový stav řešit včas,
- těžištěm práce je řešení problému, cílem je posílit klientovu kompetenci natolik, aby řešení zvládal co nejvíce vlastní aktivitou,
- zaměřit se na to, jak krizová situace vznikla (blízká minulost) a zasahovat jen do blízké budoucnosti,
- KI zaujímá celý prostor bio-psycho-sociálně-duchovní (39).

Pro oběti obchodu s lidmi je také důležitou krizovou pomocí a podporou:

- tlumočení,
- doprovod k lékaři a do nemocnice, návštěvy v nemocnici a poskytování sociální podpory,

- konzultace a citová podpora,
- krizové bydlení,
- pomoc při řešení problémů, právní poradenství,
- poskytnutí základního ošacení a hygienických potřeb,
- zprostředkování jiných služeb **(20)**.

1.6.3 Pomáhající organizace zabývající se problematikou obchodu s lidmi v České republice

Do 1. 1. 2007 se problematikou obchodu s lidmi v České republice zabývalo pouze ministerstvo vnitra (MV) ČR, které plnilo zejména funkci koordinátora. Od 1. 1. 2007, se tato problematika dotýká i ministerstva práce a sociálních věcí. Podle zákona č. 108/2006 Sb., musí všechny organizace poskytující sociální služby obdržet oprávnění a registrovat se. Registraci poskytovatelů sociálních služeb poskytuje krajský úřad a registr poskytovatelů je veřejně přístupný, což zajišťuje ministerstvo práce a sociálních věcí. Obchodovaným osobám mohou být poskytnuty zejména: služby sociální prevence a sociální poradenství. Tyto služby poskytují například organizace La Strada ČR, o.p.s.; Charita ČR, projekt Magdala; Rozkoš bez rizika; Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). Represivní složku stále plní Útvar pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (ÚOOZ SKPV PČR) **(41), (23)**.

La Strada Česká republika, o.p.s.

La Strada Česká Republika, o.p.s. je nevládní nezisková organizace, jejímž cílem je řešení problematiky obchodu s lidmi. Česká La Strada byla založena v roce 1995 a je jedním ze zakládajících členů mezinárodní sítě působící v devíti evropských zemích. Základní principy, z nichž tato organizace vychází, jsou: mainstreaming lidských práv, zájem obchodovaných osob jako veřejný, rovnost příležitostí,

nediskriminační přístup, princip zplnomocňování (empowerment) a ochrana zájmů obchodovaných osob.

Základní činností organizace je:

- snaha o ovlivnění koncepčních a systémových opatření vlády v oblasti obchodování s lidmi ve prospěch obchodovaných osob: například vydání *Doporučení vládě České republiky týkající se problematiky obchodování s lidmi z pohledu nevládní neziskové organizace La Strada ČR, o.p.s.*;
- prevenční a vzdělávací aktivity: primární, sekundární a terciární prevence v různých cílových skupinách, zvyšování informovanosti odborné veřejnosti o problematice obchodu s lidmi, předávání informací prostřednictvím informačních materiálů, přednášek a školení;
- sociální pomoc obchodovaným osobám: dočasné (i utajované) ubytování, strava, ošacení, právní poradenství, lékařské ošetření, psychologická a psychoterapeutická pomoc, sociální pomoc a poradenství, finanční podpora.

Dále La Strada provozuje INFO a SOS telefonní linku pomoci, která je určena jak pro obchodované osoby, tak pro širokou veřejnost **(13)**, **(26)**.

Projekt Magdala - Charita Česká republika

Tento projekt poskytuje okamžitou a přímou, krátkodobou i dlouhodobou komplexní pomoc obchodovaným osobám a jejich dětem, chráněné ubytování s utajenou adresou, právní poradenství, sociální poradenství, osobní asistenci, psychologickou podporu, rekvalifikační a sebevzdělávací kurzy, podporu v resocializaci a integraci. Přímou v terénu nabízí sociální a zdravotní poradenství, aktivně vyhledává případné klientky a disponuje celorepublikovou sítí azylových zařízení. Svou pomoc poskytují i prostřednictvím NON-STOP Linky pomoci Magdala **(13)**.

IOM – Mezinárodní organizace pro migraci

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) vytváří migrační programy užitečné a prospěšné pro Českou republiku a migranty, kteří potřebují asistenci. IOM Praha

poskytuje přímou pomoc obětem obchodu s lidmi zprostředkováním bezpečného asistovaného návratu do země původu (repatriace) a nabídkou následné komplexní pomoci a reintegrace prostřednictvím misí IOM (30).

Tato repatriace není jednostranný proces, ale zahrnuje spolupráci se státními úřady obou zúčastněných států. IOM zkontaktuje příslušnou pomáhající organizaci v zemi původu obchodované osoby a domluví s ní možné formy podpory (pokud s tím klient/klientka souhlasí). V zemi původu pak může obchodovaná osoba využívat služeb místních organizací – dočasné azylové bydlení, krizová intervence apod. (20).

Dále, v rámci boje proti obchodu s lidmi, pořádá informační kampaně o prevenci obchodování se ženami, semináře o zkušenostech IOM v obchodu s lidmi. IOM Praha provedla také *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky* a *Pilotní výzkum mezi zákazníky komerčních sexuálních služeb ve dvou příhraničních regionech České republiky*. V roce 2006 pak IOM Praha uskutečnila s organizacemi Česká katolická charita a La Strada informační kampaň proti obchodu s lidmi zaměřenou na zákazníky prostituce (29).

1.7 Prevence obchodu s lidmi

Prevence ve vztahu k sociální práci je soubor opatření, jimiž se předchází sociálnímu selhání. Primární prevence je cílená na celou populaci (tzv. nespecifická prevence) nebo na určitou skupinu (specifická prevence) v době, kdy určitý problém této skupiny ještě nemanifestoval. Účinná primární prevence nespočívá ve varováních a zákazech, ale v podpoře prosociálních postojů a chování. Sekundární prevence je určena osobám se zvýšeným rizikem sociálního selhání. Terciární prevence by se měla provádět u osob, u kterých již k sociálnímu selhání došlo (22).

Základním kamenem prevence obchodu s lidmi jsou informace. Informace v různé podobě, v různém zpracování a především „ušité“ na míru dané cílové skupině. Přitom je potřeba vycházet z principu zplnomocňování (empowerment) - osoba se může

aktivně bránit či snižovat riziko negativních jevů tehdy, má-li k dispozici dostatečné informace, dovednosti a především je-li motivována je aktivně a samostatně využívat **(26)**.

Základní zásady prevence snižující riziko obchodu s lidmi:

- interaktivita – aktivní zahrnutí cílové skupiny do činnosti;
- partnerství – respekt k názoru cílových skupin – facilitace diskuse, otevřenost;
- posílení – zvyšování sebevědomí a schopnosti činit vlastní rozhodnutí, tím, že poskytneme informace a nové dovednosti;
- důvěrnost – otevřená diskuse uvnitř, uzavřenost navenek;
- flexibilita v souvislosti s měnícími se trendy **(15)**.

Možné nástroje prevence obchodu s lidmi jsou:

- přednášky a semináře
- informační materiály
- Hot-line
- Média a moderní informační technologie **(15)**.

V současné době lze konstatovat, že povědomí širší veřejnosti o problematice obchodování s lidmi je v porovnání s jinými evropskými státy velmi nízké a tato trestná činnost v podstatě není vnímána jako problém ČR. V letech 1999 – 2000 proběhla preventivní kampaň, která byla realizována organizací IOM Praha ve spolupráci s La Stradou, MV, MPSV a MŠMT ČR. Byla zaměřená na cílovou skupinu dívek vydávajících se pracovat do zahraničí. Od roku 2000 ale žádná obdobně rozsáhlá kampaň neproběhla a zároveň se částečně změnil i charakter ČR ze zdrojové země na převážně zemi cílovou. Těmto skutečnostem by mělo odpovídat nastavení informačního sdělení nové masivní celorepublikové kampaně **(23)**.

1.7.1 Příklady prevence obchodu s lidmi

Organizace *La Strada ČR, o.p.s.* provádí primární prevenci prostřednictvím interaktivních seminářů a informačních materiálů. Cílovou skupinou jsou především mladí lidé, kteří jsou v posledních ročnících základních škol a středních škol a veřejnost všeobecná i odborná. Poskytované informace zodpovídají otázky typu: „Jak zmenšit riziko obchodování?“, „Co mám dělat, když se (nejen v zahraničí) dostanu do problémů?“. Sekundární prevencí se *La Strada* zaměřuje na skupiny osob, které jsou z mnoha důvodů více ohroženy obchodem s lidmi – např. mladí žijící v zařízeních institucionální péče, osoby pracující v sexbyznysu, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a také migranti a migrantky žijící nebo přicházející do České republiky. Těmto cílovým skupinám také nabízejí semináře a informační materiály. Terciární prevence se snaží zabránit dalšímu zneužívání osob a především zamezit, aby se osoba v budoucnu opětovně dostala do situace, kdy bude obchodována. Mezi osoby, které byly obchodovány, šíří *La Strada* informační materiály v různých jazycích s nabídkou sociálních služeb organizace **(26)**.

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) realizovala od května do června 2007 v Praze projekt primární prevence *Prevence obchodu s lidmi: Přednášky na středních školách*. Přednášky se uskutečnily na středních školách různých typů a informovaly studenty o pracovní migraci do zahraničí a prevenci jejích rizik, se zvláštním zaměřením na prevenci obchodu s lidmi. Přednášky obsahovaly ukázkou z dokumentárního filmu o obchodu s lidmi, samotnou přednášku o obchodu s lidmi a interaktivní část, ve které studenti analyzovali potenciálně nebezpečná schémata a možná řešení a dostali prostor pro dotazy. Studenti dále obdrželi tištěný materiál shrnující hlavní informace a doporučení pro cestu za prací do zahraničí **(45)**.

MV s MŠMT a MPSV ČR se spolupodílela na prevenci obchodu s lidmi, při níž byly distribuovány letáky „Práce v zahraničí“ a „Ztráty a nálezy“. Tato akce byla

realizována na konci školního roku 2005 - 2006. Cílovými skupinami byli jak studenti středních a vysokých škol, tak nezaměstnaní občané ČR. Letáky bylo možno obdržet na školách i na pracovních a sociálních úřadech, tedy všude tam, kde lze očekávat snahu o rychlý výdělek a v jeho důsledku akceptování jakýchkoliv bezpečnostních rizik. Cílem letáků je poukázat na nejrůznější rizika práce v zahraničí. Součástí letáků jsou také odtrhnutelné kartičky s kontakty na zastupitelské úřady ČR v zahraničí **(23)**.

Mezi významné preventivně vzdělávací aktivity pro širší odbornou veřejnost lze zařadit tzv. *regionální kulaté stoly*, o jejichž realizaci hovoří *Národní strategie 2005 – 2007*. Hlavním cílem těchto akcí je tzv. síťování, tedy vytvoření možnosti přivést k jednomu stolu stěžejní subjekty, které se problematikou související s obchodováním s lidmi v regionu zabývají (nebo by se mohly zabývat) a identifikovat možné oblasti spolupráce v regionu. Účastníci se zde seznamují se souvislostmi boje proti obchodování s lidmi v ČR, součástí je i promítání ukázek vybraných filmů (např. *Inhuman Traffic*, *Sex Slaves*, *Lilya-4-Ever*) **(23)**.

Pod koordinací *IOM Praha* ve spolupráci s nevládními organizacemi *La Strada Česká republika* a *Arcidiecézní charitou Praha – Projekt Magdala* probíhala kampaň zaměřená na zákazníky komerčních sexuálních služeb na celorepublikové úrovni, a to od poloviny srpna 2007 do poloviny ledna 2008. Slogan kampaně zní „Neboj se to říct za ní“. Materiály kampaně – plakáty, pohlednice, inzerce v turistických tiskovinách atd. - jsou prezentovány v češtině, němčině a angličtině, aby zasáhly také potenciální zákazníky prostituce přijíždějící do ČR ze zahraničí. Informace jsou šířeny v dopravních prostředcích v Praze, na hraničních přechodech s Německem a Rakouskem, v klubech, barech a restauracích v Praze, Brně, Ostravě, Plzni, Teplicích, Karlových Varech a Českých Budějovicích **(23)**.

2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

Hlavní cíl:

Hlavním cílem této práce bylo zmapovat informovanost mládeže v Českých Budějovicích o obchodu s lidmi.

V souvislosti s hlavním cílem práce byla stanovena hlavní hypotéza:

H1: Minimálně 60 % dotázaných nebude před přednáškou o obchodu s lidmi schopno správně vysvětlit pojem obchod s lidmi.

Dílčí cíl:

Dílčím cílem diplomové práce bylo vytvořit a provádět přednášky zaměřené na prevenci obchodu s lidmi na středních školách a na středním odborném učilišti a následně zmapovat, zda se u studentů po absolvování přednášek informovanost o obchodu s lidmi zvyšuje.

Na základě dílčího cíle byla stanovena dílčí hypotéza:

H2: Poté, co studenti absolvují přednášku zaměřenou na prevenci obchodu s lidmi, bude minimálně 60 % z nich schopno po 3 až 6 měsících vysvětlit správně pojem obchod s lidmi.

Hypotézy byly stanoveny na základě pilotního výzkumu provedeného mezi žáky a studenty českobudějovických škol na téma obchod s lidmi (8).

3. METODIKA

V rámci diplomové práce byl proveden kvantitativní výzkum, který používá deduktivní metodu. Metoda deduktivní vychází z teorie nebo z obecně formulovaného problému, z něhož jsou vytvořeny hypotézy. Ty jsou základem pro výběr proměnných. Sebraná data jsou použita pro testování hypotéz a výstupem kvantitativního výzkumu je soubor přijatých nebo zamítnutých hypotéz **(10)**.

3.1 Použité metody

Pro zpracování diplomové práce byla využita metoda analýzy dokumentů. Tato metoda představuje analýzu jakýchkoliv dokumentů, které nebyly vytvořeny za účelem plánovaného výzkumu. Konkrétně pro první kapitolu „Současný stav“ a pátou kapitolu „Diskuse“ byla využita technika obsahové analýzy dokumentů. Jedná se o objektivní analýzu sdělení jakéhokoliv druhu. Analyzovány zde byly dokumenty sekundární, což jsou již zpracované prvotní prameny **(2)**. Při používání této techniky byla v dodržována Mezinárodní citační norma ČSN ISO 690 **(3)**, **(4)**.

Pro dosažení cíle práce bylo využito předběžného a následného dotazování dvou skupin (pretest a posttest). Nejprve je nutno vytvořit kontrolní a experimentální skupinu náhodným přiřazením a u obou skupin provést pretest. Poté se pouze experimentální skupina podrobí intervenci. Následně je proveden posttest opět u obou skupin **(12)**.

Studenti byli náhodně rozděleni do dvou skupin. Skupina, která se po pretestu zúčastnila přednášky zaměřené na prevenci obchodu s lidmi, byla označena za experimentální. Přednášky, zaměřené na téma obchod s lidmi, zejména na jeho prevenci a na představení rizik pracovní migrace do zahraničí, prováděla na školách autorka práce. V únoru 2007 absolvovala autorka práce seminář Obchod s lidmi a tvorba prevenčních programů od organizace La Strada ČR, o.p.s., na jehož základě získala osvědčení pro to, aby mohla přednášky realizovat. Syllabus přednášky je umístěn

v deváté kapitole Přílohy (*Příloha 4*). Druhá skupina byla pojmenována jako kontrolní. Tato skupina se během výzkumu nezúčastnila výše uvedené přednášky. Pomocí pretestu byla zjištěna na počátku výzkumu úroveň informovanosti studentů o obchodu s lidmi, posttest ověřil úroveň jejich vědomostí na konci výzkumného působení, v rozmezí 3 až 6 měsíců poté, co byl proveden pretest a intervence pomocí přednášky. Tato technika umožňuje sledovat souběžné změny, poskytuje informace o časové posloupnosti a vylučuje zkreslující vliv nějaké vnější proměnné **(10)**.

V práci byla použita metoda dotazování, technika dotazníku. Pro výzkum byly sestaveny dva typy dotazníku zkoumajících povědomí mládeže o obchodu s lidmi. Formulář dotazníku I a II je uveden v deváté kapitole Přílohy (*Příloha 1, 2, 3*). Dotazník umožňuje získat empirické informace založené na nepřímém dotazování se respondentů, s použitím předem formulovaných písemných otázek **(2)**. Pomocí dotazníku byly pro výzkum získané informace od velkého počtu jedinců v poměrně krátkém čase a s poměrně malým nákladem **(10)**.

Dotazník I byl rozdělen experimentální i kontrolní skupině na počátku výzkumu. V úvodu dotazníku se autorka představila a sdělila, jak bude dotazník využit. Následovaly otázky na identifikační znaky respondenta. Jedná se o tzv. nezávislé proměnné, které v dotazníku I i II představovaly pohlaví a věk **(2)**.

Druhá část dotazníku I obsahovala 6 otázek. První otázka byla otázka polouzavřená a zjišťovala, zda a kde se respondent již setkal s pojmem „obchod s lidmi“. Následující dvě otázky přímo zjišťovaly, jak si respondent tento pojem vysvětluje a jak si představuje, že se člověk stane „obchodovanou osobou“. Jednalo se o otázky otevřené. Ty dovolují respondentovi odpovědět vlastními slovy. Zbylé tři otázky umožňovaly respondentovi odpovědět pouze jednou variantou odpovědi, jednalo se o otázky uzavřené. Zkoumaly názor respondenta na obchod s lidmi **(16)**.

Dotazník II měl variantu X a Y. Varianta X byla distribuována experimentální skupině 3 až 6 měsíců po té, co absolvovala přednášku zaměřenou na prevenci obchodu s lidmi, respektive 3 až 6 měsíců po vyplnění dotazníku I. Tento dotazník byl naprosto shodný s dotazníkem I, pouze obsahoval navíc polouzavřenou otázku číslo 7: „Setkal(a)

jsi se po přednášce o obchodu s lidmi ještě někdy s touto problematikou?“.

Varianta Y dotazníku II byla rozdána kontrolní skupině. Tato varianta byla také naprosto shodná s dotazníkem I až na polouzavřenou otázku 7: „Setkal(a) jsi se od vyplnění minulého dotazníku ještě někdy s touto problematikou?“.

Dotazníky byly respondentům doručovány dvěma způsoby. Dotazník I byl experimentální skupině doručen těsně před přednáškou zaměřenou na prevenci obchodu s lidmi. Návratnost zde byla 100 %, protože respondenti již byli shromážděni v jedné místnosti, zde obdrželi dotazník, který na místě vyplnili a dotazník byl následně od respondentů vybrán (10). Kontrolní skupině byl dotazník I rozdán v rámci školního vyučování jejich pedagožkou, která byla požádána autorkou dotazníku, zda by pomohla s distribucí dotazníků. I zde byla zachována 100 % návratnost, protože pedagožka vyplněné dotazníky v téže vyučovací hodině vybrala zpátky. Dotazník II rozdaly oběma skupinám jejich pedagožky taktéž v rámci vyučovací hodiny. I zde byla zaručena 100 % návratnost vyplněných dotazníků II.

Při výzkumném šetření bylo potřeba zajistit, aby se ti samí respondenti, kteří se zúčastnili pretestu, zúčastnili i posttestu. Proto musely být dotazníky kódovány. Nejprve byl zvolen způsob kódování: každému ročníku byl přiřazen kód A, B, C, D nebo E. Autorka dotazníků a přednášek obdržela od pedagogů jmenný seznam každého ročníku, který byl vystaven pretestu a posttestu. Každému studentovi pak přiřadila jedno číslo. Na základě tohoto klíče pak pedagožky rozdaly respondentům dotazník, který měl v hlavičce vlastní kód. Stejně kódování bylo dodrženo i při následném dotazování, kde opět pedagožky pomocí stejného klíče rozdávaly dotazníky respondentům (12). Přehled ročníků a jejich kódů je v posledním odstavci podkapitoly 3.2 Charakteristika výběrového souboru .

Pro výzkumné šetření bylo použito předběžné a následné dotazování dvou skupin, počet vyplněných dotazníků I byl vyšší, než počet vyplněných dotazníků II. Následné dotazování se konalo vždy v jednom dni, a to v době 3 až 6 měsíců po předběžném dotazování. Proto nemohlo být umožněno, aby byli všichni studenti z experimentální a kontrolní skupiny v den, kdy probíhalo následné dotazování, ve škole. Pomocí

kódování dotazníků bylo zajištěno, aby se pro výzkumné šetření nepoužily dotazníky I, jejichž respondenti se nezúčastnili posttestu.

Výsledky výzkumného šetření jsou vyjádřeny ve čtvrté kapitole „Výsledky“ v procentech či absolutních číslech a graficky zpracovány.

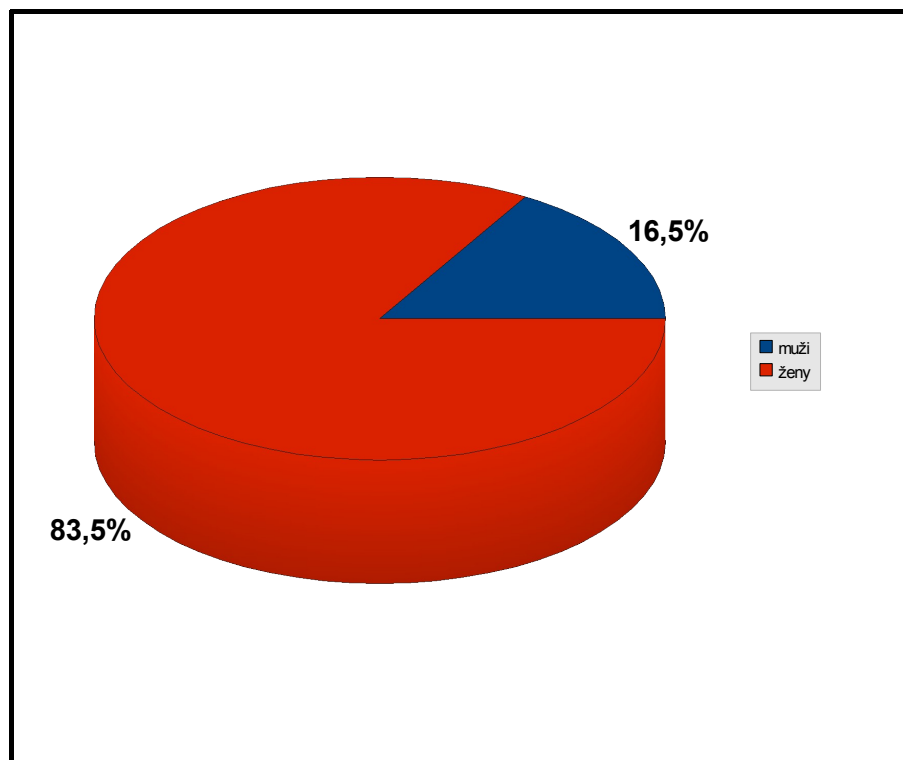
3.2 Charakteristika výběrového souboru

Pro účely dotazníkového šetření byla zvolena jako základní statistický soubor mládež ve věku 15 až 19 let v Českých Budějovicích. Podle posledního sčítání lidu v České republice z roku 2001, je velikost základního statistického souboru 6165 osob **(31)**. Výběrový soubor pro tento výzkum byl vytvořen stratifikovaným výběrem ze základního statického souboru. Vícetupňový náhodný výběr se provádí ve dvou nebo více krocích. Nejdříve jsou náhodně vybrána určitá přirozená seskupení, a pak teprve jsou náhodně vybírání jedinci z oněch vybraných seskupení **(10)**. Pro výzkum byly nejprve vybrány střední školy a střední odborné učiliště, které projevíly zájem o nabízené přednášky zaměřené na prevenci obchodu s lidmi. Jedná se o Obchodní akademii, Husova 1, České Budějovice a Integrovanou střední školu obchodu služeb a podnikání, Kněžskodvorská 33, Třebízského 22 a Dobrovodská 94 České Budějovice. Z těchto škol byly následně vybrány třídy, ve kterých probíhala přednáška zaměřená na prevenci obchodu s lidmi, a třídy, které byly zvoleny jako kontrolní skupina. Třídy byly vybrány tak, aby ve výběrovém souboru byla zastoupena mládež od 15 let do 19 let. Výběrový soubor pak tvořilo 280 studentů, kteří byli osloveni dotazníkem I. Tento výběrový soubor následně obdržel v rozmezí 3 až 6 měsíců dotazník II. Při následném dotazování nebyli všichni studenti z výběrového souboru přítomni ve škole, proto bylo dotazníkem II osloveno pouze 250 osob z výběrového souboru.

Pro předběžné a následné dotazování obou skupin bylo nutné rozdělit výběrový soubor na experimentální a kontrolní skupinu **(10)**. Kontrolní skupina se v době výzkumného šetření nezúčastnila přednášky zaměřené na prevenci obchodu s lidmi.

Tvořilo ji 60 studentů druhých ročníků učebního oboru obchodník a kosmetička Integrované střední školy obchodu služeb a podnikání Třebízského 22 a Dobrovodská 94 České Budějovice. Zbýlých 220 studentů tvořilo skupinu experimentální. Tato skupina po předběžném dotazování absolvovala přednášku zaměřenou na prevenci obchodu s lidmi. Na obchodní akademii byly osloveny prostřednictvím dotazníku I a II první ročníky (kód A 1 až 54) a třetí ročníky (kód C 1 až 48). Dále byl dotazník I a II rozdán druhým ročníkům učebního oboru prodavač – obchodník, kosmetička (kód E 1 až 60 – tito studenti tvoří kontrolní skupinu) a kadeřnice a krejčová (kód B 1 až 58) Integrované střední školy obchodu služeb a podnikání Třebízského 22 a Dobrovodská 94 České Budějovice. Poslední oslovený ročník prostřednictvím dotazníku I, II byl čtvrtý ročník (kód D 1 až 60) Integrované střední školy obchodu služeb a podnikání sídlící v Kněžskodvorské 33, České Budějovice.

Graf 1: Zastoupení respondentů experimentální skupiny podle pohlaví (v %)

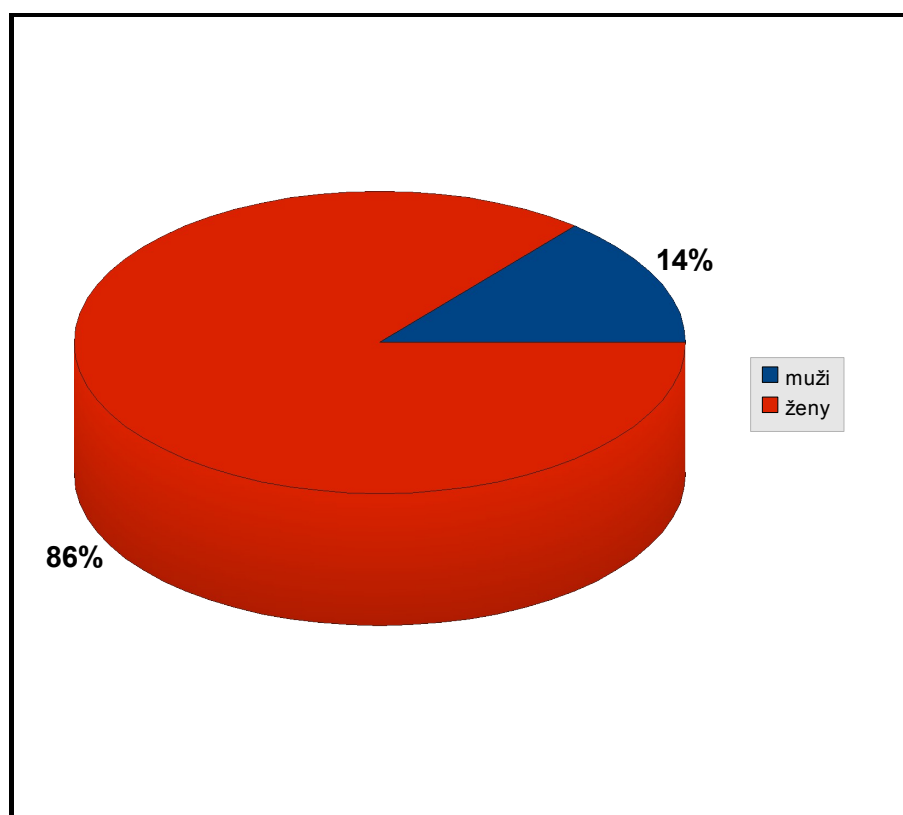

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 1 znázorňuje zastoupení respondentů experimentální skupiny podle pohlaví. Z 200 respondentů je 167 žen, tj. 83,5 % a 33 mužů, tj. 16,5 %. Výzkumné šetření probíhalo na Obchodní akademii, Husova 1, České Budějovice a Integrované střední škole obchodu služeb a podnikání, Kněžskodvorská 33, Třebízského 22 a Dobrovodská 94 České Budějovice. Obě tyto školy navštěvuje větší procento dívek než chlapců, proto se i ve výzkumném šetření objevilo větší procento respondentů ženského pohlaví.

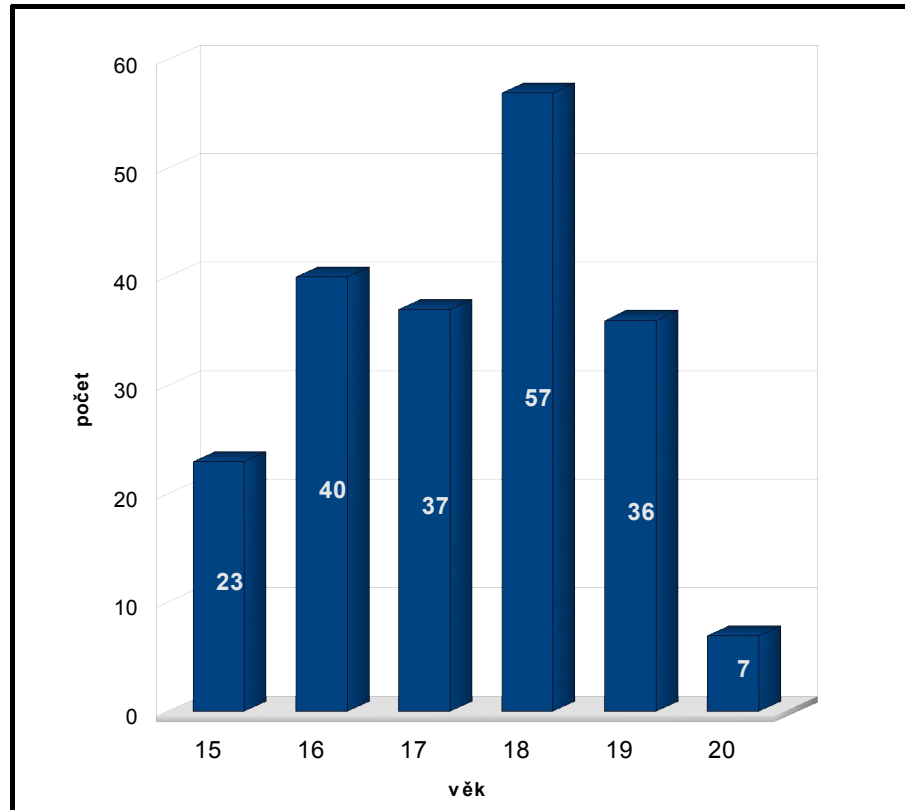
Graf 2: Zastoupení respondentů kontrolní skupiny podle pohlaví (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 2 znázorňuje zastoupení respondentů kontrolní skupiny podle pohlaví. Z 50 respondentů je 43 žen, tj. 86 % a 7 mužů, tj. 14 %. Kontrolní skupina se tedy přibližuje svým složením, na základě pohlaví, skupině experimentální.

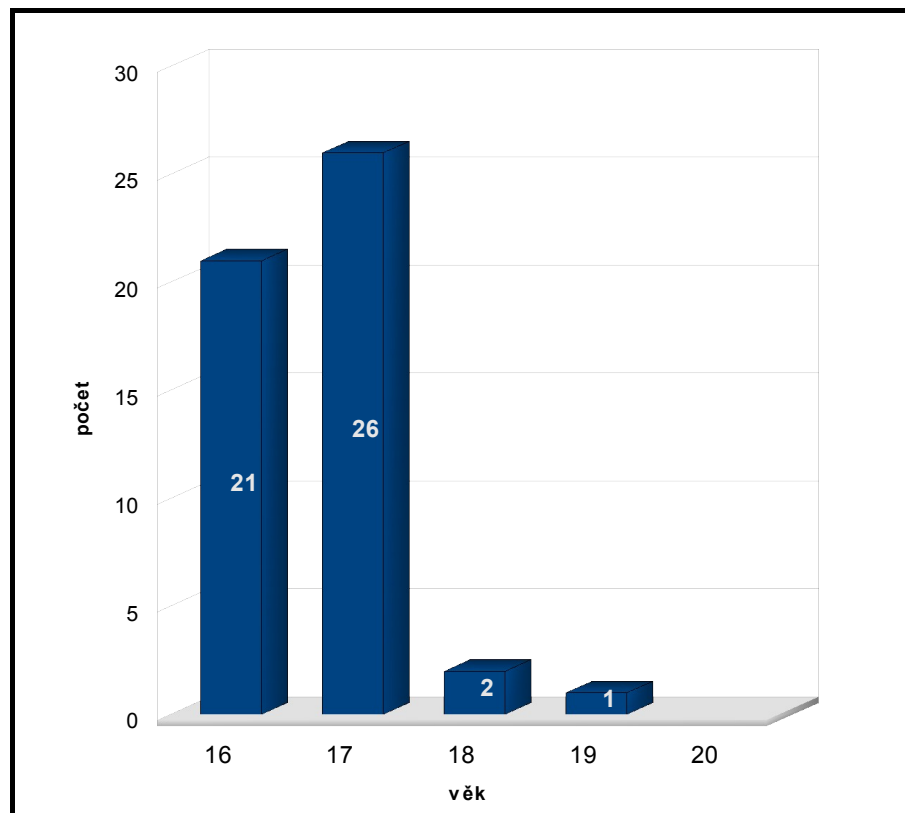
Graf 3: Věková kategorizace respondentů experimentální skupiny (v absolutních číslech)

Zdroj: Vlastní výzkum

Druhou zmiňovanou proměnnou je věk. Respondenty experimentální skupiny lze rozdělit podle věku do 6 kategorií. Patnáctiletých respondentů bylo 23, tj. 11,5 %. Šestnáctiletých respondentů bylo 40, tj. 20 %. Sedmnáctiletí respondenti tvořili třetí kategorii s počtem 37, tj. 18,5 %. Osmnáctiletých respondentů bylo 57, tj. 28,5 %. Devatenáctiletých respondentů bylo 36, tj. 18 % a poslední kategorii tvořili dvacetiletí, kterých bylo 7, tj. 3,5 %.

Graf 4: Věková kategorizace respondentů kontrolní skupiny (v absolutních číslech)

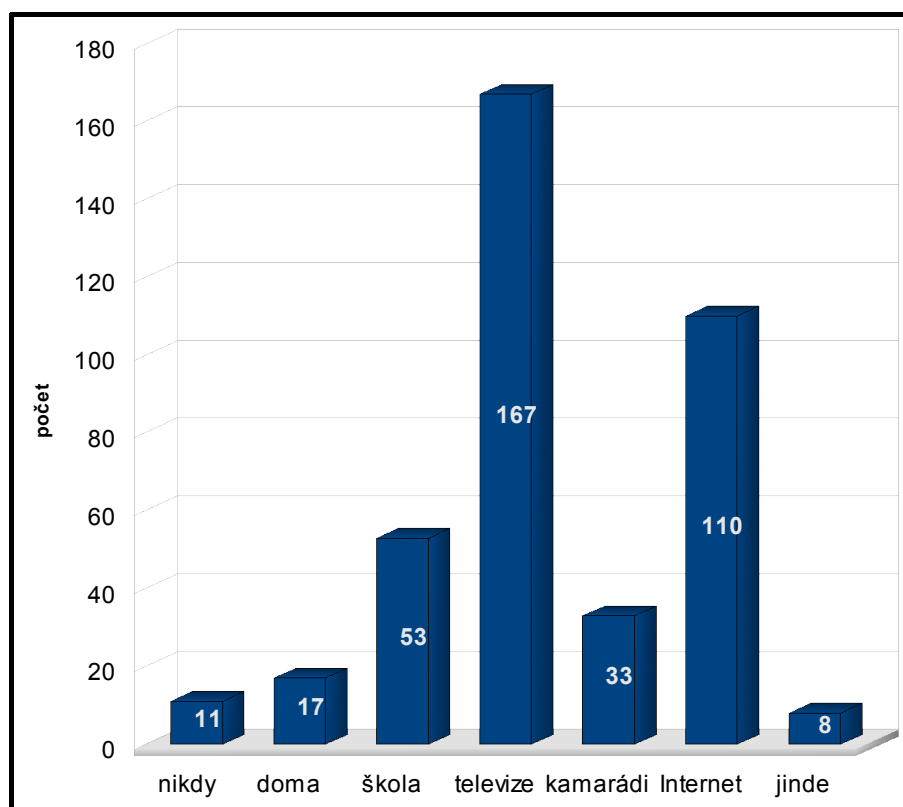
Zdroj: Vlastní výzkum

Kontrolní skupinu tvořili respondenti druhých ročníků učebního oboru prodavač – obchodník, kosmetička Integrované střední školy obchodu služeb a podnikání Třebízského 22 a Dobrovodská 94 České Budějovice. Proto zde nebyla zastoupena kategorie patnáctiletých a dvacetiletých. Šestnáctiletých respondentů kontrolní skupiny bylo 21, tj. 42 %. Sedmnáctiletých respondentů bylo 26, tj. 52 %. 2 respondenti, tj. 4 %, byli osmnáctiletí. A 1 respondent, tj. 2 %, byl devatenáctiletý.

4. VÝSLEDKY

V této kapitole, která obsahuje především řadu komentovaných grafů, byly soustředěny číselné výsledky výzkumu. Výsledky byly vyhodnocovány z dotazníků, jejichž respondenti se zúčastnili pretestu a zároveň i posttestu. Vyhodnocených dotazníků bylo tedy 250. Výsledky z pretestu byly rozděleny podle experimentální a kontrolní skupiny. Stejně dělení bylo zachováno i u výsledků z posttestu.

Graf 5: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 1 - pretest (v absolutních číslech)

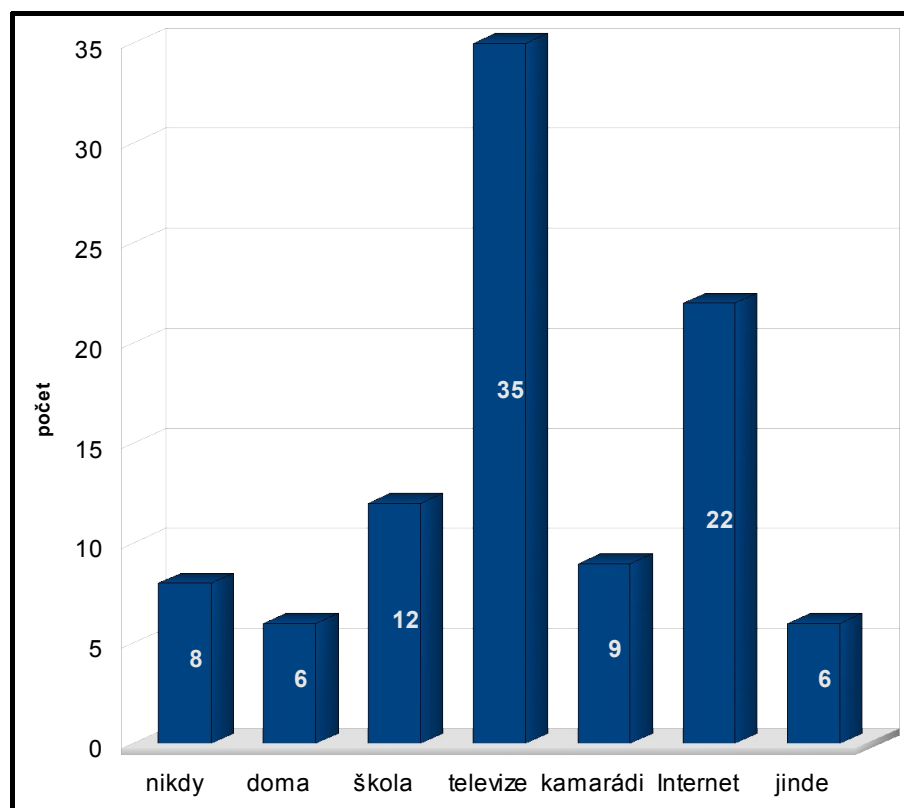

Zdroj: Vlastní výzkum

V otázce 1: „Setkal(a) už jsi se někdy s pojmem obchod s lidmi?“, bylo možné zvolit více odpovědí, proto součet čísel z grafu neodpovídá počtu 200, tj. počtu

respondentů experimentální skupiny. 11 respondentů se s pojmem obchod s lidmi nikdy nesešlo, což je 5,5 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 17 respondentů se s tímto pojmem setkali doma, což je 8,5 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 53 osob slyšelo tento pojem ve škole, to znamená 26,5 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 167 respondentů uvedlo, že se s pojmem obchod s lidmi setkali v televizi, tj. 83,5 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 33 osob zaslechlo tento pojem mezi kamarády, tj. 16,5 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 110 respondentů se setkali s tímto pojmem na internetu, což je 55 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 8 respondentů uvedlo, že se s tímto pojmem setkali jinde, tj. 4 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. Tito respondenti dále sdělili, kde jinde se s tímto pojmem setkali: 6 respondentů uvedlo tisk, a to jmenovitě časopis a noviny, 1 respondent napsal reklamu na ulici a jeden respondent uvedl: „bývalý přítel tety s tím měl něco společného“.

Graf 6: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 1 - pretest (v absolutních číslech)

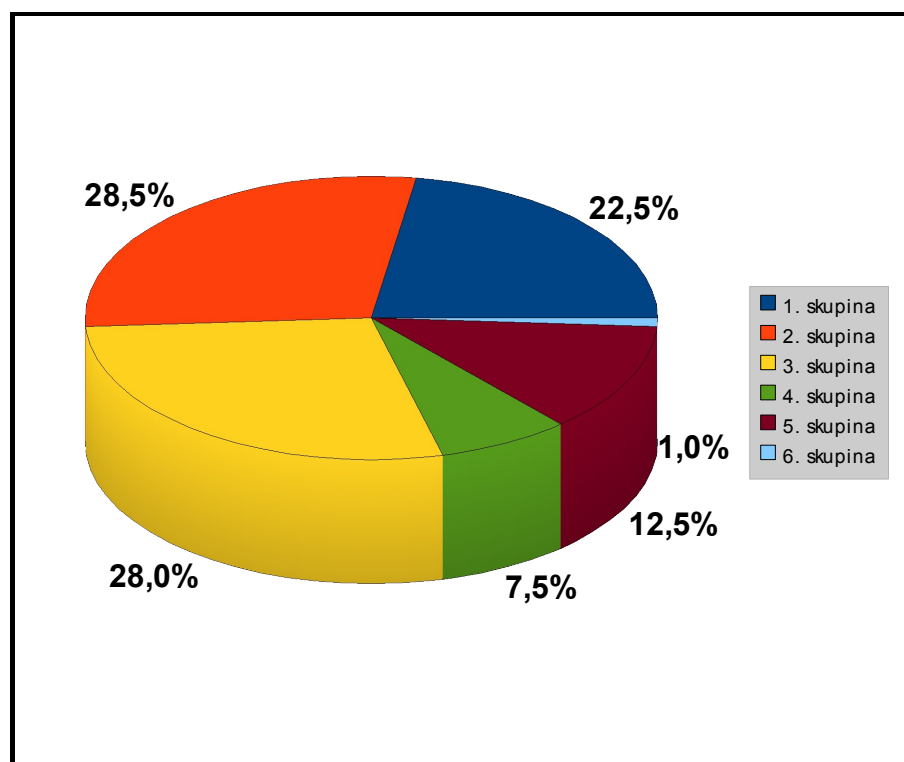

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 6 představuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 1: „Setkal(a) už jsi se někdy s pojmem obchod s lidmi?“. Respondenti mohli zvolit více odpovědí, proto součet čísel z grafu neodpovídá počtu 50, tj. počtu respondentů kontrolní skupiny. 8 respondentů, tj. 16 % z celkového počtu respondentů kontrolní skupiny, se nikdy s pojmem obchod s lidmi nesešlo. 6 respondentů se setkalo s tímto pojmem doma, tj. 12 % z celkového počtu respondentů kontrolní skupiny. 12 respondentů uvedlo, že tento pojem slyšeli ve škole, tj. 24 % z celkového počtu respondentů kontrolní skupiny. 35 respondentů se setkalo s tímto pojmem prostřednictvím televize, což je 70 % respondentů z celkového počtu kontrolní skupiny. 9 respondentů uvedlo mezi kamarády, tj. 18 % respondentů z celkového počtu kontrolní skupiny. 22 respondentů

zvolilo odpověď internet, tj. 44 % respondentů z celkového počtu kontrolní skupiny. 6 respondentů se s tímto pojmem setkala jinde, tj. 12 % respondentů z celkového počtu kontrolní skupiny. Tito respondenti dále sdělili, kde jinde se s tímto pojmem setkali: 3 respondenti uvedli tisk (jmenovitě časopis a noviny), 1 respondent napsal v cizině, 1 respondent uvedl: „prodávám bráchu“ a 1 respondent napsal: „prodávám ledvinu“.

Graf 7: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 2 - pretest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 7 představuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otevřenou otázku 2: „Co si představuješ pod pojmem obchod s lidmi?“. Odpovědi respondentů, vyjadřující jejich povědomí o této problematice, byly různorodé a spadaly do 6 základních skupin, které byly vytvořeny podle závěrečné zprávy ministerstvu vnitra České republiky k projektu Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) v Praze: *Prevence obchodu s lidmi – Přednášky na středních školách (45)*.

45 respondentů z první skupiny, tj. 22,5 %, mělo alespoň částečnou nebo v některých případech i poměrně ucelenou představu, co pojem obchod s lidmi znamená. V odpovědích vždy zazněla alespoň jedna forma obchodu s lidmi, případně 3 a více znaků obchodu s lidmi (vyplývajících z mezinárodně uznávané definice obchodu s lidmi z Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi Palermo 2000). Objevovaly se zde termíny typu „nucená prostituce“, „nucená práce“, „moderní otroctví“, „obchod s orgány“, „nucený sňatek“ a byl zde kladen důraz na znaky jako je násilí, nátlak a nedobrovolnost. Škála odpovědí zde byla poměrně široká, na jedné straně byly zaznamenány odpovědi velmi přesné, jako např.: „Lidé jedou za prací do zahraničí, jsou podvedeni, a tak musí pro obchodníky pracovat, jinak by jim obchodníci ublížili.“ Převažovaly však odpovědi stručnější, poukazující pouze na jeden aspekt, například: „nucená prostituce.“ Respondenti z obchodní akademie si nejčastěji představili pod pojmem obchod s lidmi obchod s orgány.

Druhá skupina odpovědí 57 respondentů, tj. 28,5 %, se svou povahou přibližovala okruhu prvnímu, ale respondenti se zde nevyjadřovali tak přesně a výstižně. Byly zde zaznamenány odpovědi typu: „obchod s dětmi“, „obchod s bílým masem“, aniž by respondenti tyto pojmy lépe vysvětlili.

56 respondentů, tj. 28 %, tvořilo třetí skupinu odpovědí a jejich vysvětlení tohoto pojmu bylo nesprávné. Zaměňovali zde obchod s lidmi s jinou trestnou činností, například: únos, převaděčství, obchod s drogami nebo často uvedli pouze pojem prostituce či pornografie.

7,5 % odpovědí, tj. 15 respondentů, mělo zcela mylnou představu o pojmu obchod s lidmi. Ve čtvrté skupině odpovědí zazněly například představy: „Něco jako obchod se zvířaty“, „Burza s lidmi.“, „Hokejisté se kupují do různých týmů.“, „Koupě člověka v obchodě.“

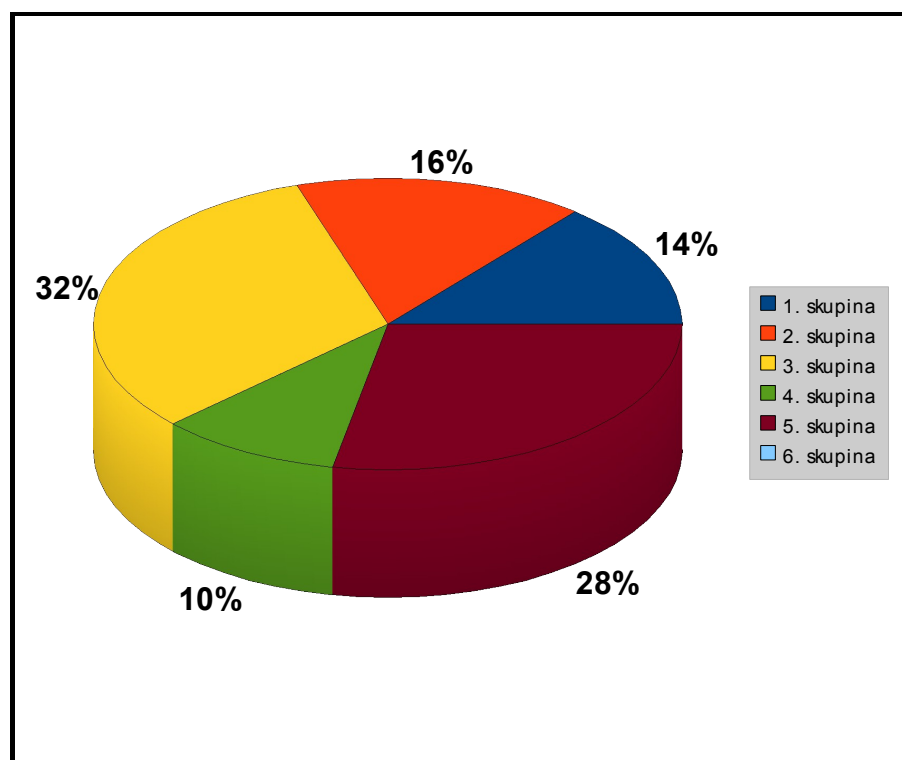
25 respondentů, tj. 12,5 %, odpovědělo nevím a tato odpověď byla zařazena do skupiny 5.

Poslední okruh odpovědí tvořili 2 respondenti, tj. 1 %. Projevili nesouhlas s touto

nelegální činností: „kruté“, „strašné“, ale nevyjádřili konkrétně, co si pod pojmem obchod s lidmi představují.

Graf 8: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 2 - pretest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 8 představuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otevřenou otázku 2: „Co si představuješ pod pojmem obchod s lidmi?“. Odpovědi byly vyhodnoceny stejně, jako v grafu 7.

7 respondentů, tj. 14 %, mělo alespoň částečnou nebo v některých případech i poměrně ucelenou představu, co pojem obchod s lidmi znamená. Tyto odpovědi tvořily první skupinu a objevily se jak podrobné odpovědi typu: „Když někdo někoho unese, převezze ho do ciziny, a pak ho nutí pro něho pracovat.“ a „Nelegální převedení osob za hranice, kde je prodají do otroctví.“, tak i velmi stručné odpovědi, například: „obchod s orgány“, „nucená prostituce“, „nucený sňatek“.

Do druhé skupiny bylo zahrnuto 8 respondentů, tj. 16 %. Jejich odpovědi se svou povahou přibližovaly prvnímu okruhu, ale respondenti se zde nevyjádřili tak přesně. Byly to heslovité odpovědi, jako například: „bílé maso“, „prodej dívek“, „obchod s dětmi“.

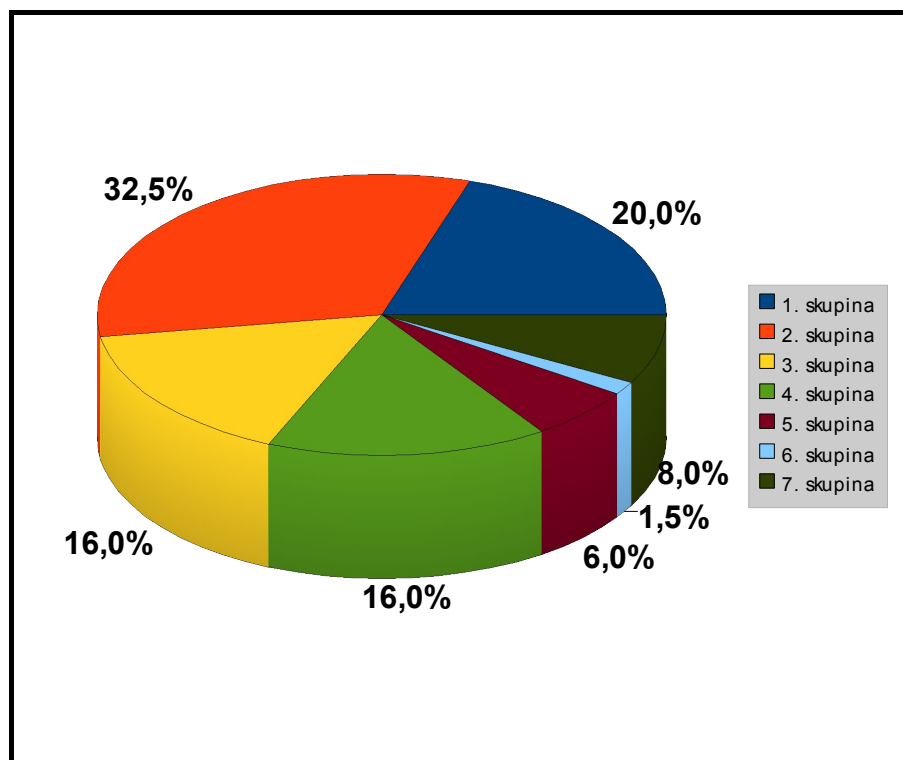
Třetí skupinu tvořilo 32 % odpovědí, tj. odpovědi od 16 respondentů. Tito respondenti odpověděli nesprávně, obchod s lidmi zaměnili s jiným rizikovým nebo trestným jednáním. Pro ukázkou: „pouliční prostituce“, „převaděčství“, „zneužívání dětí“, „omezování osobní svobody“, „levná pracovní síla z Ukrajiny“.

10 % odpovědí bylo vyhodnoceno jako zcela pomýlených. Byly to odpovědi 5 respondentů a tvořily čtvrtou skupinu. Například respondenti uvedli: „Na ostrově seberou domorodce a pak je prodají jako otroky.“, „pomáhání lidem“, „nabízení nějakých produktů.“

Pátou skupinu tvořilo 14 respondentů, tj. 28 %, kteří odpověděli na druhou otázku „nevím“.

Šestá skupina odpovědí se u respondentů kontrolní skupiny neobjevila.

Graf 9: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 3 - pretest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

V grafu 9 jsou zaznamenány odpovědi experimentální skupiny na otázku 3: „Jak si myslíš, že se člověk může stát obchodovanou osobou (to znamená obětí obchodu s lidmi)?“ Autorka dotazníku rozdělila odpovědi respondentů na 7 skupin. Do první skupiny byly zařazeny odpovědi neví - 40 respondentů, tj. 20 %.

Podle druhé skupiny se člověk stane obchodovanou osobou prostřednictvím násilného nebo podvodného jednání ze strany obchodníků. Takto odpovědělo 65 respondentů, tj. 32,5 %. Nejčastěji respondenti uváděli: „únosem“, „vytipováním zdravých lidí“, „vydíráním“, „přepadením“. 5 respondentů z této skupiny, tj. 7,7 % odpovědi z druhé skupiny, si spojilo s touto otázkou falešnou nabídku práce, případně i následné odejmutí dokladů: „Nabídnou vám práci v zahraničí, pak vám odejmou doklady.“, „Odpovíš na falešný inzerát nabízející práci.“

Třetí skupina odpovědí měla jako důvod vlastní neopatrné chování obchodované

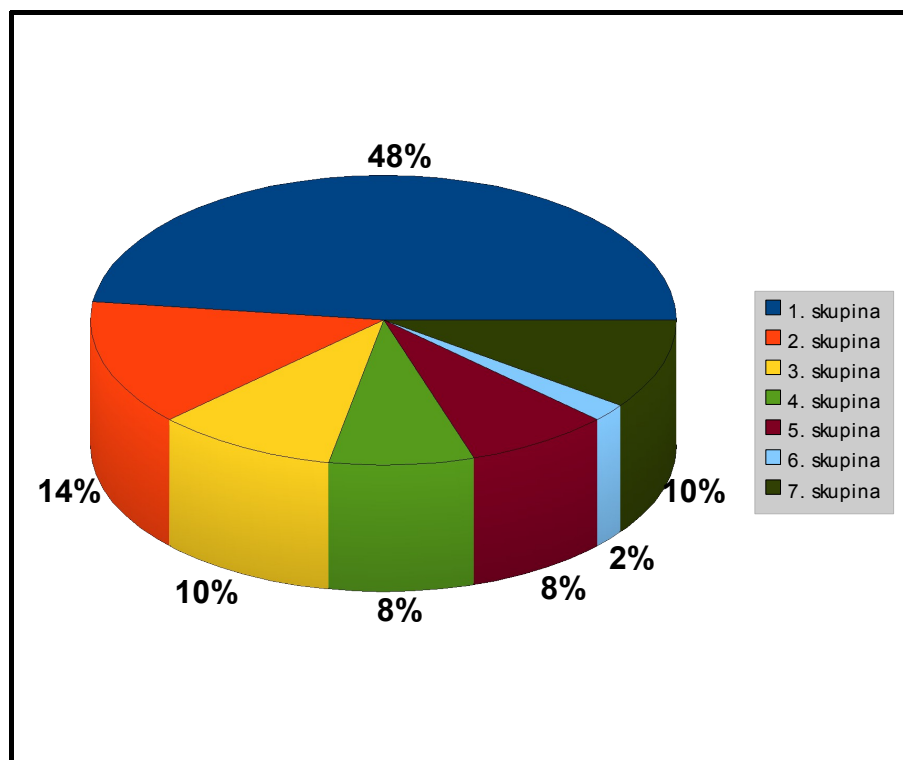
osoby. Takto odpovědělo 32 respondentů, tj. 16 %. Objevily se odpovědi typu: „Stane se to jen důvěřivé osobě.“, „Cestuje do pochybných zemí.“, „Stopováním.“, „Chodit večer sám.“ nebo „Nehlídat si na diskotékách pití.“ a 6 osob z této skupiny odpovědí přímo napsalo, že se pro to obchodovaná osoba rozhodne sama, například: „Chce to zkusit, nezná následky.“, „V minimálních případech si to vybere dobrovolně.“, „Člověk se může chtít sám stát obchodovanou osobou.“

Čtvrtou skupinu tvořilo 32 respondentů, tj. 16 %, podle nichž se člověk stane obchodovanou osobou z finančních a existenčních důvodů, například: „Když člověk potřebuje peníze.“, „Lidé z chudých zemích hledají práci.“, „Člověk z rozvojové země je ve finanční nouzi, rozhodne se odcestovat.“ „Kvůli penězům se stane prostitutkou“

Pátou skupinu odpovědí tvořily pouze odpovědi: „jakkoliv“, „náhodou“, „snadno“. Takto odpovědělo 12 respondentů, tj. 6 %. Šestá skupina odpovědí byla označena za úplně špatné odpovědi. Mylnou představu o tom, jak se člověk stane obchodovanou osobou, měli 3 respondenti, tj. 1,5 %. Například: „Podle toho, jak vypadá.“, „Když se dostanu do firmy.“ a „Když chci něco prodat, najdu si kupujícího“.

Sedmou skupinu odpovědí tvořila určitá představa respondentů o obchodované osobě. Tu vyjádřilo 16 respondentů, tj. 8 % a v odpovědích se vyskytovaly termíny: „prostitutky“, „feťáci“, „bezdomovci“, „děti“.

Graf 10: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 3 - pretest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 10 představuje odpovědi kontrolní skupiny na otázku 3: „Jak si myslíš, že se člověk může stát obchodovanou osobou (to znamená obětí obchodu s lidmi)?“ Autorka dotazníku rozdělila odpovědi respondentů na 7 skupin, jak tomu bylo v předchozím grafu 8. Do první skupiny byly zařazeny odpovědi nevíím – 24 respondentů, tj. 48 %. Podle druhé skupiny se člověk stane obchodovanou osobou prostřednictvím násilného nebo podvodného jednání ze strany obchodníků. Takto odpovědělo 7 respondentů, tj. 14 %. Respondenti uvedli například: „únos“, „podvodem a nalákáním“. 1 respondent z druhé skupiny odpovědi si spojil s touto otázkou falešnou nabídku práce: „Naletí na falešnou nabídku práce přes inzerát.“

Třetí skupina odpovědí měla jako důvod vlastní neopatrné chování obchodované osoby. Takto odpovědělo 5 respondentů, tj. 10 %. Objevily se odpovědi typu: „Přijme nabídku práce, aniž by se o tom s někým poradil.“, „Nemá pevnou vůli na to, aby

se bránil.“ a 1 respondent z této skupiny odpovědí přímo napsal, že se pro to obchodovaná osoba rozhodne sama: „Chce to.“

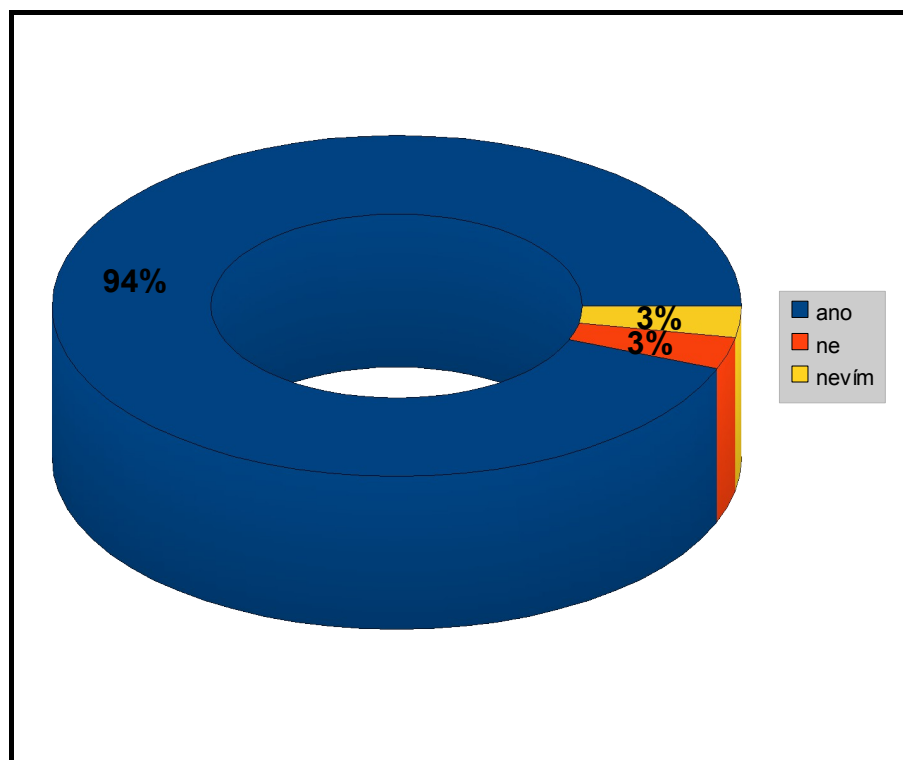
Čtvrtou skupinu tvořili 4 respondenti, tj. 8 %, podle nich se člověk stane obchodovanou osobou z finančních a existenčních důvodů, například: „Z chudé země do lepší.“, „Chudí lidé prodají svého nejbližšího.“

Pátou skupinu odpovědí tvořily pouze odpovědi: „kdykoliv“, „náhodou“, „jakkoliv“. Takto odpověděli 4 respondenti, tj. 8 %.

Šestá skupina odpovědí byla označena za úplně špatné odpovědi. Mylnou představu o tom, jak se člověk stane obchodovanou osobou, měl 1 respondent, tj. 2 %, a to: „Práce ve firmě, která se tím zabývá.“

Sedmou skupinu odpovědí tvořila určitá představa respondentů o obchodované osobě. Tu vyjádřilo 5 respondentů, tj. 10 %. Například: „Modelka se dostane do špatné agentury.“, „Au-pair, která jede do ciziny.“

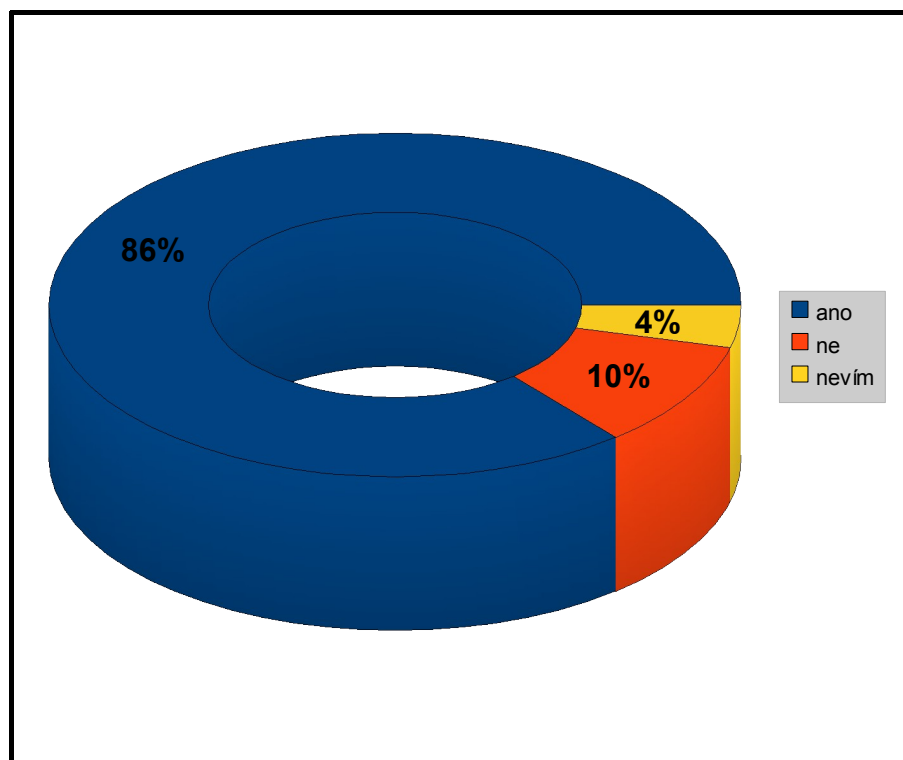
Graf 11: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 4 - pretest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 11 znázorňuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 4: „Myslíš si, že obchod s lidmi se může týkat i dětí (do 15 let)?“. 188 respondentů, tj. 94 %, odpovědělo ano. Odpověď „ne“ zvolilo 6 respondentů, tj. 3 %. 6 respondentů odpovědělo: „nevím“, tj. 3 %.

Graf 12: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 4 - pretest (v %)

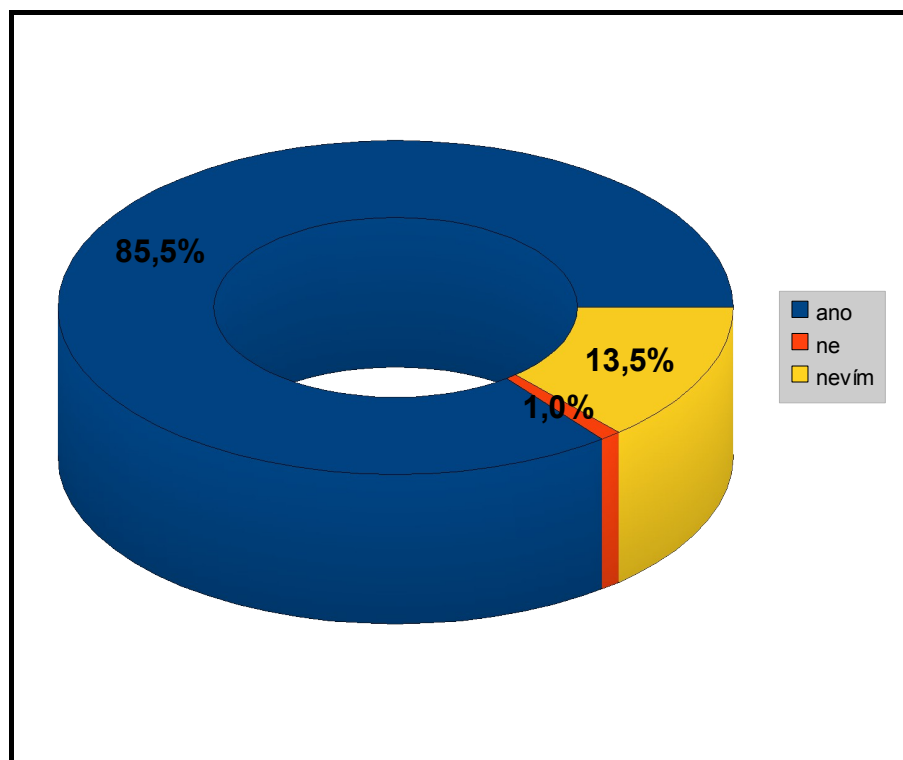

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 12 znázorňuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku číslo 4: „Myslíš si, že obchod s lidmi se může týkat i dětí (do 15 let)?“. 43 respondentů, tj. 86 %, odpovědělo ano. Odpověď „ne“ zvolilo 5 respondentů, tj. 10 %. 2 respondenti odpověděli: „nevím“, tj. 4 %.

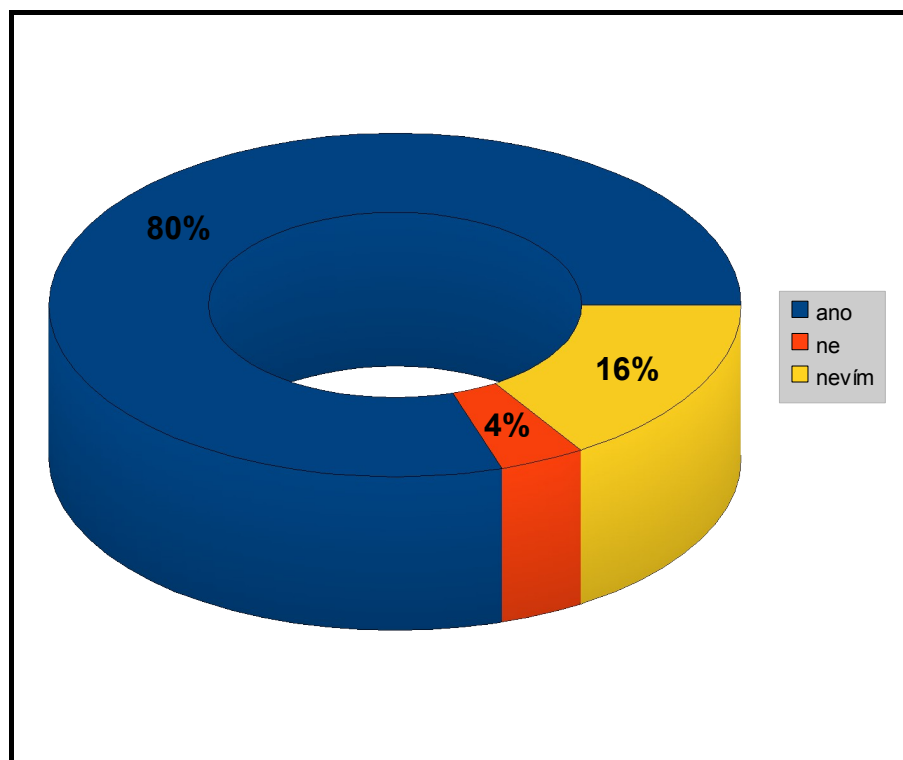
Graf 13: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 5 - pretest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 13 představuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 5: „Myslíš si, že se obchod s lidmi děje v České republice?“. 171 respondentů, tj. 85,5 %, odpovědělo ano. 2 respondenti, tj. 1 %, se domnívají, že ne. 27 respondentů, tj. 13,5 % zvolilo odpověď: „nevím“.

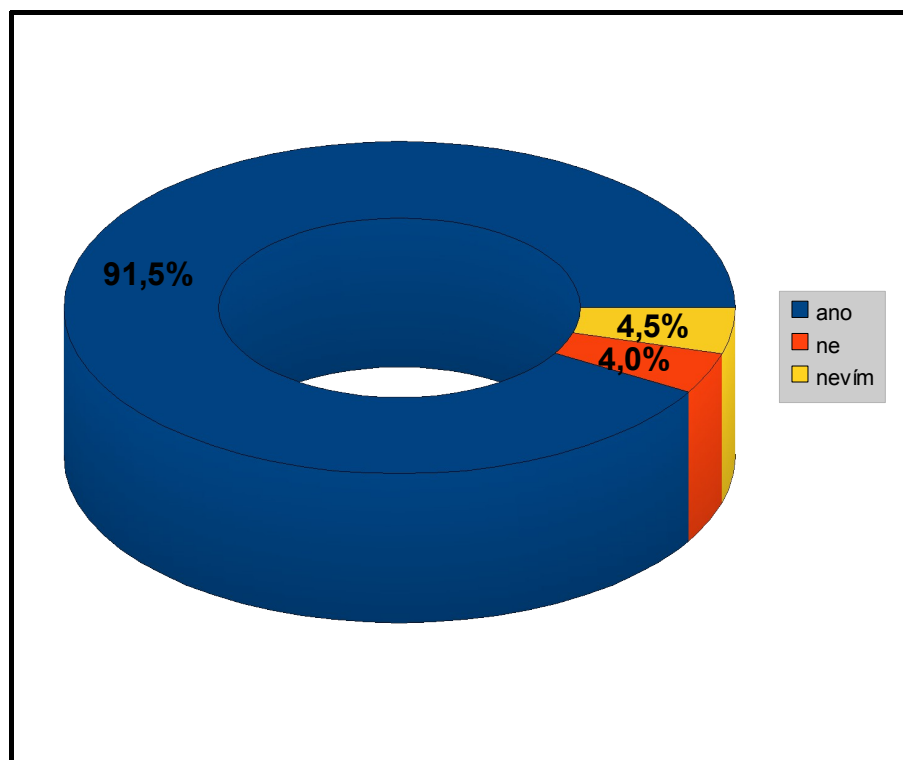
Graf 14: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 5 - pretest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 14 představuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 5: „Myslíš si, že se obchod s lidmi děje v České republice?“. 40 respondentů, tj. 80 %, odpovědělo ano. 2 respondenti, tj. 4 %, se domnívají, že ne. 8 respondentů, tj. 16 %, zvolilo odpověď: „nevím“.

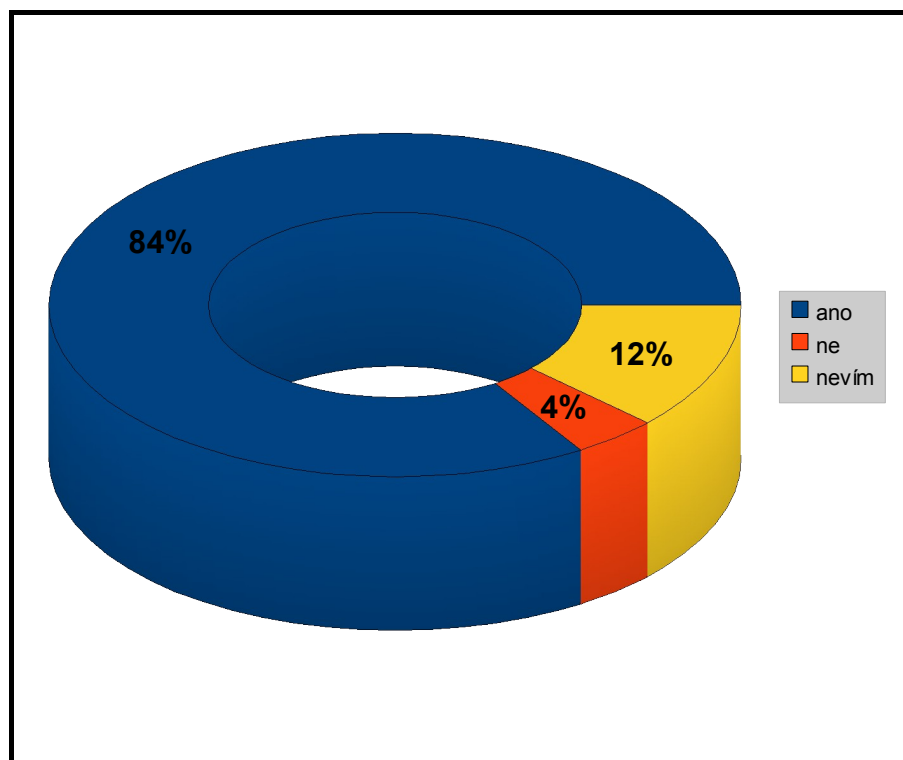
Graf 15: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 6 - pretest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 15 reprezentuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 6: „Myslíš si, že se obchod s lidmi porušuje základní lidská práva?“. 183 respondentů, tj. 91,5 %, odpovědělo ano. 8 respondentů, tj. 4 %, se domnívalo, že ne. 9 respondentů, tj. 4,5 %, uvedlo odpověď: „nevím“.

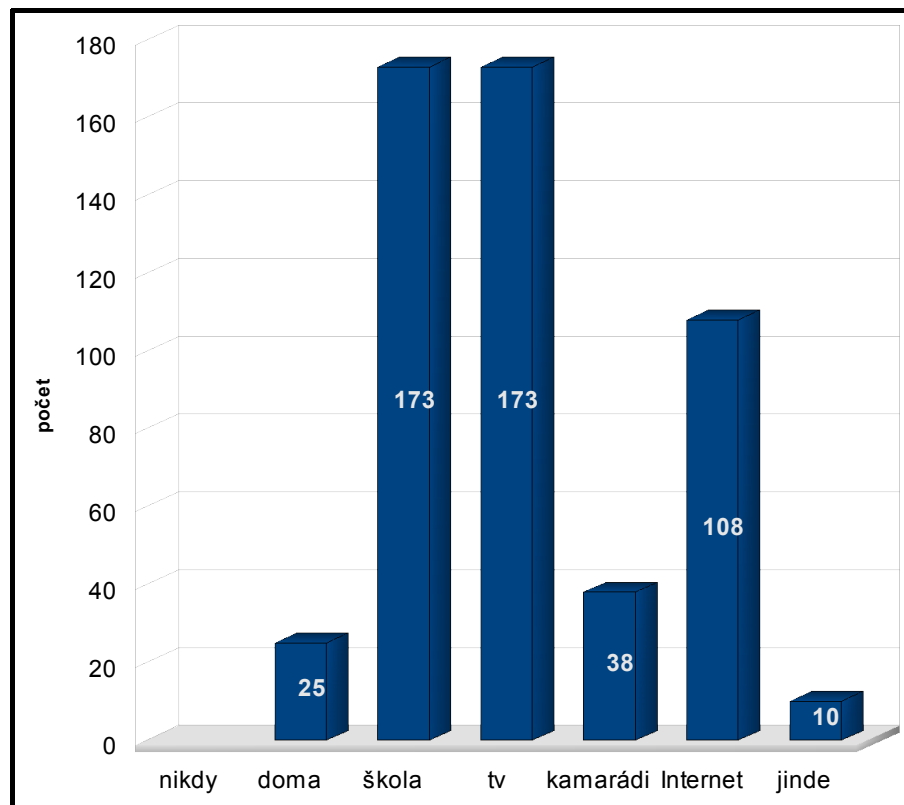
Graf 16: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 6 - pretest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 16 reprezentuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 6: „Myslíš si, že se obchod s lidmi porušuje základní lidská práva?“. 42 respondentů, tj. 84 %, odpovědělo ano. 2 respondenti, tj. 4 %, se domnívali, že ne. 6 respondentů, tj. 12 %, uvedlo odpověď: „nevím“.

Graf 17: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 1 - posttest (v absolutních číslech)

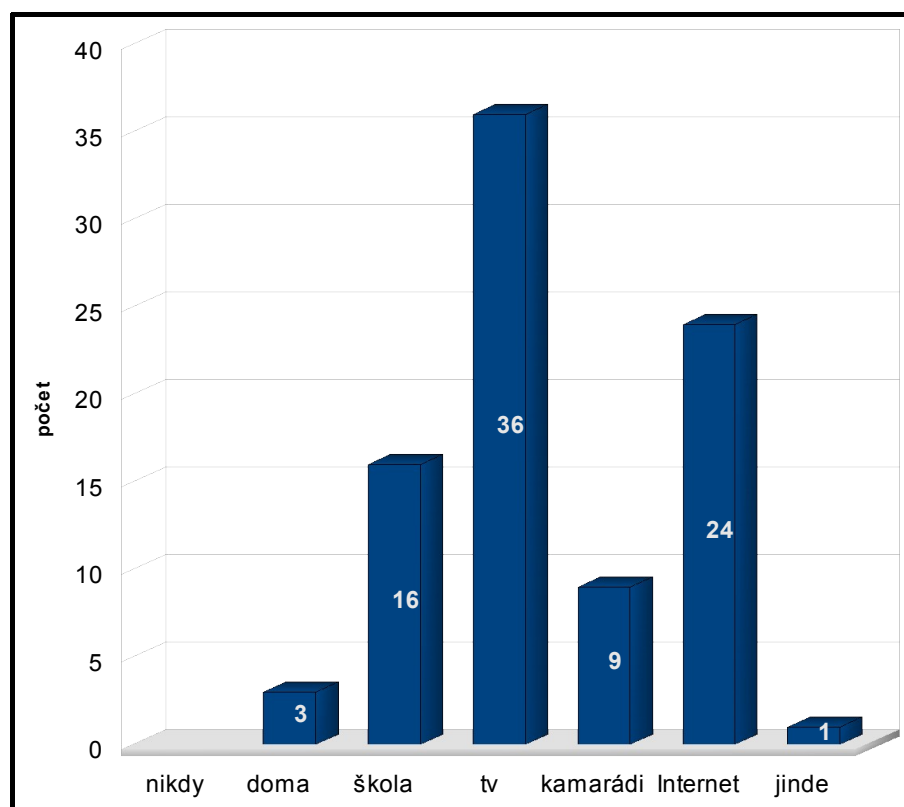

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 17 znázorňuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 1: „Setkal(a) už jsi se někdy s pojmem obchod s lidmi?“. Stejně tak jako v pretestu, bylo možné i zde – v posttestu, zvolit více odpovědí, proto součet čísel z grafu neodpovídá počtu 200, tj. počtu respondentů experimentální skupiny. Žádný respondent neuvedl odpověď: „nikdy jsem se s tímto pojmem nesetkal(a)“. 25 respondentů se s tímto pojmem setkalo doma, což je 12,5 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 173 respondentů slyšelo tento pojem ve škole, to znamená 86,5 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 173 respondentů uvedlo, že se s pojmem obchod s lidmi setkalo v televizi, tj. 86,5 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 38 osob zaslechlo tento pojem mezi kamarády, tj. 19 %

z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 108 respondentů se setkala s tímto pojmem na internetu, což je 54 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. 10 respondentů uvedlo, že se s tímto pojmem setkali jinde, tj. 5 % z celkového počtu respondentů experimentální skupiny. Tito respondenti dále sdělili, kde jinde se s tímto pojmem setkali: 6 respondentů uvedlo tisk, a to jmenovitě časopis a noviny, 2 respondenti napsali, že se o této problematice dočetli v knize, 2 respondenti uvedli: „na přednášce“.

Graf 18: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 1 - posttest (v absolutních číslech)

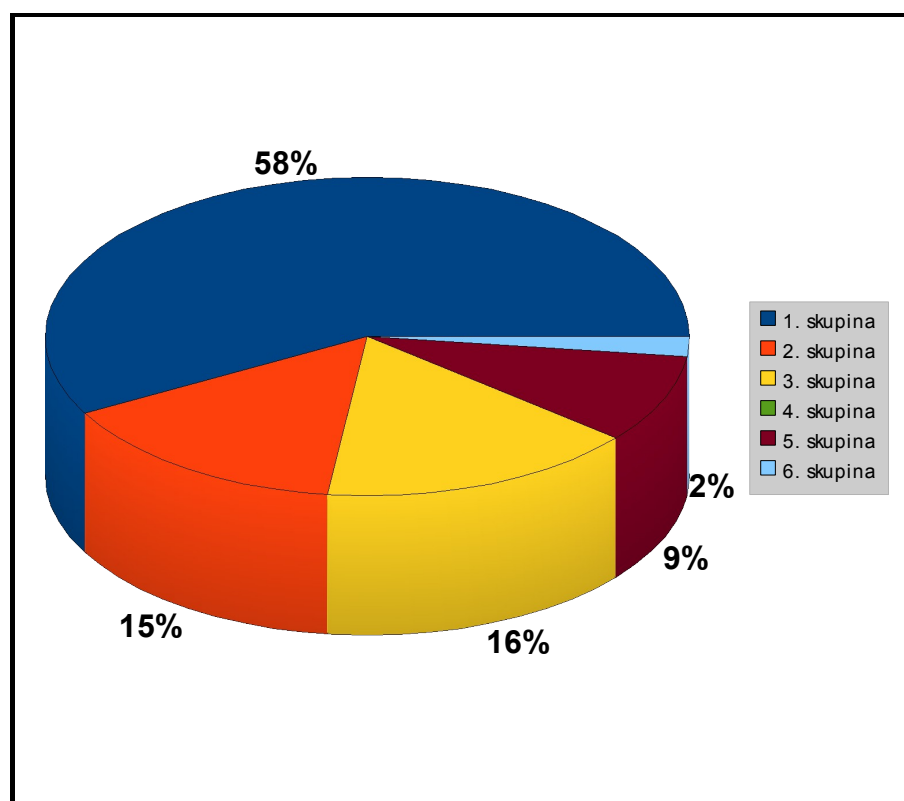

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 18 představuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 1: „Setkal(a) už jsi se někdy s pojmem obchod s lidmi?“. Respondenti mohli v posttestu

opět zvolit více odpovědí, stejně jako předtím v pretestu, proto součet čísel z grafu neodpovídá počtu 50, tj. počtu respondentů kontrolní skupiny. 0 respondentů se nikdy s pojmem obchod s lidmi nesetkalo. 3 respondenti se setkali s tímto pojmem doma, tj. 6 % z celkového počtu respondentů kontrolní skupiny. 16 respondentů uvedlo, že tento pojem slyšeli ve škole, tj. 32 % z celkového počtu respondentů kontrolní skupiny. 36 respondentů se setkalo s tímto pojmem prostřednictvím televize, což je 72 % respondentů z celkového počtu kontrolní skupiny. 9 respondentů uvedlo mezi kamarády, tj. 18 % respondentů z celkového počtu kontrolní skupiny. 24 respondentů zvolilo odpověď internet, tj. 48 % respondentů z celkového počtu kontrolní skupiny. 1 respondent se s tímto pojmem setkal jinde, tj. 2 % z celkového počtu kontrolní skupiny. Tento respondent sdělil, že se s tímto pojmem setkal prostřednictvím novin.

Graf 19: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 2 - posttest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 19 představuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otevřenou otázku 2: „Co si představuješ pod pojmem obchod s lidmi?“. Odpovědi respondentů, vyjadřující jejich povědomí o této problematice, byly různorodé a spadaly opět do 6 základních skupin, vytvořených již při hodnocení grafu 7 a 8.

116 respondentů, tj. 58 %, mělo alespoň částečnou nebo v některých případech i poměrně ucelenou představu, co pojem obchod s lidmi znamená. V odpovědích se objevovaly termíny typu „nucená prostituce“, „nucená práce“, „moderní otroctví“, „obchod s orgány“, „nucený sňatek“ a byl zde kladen důraz na znaky jako je násilí, nátlak a nedobrovolnost. Většina odpovědí obsahovala celou řadu znaků obchodu s lidmi a byla poměrně přesná, jako např.: „Někdo odjel za prací do ciziny, je ale podveden, jsou mu sebrány doklady, obchodníci mu tvrdí, že jim dluží za cestu, a že si to u nich musí odpracovat, nutí ho pro ně pracovat.“, „Nalákají vás na práci v zahraničí, tam vám vezmou pas a nutí pro ně pracovat, týrají vás, když nechcete.“, „Pod výhrůžkami násilí někoho nutí poskytovat sexuální služby.“

Druhá skupina odpovědí od 30 respondentů, tj. 15 %, se svou povahou přibližovala okruhu prvnímu, ale respondenti se zde nevyjadřovali tak přesně a výstižně. Byly zde zaznamenány odpovědi typu: „prodej žen“, „prodej osob do ciziny“, „obchod s bílým masem“, aniž by respondenti tyto pojmy lépe vysvětlili.

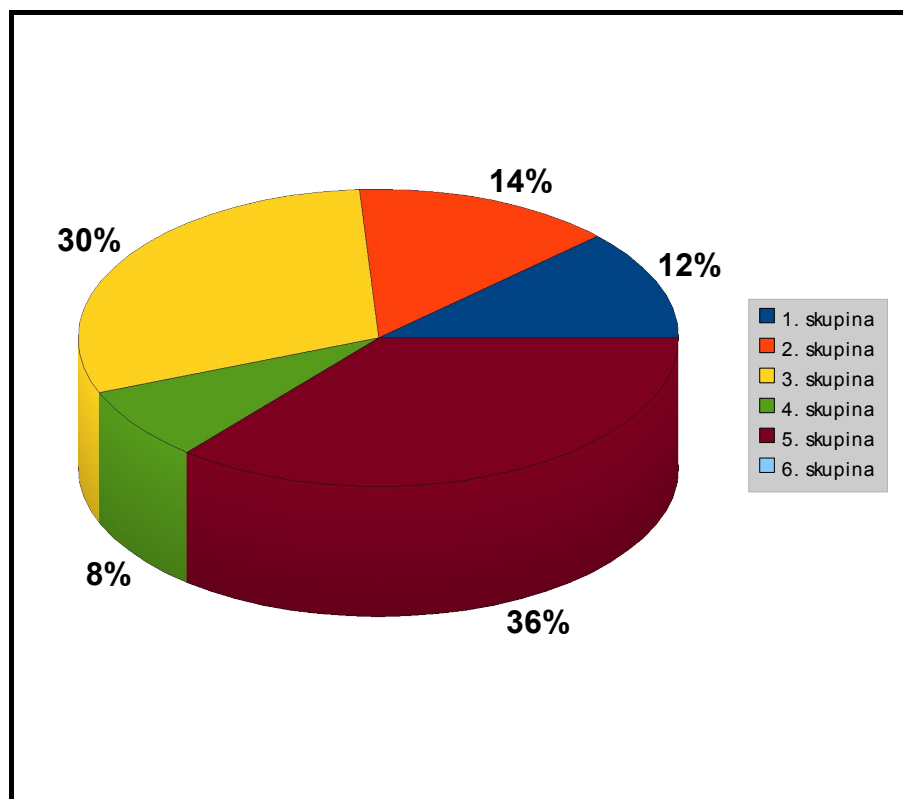
32 respondentů, tj. 16 %, tvořilo podle odpovědí třetí skupinu a jejich vysvětlení tohoto pojmu bylo nesprávné. Zaměňovali zde obchod s lidmi s jinou trestnou činností, například: „dělat prostitutku“, „ubližování“, „porušování lidských práv“, „Vyvážení lidí do ciziny za účelem si na nich vydělat.“

Zcela mylnou představu o pojmu obchod s lidmi, podle pretestu čtvrtou skupinu odpovědí, neměl žádný respondent. 18 respondentů, tj. 9 %, odpovědělo nevím. Tato odpověď byla zařazena do páté skupiny.

Poslední okruh odpovědí byl od 4 respondentů, tj. 2 %. Projevili nesouhlas s touto nelegální činností: „hrůza“, „strašné“, „nespravedlnost“, „nic hezkého“, ale nevyjádřili konkrétně, co si pod pojmem obchod s lidmi představují.

Graf 20: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 2 - posttest (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 20 představuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otevřenou otázku 2: „Co si představuješ pod pojmem obchod s lidmi?“. 6 respondentů, tj. 12 %, mělo alespoň částečnou nebo v některých případech i poměrně ucelenou představu, co pojem obchod s lidmi znamená. Tyto odpovědi tvořily první skupinu a kromě 1 podrobnější odpovědi: „Nelegální převoz osob za hranice, kde z nich udělají otroky.“, byly odpovědi stručné, například: „prodej na orgány“, „otroctví“.

Do druhé skupiny bylo zahrnuto 7 odpovědí, tj. 14 %. Jejich odpovědi se svou povahou přibližovaly prvnímu okruhu, ale respondenti se zde nevyjádřili tak přesně. Byly to heslovité odpovědi, jako například: „kupování dětí“, „prodej lidí“, „obchod s dětmi“.

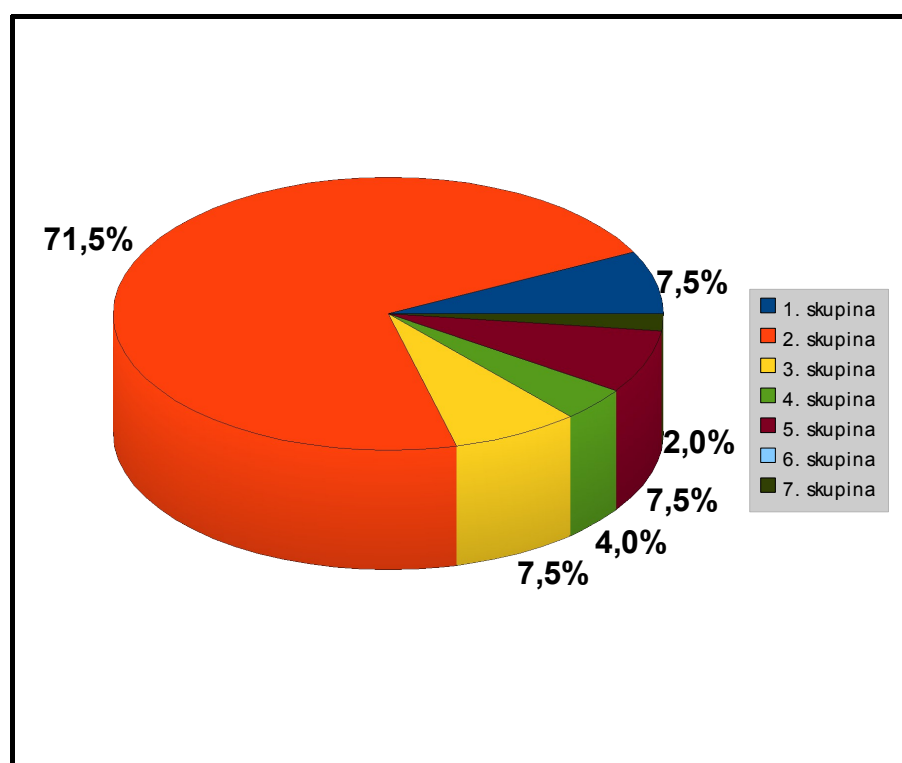
Třetí skupinu tvořilo 15 odpovědí, tj. 30 %. Tito respondenti odpověděli nesprávně,

obchod s lidmi zaměnili s jiným rizikovým nebo trestným jednáním. Pro ukázkou: „prostituce“, „únos“, „pornografie“, „obtěžování malých dětí“.

8 % odpovědí, tj. od 4 respondentů, bylo vyhodnoceno jako zcela pomýlených a tvořily čtvrtou skupinu. Respondenti uvedli: „Odvoz lidí nebo dětí do ciziny.“, „Obchod, kde se prodávají lidi.“, „Dát dítě do baby boxu“, „Komunikovat (obchodovat) s lidmi“.

Pátou skupinu tvořilo 18 respondentů, tj. 36 %, kteří odpověděli na otázku číslo 2: „nevím“. Šestá skupina odpovědí, pocity, se u respondentů kontrolní skupiny neobjevila.

Graf 21: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 3 - posttest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

V grafu 21 jsou zaznamenány odpovědi experimentální skupiny na otázku 3: „Jak si myslíš, že se člověk může stát obchodovanou osobou (to znamená obětí obchodu

s lidmi)?“ Autorka dotazníku rozdělila odpovědi respondentů na 7 skupin, na ty samé, které použila při vyhodnocení otázky 3 v pretestu.

První skupina odpovědí byla: „nevím“ a napsalo tak 15 respondentů, tj. 7,5 %. Podle druhé skupiny odpovědí se člověk stane obchodovanou osobou prostřednictvím násilného nebo podvodného jednání ze strany obchodníků. Takto odpovědělo 143 respondentů, tj. 71,5 %. Navíc většina respondentů, tj. 115 respondentů z této skupiny (tj. 80,5 % odpovědí z druhé skupiny), odpověděla, že se tak může stát neověřením si informací při hledání práce v zahraničí: „Jet na brigádu do ciziny nebo jít pracovat někam, a neověřit si k tomu informace. Tak vás obchodníci lehce zneužijí.“, „Neověřím si informace o práci v zahraničí, kterou mám buďto od blízkého nebo z agentury, kde vás pak podvodníci přinutí i násilím pro ně pracovat.“

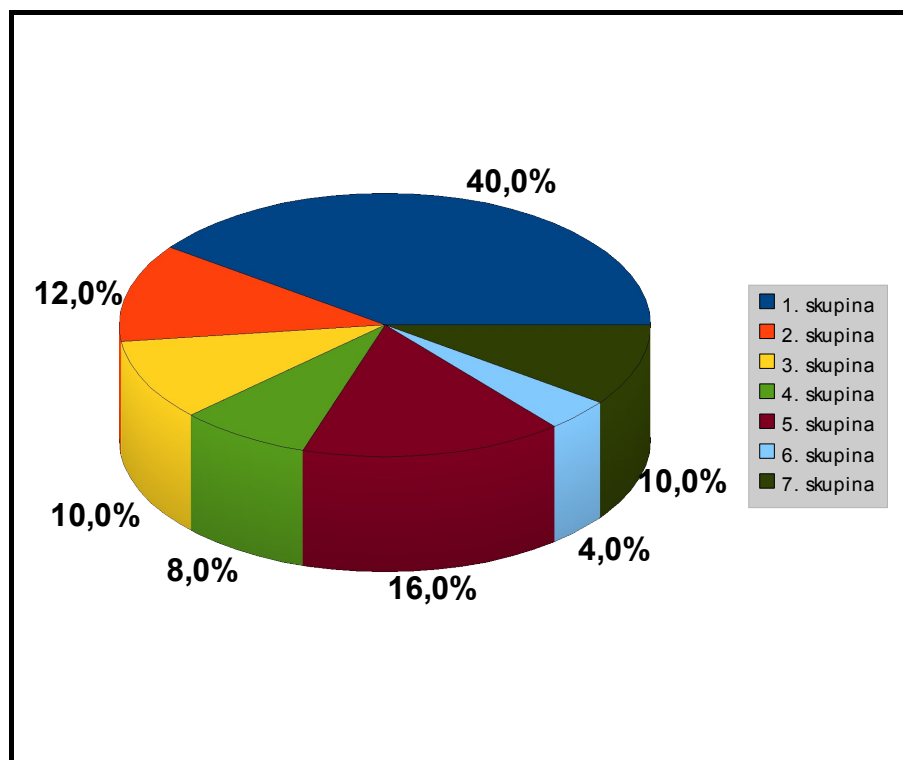
Třetí skupina odpovědí měla jako důvod vlastní neopatrné chování obchodované osoby. Takto odpovědělo 15 respondentů, tj. 7,5 %. Objevily se odpovědi typu: „naivitou“, „neopatrností“, „nepozorností“ nebo „Bereme vše na lehkou váhu.“

Čtvrtou skupinu tvořilo 8 respondentů, tj. 4 %, podle nichž se člověk stane obchodovanou osobou z finančních a existenčních důvodů, například: „Chce si vydělat.“, „Špatnou životní úroveň.“, „Nemá peníze.“

Pátou skupinu odpovědí tvořily pouze odpovědi: „jakkoliv“, „náhodou“, „snadno“. Takto odpovědělo 15 respondentů, tj. 7,5 %.

Sedmou skupinu odpovědí tvořila určitá představa respondentů o obchodované osobě. Tu vyjádřili 4 respondenti, tj. 2 % a v odpovědích se vyskytovaly: „au-pair“, „ženy při práci v klubech“, „prostitutka“.

Graf 22: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 3 - posttest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 22 představuje odpovědi kontrolní skupiny na otázku 3: „Jak si myslíš, že se člověk může stát obchodovanou osobou (to znamená obětí obchodu s lidmi)?“ I zde bylo provedeno stejné dělení odpovědí, jako v grafu 9, 10, 21.

První skupina odpovědí byla: „nevím“ a napsalo tak 20 respondentů, tj. 40 %. Podle druhé skupiny se člověk stane obchodovanou osobou prostřednictvím násilného nebo podvodného jednání ze strany obchodníků. Takto odpovědělo 6 respondentů, tj. 12 %. Respondenti uvedli například: „únos“, „naletí na podvod“. 3 respondenti z této druhé skupiny odpovědí, si spojilo s touto otázkou falešnou nabídku práce: „Naletí při hledání práce v zahraničí.“

Třetí skupina odpovědí měla jako důvod vlastní neopatrné chování obchodované osoby. Takto odpovědělo 5 respondentů, tj. 10 %. Objevily se odpovědi typu: „Uteče z domova a nedává pozor na to, s kým se stýká.“ 1 respondent z této skupiny odpovědí

přímo napsal, že se pro to obchodovaná osoba rozhodne sama: „Závislý na drogách, prodává se.“

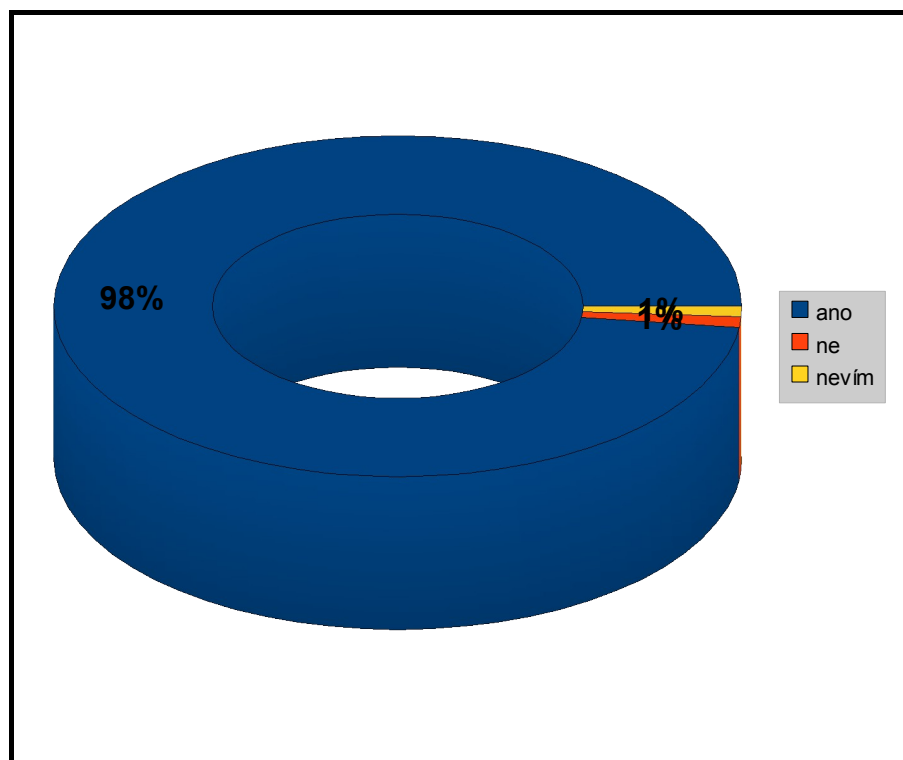
Čtvrtou skupinu tvořili 4 respondenti, tj. 8 %, podle nich se člověk stane obchodovanou osobou z finančních a existenčních důvodů, například: „Dlužím peníze.“, „Z chudé země do lepší.“

Pátou skupinu odpovědí tvořily pouze odpovědi: „kdykoliv“, „náhodou“, „jakkoliv“. Takto odpovědělo 8 respondentů, tj. 16 %.

Šestá skupina odpovědí byla označena za úplně špatné odpovědi. Špatnou představu o tom, jak se člověk stane obchodovanou osobou, měli 2 respondenti, tj. 4 %. „Týrání malých dětí.“, „Když dám na internet fotku a svoje údaje.“

Sedmou skupinu odpovědí tvořila určitá představa respondentů o obchodované osobě. Tu vyjádřilo 5 respondentů, tj. 10 %. Například: „Afričan“, „au-pair“, „prostitutka“.

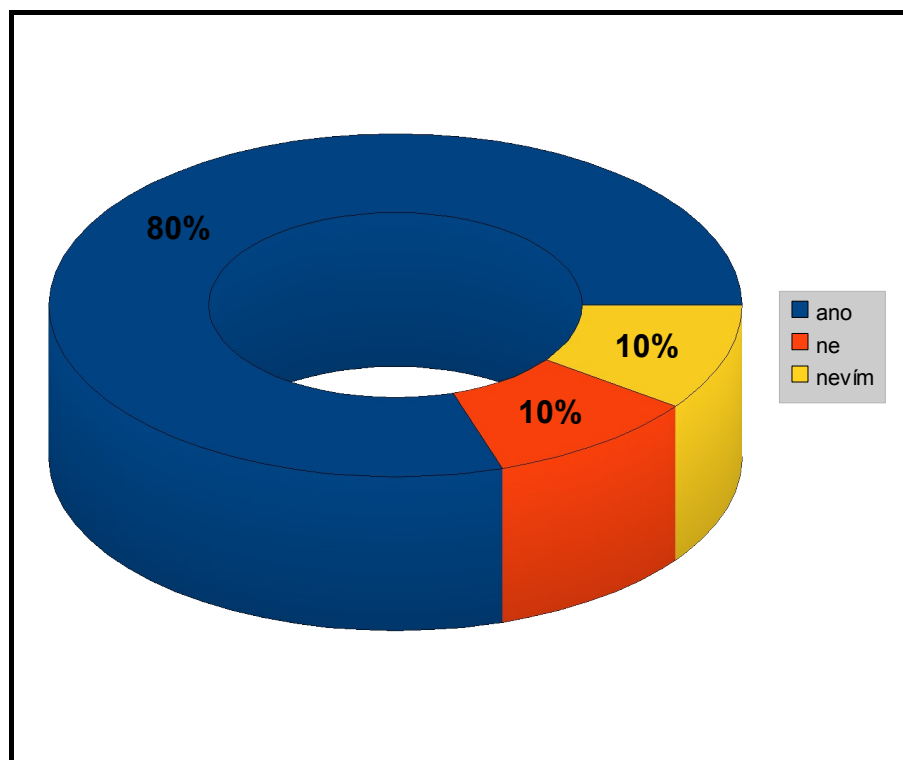
Graf 23: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 4 - posttest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 23 znázorňuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 4: „Myslíš si, že obchod s lidmi se může týkat i dětí (do 15 let)?“. 196 respondentů, tj. 98 %, odpovědělo ano. Odpověď „ne“ zvolili 2 respondenti, tj. 1 %. 2 respondenti odpověděli: „nevím“, tj. 1 %.

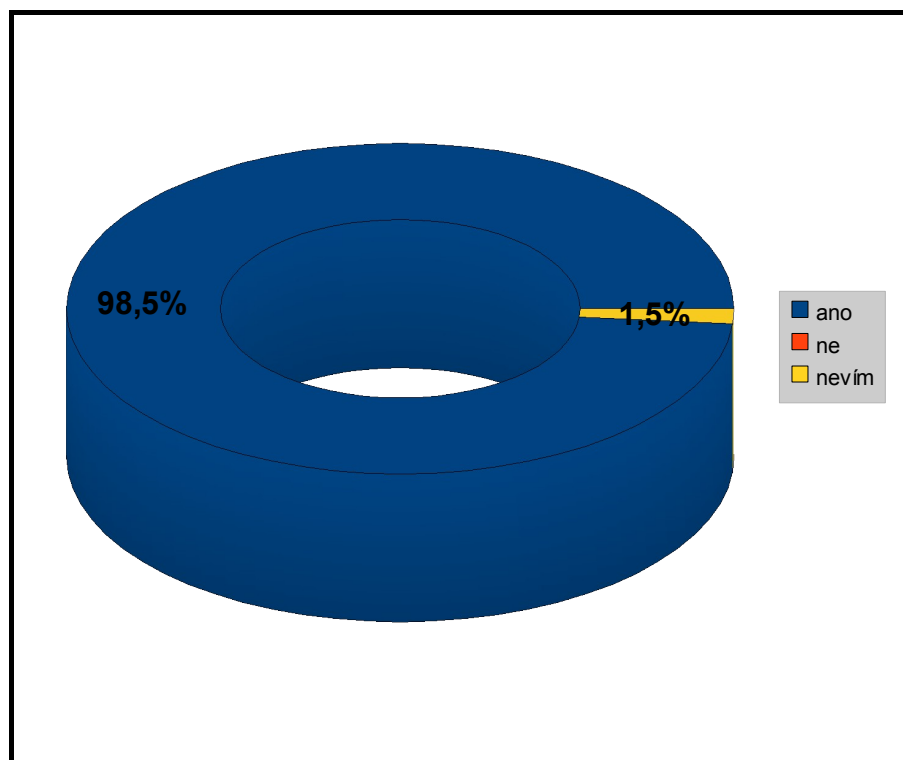
Graf 24: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 4 - posttest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 24 znázorňuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku číslo 4: „Myslíš si, že obchod s lidmi se může týkat i dětí (do 15 let)?“. 40 respondentů, tj. 80 %, odpovědělo ano. Odpověď „ne“ zvolilo 5 respondentů, tj. 10 %. 5 respondentů odpovědělo: „nevím“, tj. 10 %.

Graf 25: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 5 - posttest (v %)

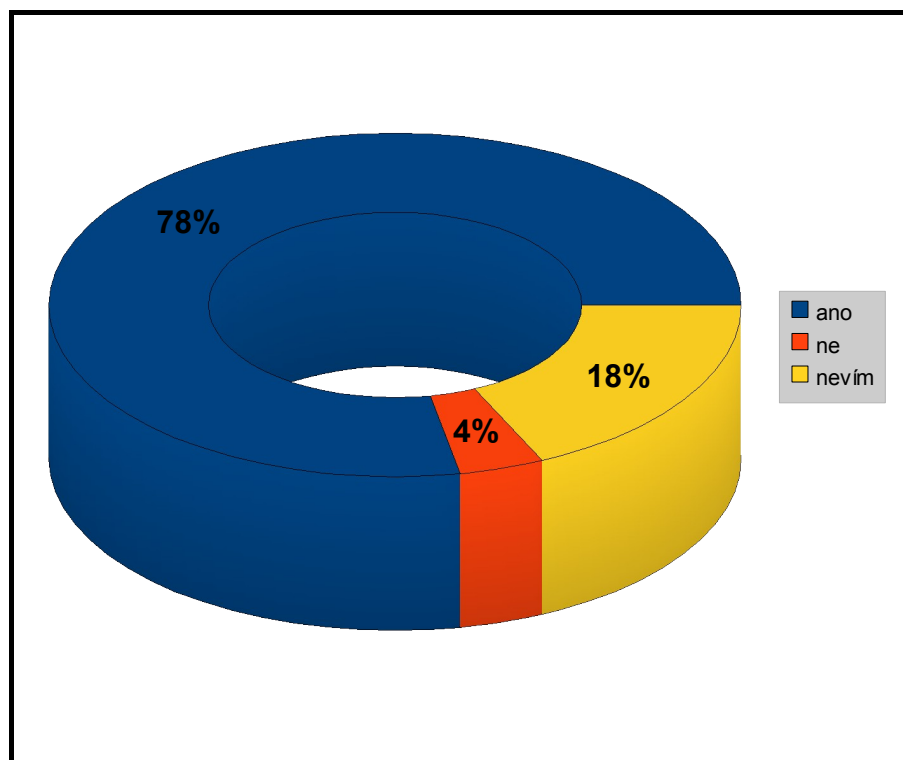

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 25 představuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 5: „Myslíš si, že se obchod s lidmi děje v České republice?“. 197 respondentů, tj. 98,5 %, odpovědělo ano. 3 respondenti, tj. 1,5 %, zvolili odpověď „nevím“.

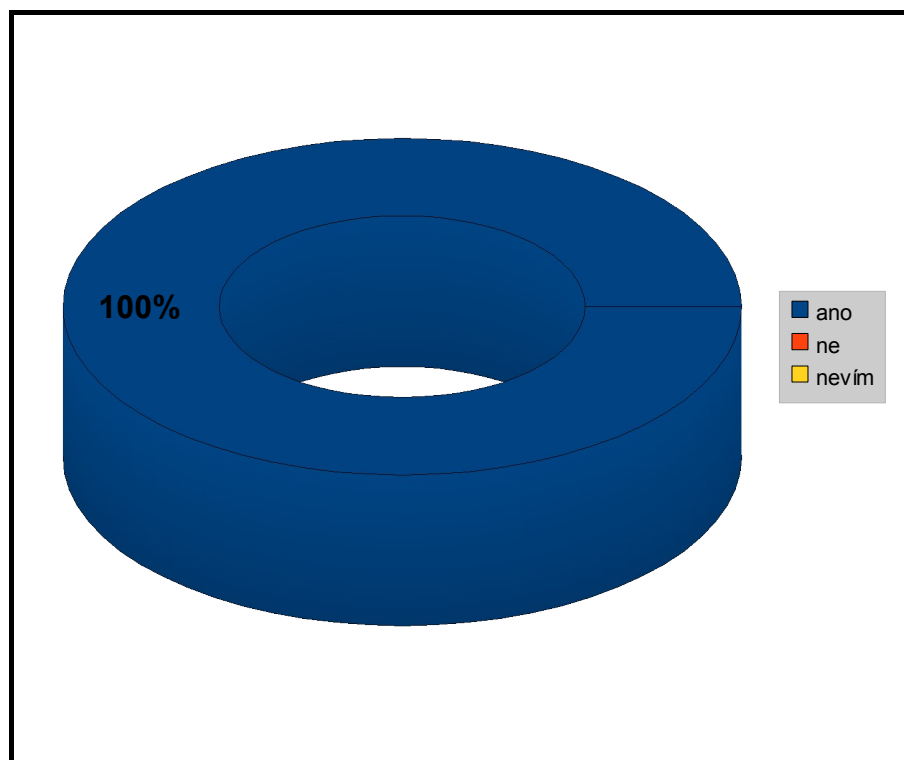
Graf 26: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 5 - posttest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 26 představuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 5: „Myslíš si, že se obchod s lidmi děje v České republice?“. 39 respondentů, tj. 78 %, odpovědělo ano. 2 respondenti, tj. 4 %, se domnívají, že ne. 9 respondentů, tj. 18 %, zvolilo odpověď: „nevím“.

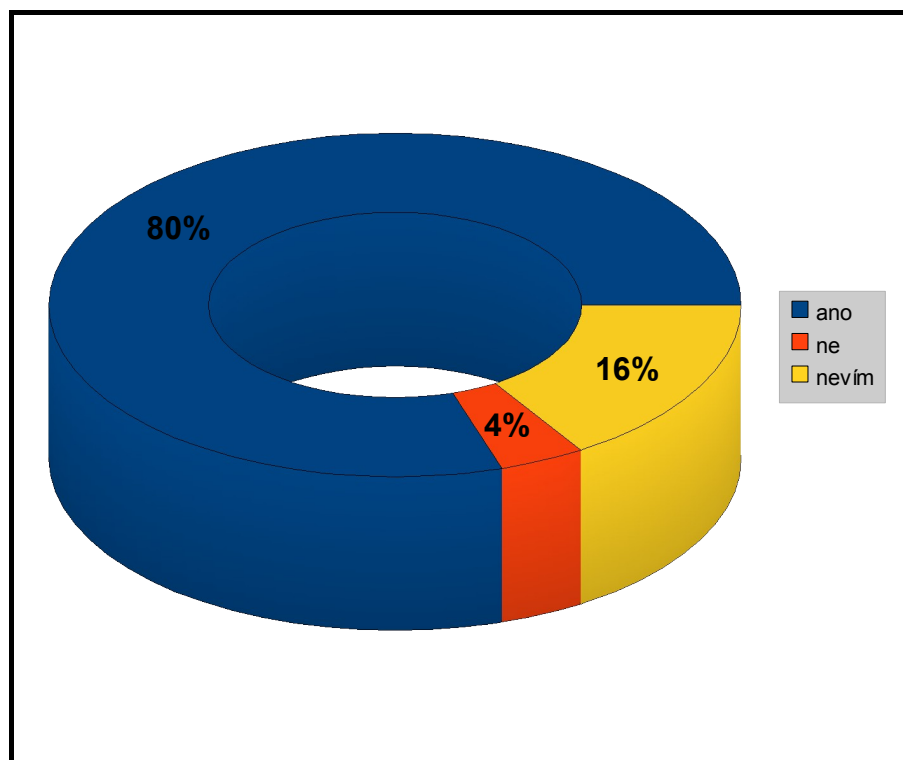
Graf 27: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 6 - posttest (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 27 reprezentuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 6: „Myslíš si, že se obchod s lidmi porušuje základní lidská práva?“. 200 respondentů, tj. 100 %, odpovědělo ano.

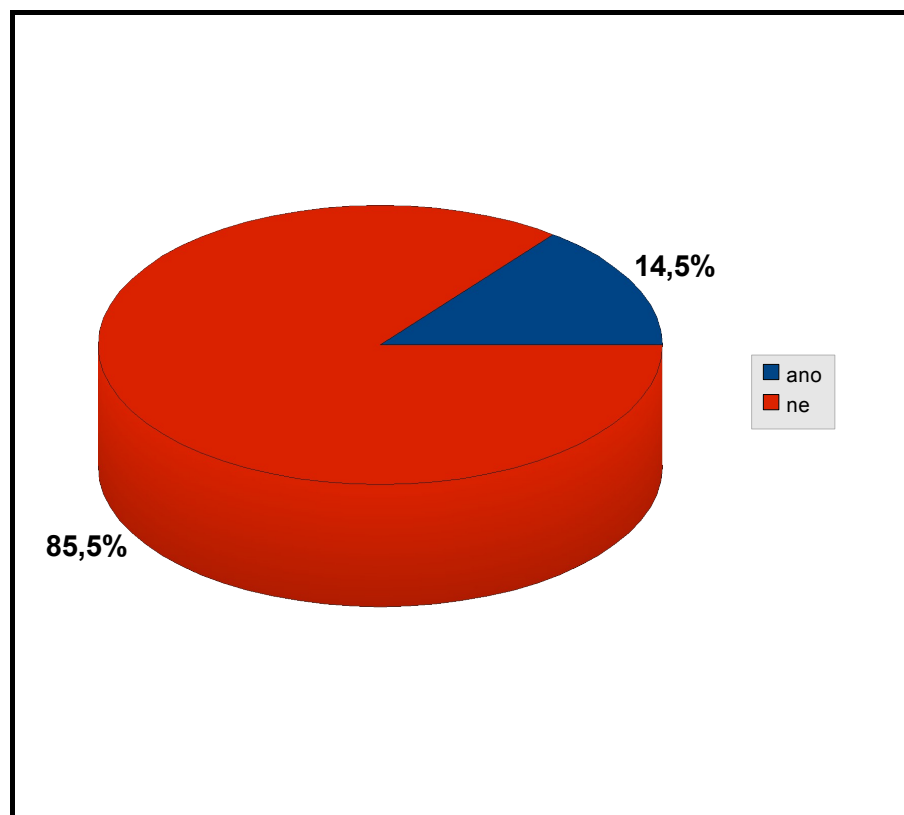
Graf 28: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 6 - posttest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 28 reprezentuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 6: „Myslíš si, že se obchod s lidmi porušuje základní lidská práva?“. 40 respondentů, tj. 80 %, odpovědělo ano. 2 respondenti, tj. 4 %, se domnívali, že ne. 8 respondentů, tj. 16 %, uvedlo odpověď „nevím“.

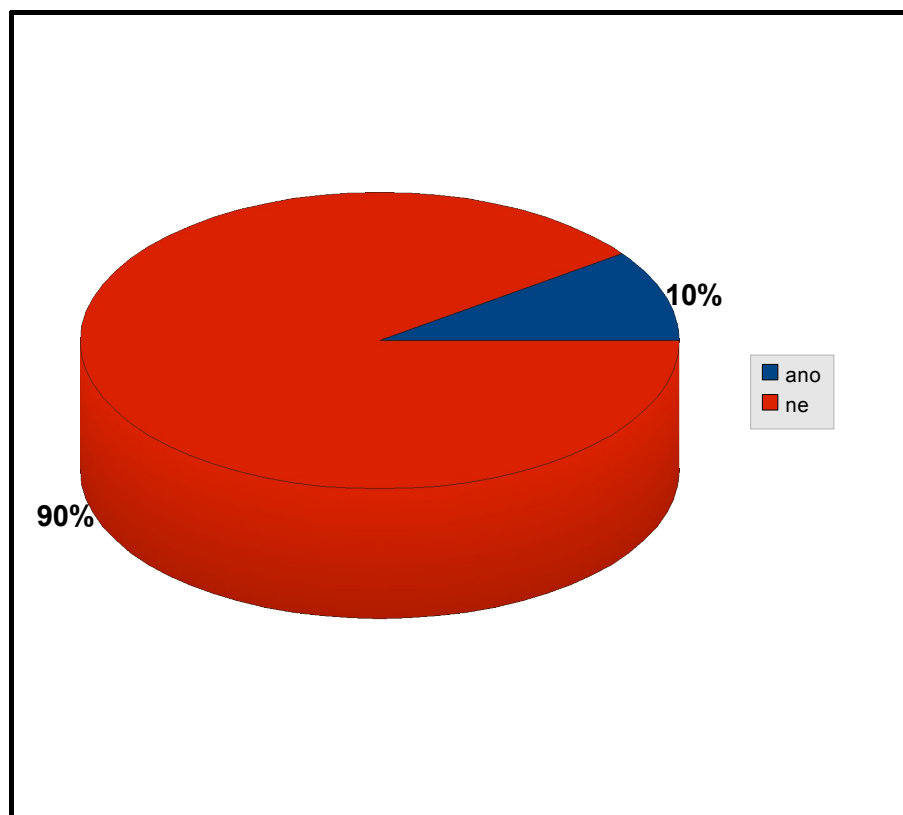
Graf 29: Odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 7 - posttest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 29 představuje odpovědi respondentů experimentální skupiny na otázku 7: „Setkal(a) jsi se po přednášce o obchodu s lidmi ještě někdy s touto problematikou?“. 171 respondentů, tj. 85,5 %, zvolilo odpověď ne. 29 respondentů, tj. 14,5 %, odpovědělo ano. Dále odpověděli respondenti, kde se s touto problematikou po přednášce zaměřené na obchod s lidmi setkali: 15 respondentů uvedlo v televizi, 10 respondentů napsalo na internetu, 1 respondent uvedl školu, 1 respondent zmínil tisk, zbylé 2 odpovědi byly: „Jánské Lázně“, „U nesprávných lidí, s kterými jsem hrál poker.“

Graf 30: Odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 7 - posttest (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 30 představuje odpovědi respondentů kontrolní skupiny na otázku 7: „Setkal(a) jsi se od vyplnění minulého dotazníku ještě někdy s touto problematikou?“. 45 respondentů, tj. 90 %, zvolilo odpověď ne. 5 respondentů, tj. 10 %, odpovědělo ano. Respondenti dále odpověděli, kde se s touto problematikou od vyplnění minulého dotazníku setkali: 3 respondenti uvedli v televizi, 1 respondent napsal na internetu, 1 respondent odpověděl: „V Africe.“

5. DISKUSE

Diplomová práce měla dvě hypotézy. Hypotézu 1: „Minimálně 60 % všech dotázaných nebude před přednáškou o obchodu s lidmi schopno správně vysvětlit pojem obchod s lidmi.“ a hypotézu 2: „Poté, co studenti absolvují přednášku zaměřenou na prevenci obchodu s lidmi, bude minimálně 60 % z nich schopno po 3 až 6 měsících vysvětlit správně pojem obchod s lidmi.“ Hypotézy byly stanoveny na základě *Pilotního výzkumu mezi žáky a studenty českobudějovických škol na téma obchod s lidmi*. Pilotní výzkum zkoumal znalosti dnešní mládeže o problematice obchodu s lidmi. Pro diplomovou práci byly důležité zejména znalosti skupiny respondentů z odborného učiliště (OU) a střední školy (SŠ), což je vzorek, který odpovídá výběrovému souboru práce (8).

Důležitým zdrojem informací byla též Závěrečná zpráva ministerstvu vnitra České republiky od Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) v Praze o pilotním projektu *Prevence obchodu s lidmi: Přednášky na středních školách*. V rámci projektu byly na středních školách prováděny přednášky zaměřené na prevenci obchodu s lidmi a studenti byli dotazováni, prostřednictvím dotazníku, na jejich povědomí o obchodu s lidmi (45).

Představy o pojmu obchod s lidmi zjišťoval taktéž *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky* (6).

Komparace výsledků pretestu s výsledky jiných autorů

Podle *pilotního výzkumu mezi žáky a studenty českobudějovických škol na téma obchod s lidmi*, 40 % studentů OU a SŠ tento pojem nikdy neslyšelo (8). Podle výše zmíněného pilotního výzkumu provedeného IOM 18,9 % středoškolských respondentů tento pojem nikdy neslyšelo (45). Podle výzkumu autorky práce, která zkoumala povědomí mládeže na základě metody dotazování, techniky dotazníku, dle pretestu 5,5 % studentů ze skupiny experimentální a 16 % studentů ze skupiny kontrolní se s pojmem obchod s lidmi ještě nikdy nesetkalo, tj. 7 % studentů z celkového

výběrového souboru.

Rozdíl mezi výsledkem experimentální skupiny a výsledkem kontrolní skupiny je 10,5 %. Autorka se domnívá, že jedním z důvodů je skutečnost, že kontrolní skupinu tvořili studenti ze středního odborného učiliště (SOU), zatímco experimentální skupinu tvořili z větší části studenti středních škol. Druhým důvodem může být, že experimentální skupina se podrobila dotazování v den, kdy pro ně autorka měla připravenou přednášku na téma obchod s lidmi. Studenti věděli od pedagogů, že se této přednášky zúčastní, mohli se tedy na toto téma, ještě před přednáškou, předem informovat.

Pilotní výzkum mezi žáky a studenty českobudějovických škol na téma obchod s lidmi poukazuje na to, že 70 % studentů OU a SŠ si pod pojmem obchod s lidmi nedokáže nic představit **(8)**. Závěrečná zpráva ministerstvu vnitra České republiky od Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) v Praze o pilotním projektu *Prevence obchodu s lidmi: Přednášky na středních školách* zmiňuje: „22,5 % respondentů již o této problematice slyšelo, ale nejsou schopni popsat, co si pod tím představují, či již neví, co tento termín znamená.“ **(45)**. Výsledkem výzkumného šetření této práce dle pretestu 12,5 % respondentů experimentální skupiny a 28 % respondentů kontrolní skupiny neví, co si pod tímto pojmem představit, tj. 15,6 % respondentů z celkového počtu výběrového souboru. Rozdíl mezi tímto výsledkem experimentální a kontrolní skupiny si autorka vysvětluje pro stejné důvody, které zmínila výše.

Autorka diplomové práce prostřednictvím pretestu zjistila, že 77,5 % respondentů experimentální skupiny a 86 % respondentů kontrolní skupiny, tj. 79,2 % respondentů z celkového počtu výběrového souboru, pojem obchod s lidmi neznají nebo si ho vysvětlují nesprávně (to znamená, že v jejich odpovědi nezazněl ani jedna forma obchodu s lidmi nebo alespoň 3 znaky obchodu s lidmi podle mezinárodně uznávané definice obchodu s lidmi z *Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi* Palermo 2000). Hypotéza 1 se proto potvrdila.

Pilotní výzkumu mezi žáky a studenty českobudějovických škol na téma obchod s lidmi poukázal na to, že studenti OU a SŠ si pojem obchod s lidmi v 50 % spojují

s prostitucí (8). Dle předběžného dotazování respondentů autorkou práce, 28 % respondentů experimentální skupiny a 32 % respondentů kontrolní skupiny, tj. 28,8 % respondentů z celkového počtu výběrového souboru, pojem obchod s lidmi zaměňují s jinou trestnou činností a rizikovým chováním, jako je prostituce, převaděčství, únos apod. Odpovědi respondentů mohly vzniknout na základě různých stereotypů a mediálních zpráv. *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky* (6) se mimo jiné zabýval tím, co si respondenti představují pod pojmem obchod s lidmi. Výzkum poukázal na to, že pro respondenty není hranice mezi obchodováním s lidmi a dalšími trestnými činy jasná. Zejména si tento jev zaměňovali s převaděčstvím a nelegálním zaměstnáváním (6).

Předběžným dotazováním studentů autorka práce zjistila, že 14,5 % respondentů experimentální skupiny a 20 % respondentů kontrolní skupiny, tj. 15,6 % z celkového počtu respondentů, neví nebo si myslí, že se problematika obchodu s lidmi netýká České republiky. Podle *pilotního výzkumu provedeného mezi žáky a studenty českobudějovických škol na téma obchod s lidmi*, si 60 % studentů OU a SŠ myslí, že se obchod s lidmi netýká České republiky.

Komparace výsledků posttestu s výsledky pretestu

V pretestu dokázalo 22,5 % respondentů experimentální skupiny a 14 % respondentů kontrolní skupiny alespoň částečně vysvětlit pojem obchod s lidmi. Po přednášce, kterou si autorka připravila pro experimentální skupinu a která byla zaměřená na tuto problematiku, podrobila obě skupiny následnému dotazování. 58 % respondentů experimentální skupiny a 12 % respondentů kontrolní skupiny dokázalo tento pojem alespoň částečně, nebo v některých případech i poměrně uceleně vysvětlit. Hypotéza 2 se nepotvrdila, a to o 2 % respondentů experimentální skupiny. Předpokládala totiž, že po přednášce bude schopno minimálně 60 % respondentů experimentální skupiny pojem obchod s lidmi správně vysvětlit.

Přesto došlo po přednášce u experimentální skupiny k zvýšení počtu správných odpovědí (to znamená, že v odpovědích zazněla alespoň jedna forma obchodu s lidmi

nebo alespoň 3 znaky obchodu s lidmi podle mezinárodně uznávané definice obchodu s lidmi z *Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi* (Palermo 2000). Toto zvýšení bylo u experimentální skupiny o 35,5 % správných odpovědí.

U kontrolní skupiny se počet správných odpovědí od pretestu příliš nezměnil, naopak správných odpovědí bylo o 2 % méně. Kontrolní skupina se nezúčastnila přednášky zaměřené na obchod s lidmi, proto lze předpokládat, že zvýšení povědomí o obchodu s lidmi o 35,5 % u experimentální skupiny, bylo způsobené jejich přítomností na přednášce.

Následným dotazováním byly taktéž prokázány změny v představách experimentální skupiny o tom, jak se člověk může stát obchodovanou osobou. V pretestu si 20 % respondentů experimentální skupiny nedokázala přestavit, jak k tomuto mechanismu může dojít a 32,5 % respondentů odpovědělo, že se tak může stát prostřednictvím násilného nebo podvodného jednání ze strany obchodníků. Nejčastěji respondenti uváděli: „únosem“, „vytipováním zdravých lidí“, „vydíráním“, „přepadením“. 5 respondentů z této skupiny, tj. 7,7 % odpovědí z této skupiny odpovědí, si spojilo s touto otázkou falešnou nabídku práce, případně i následné odejmutí dokladů: „Nabídnou vám práci v zahraničí, pak vám odejmou doklady.“, „Odpovíš na falešný inzerát nabízející práci.“

V posttestu odpovědělo 7,5 % respondentů experimentální skupiny na téže otázku neví a 71,5 % respondentů experimentální skupiny odpovědělo, že se tak může stát prostřednictvím násilného nebo podvodného jednání ze strany obchodníků. Navíc většina respondentů, tj. 115 respondentů z této skupiny (tj. 80,5 % z této skupiny odpovědí), odpovědělo, že se tak může stát neověřením si informací při hledání práce v zahraničí: „Jet na brigádu do ciziny nebo jít pracovat někam, a neověřit si k tomu informace. Tak vás obchodníci lehce zneužijí.“, „Neověřím si informace o práci v zahraničí, kterou mám buďto od blízkého nebo z agentury, kde vás pak podvodníci přinutí i násilím pro ně pracovat.“ Přednáška, které se respondenti experimentální skupiny po pretestu zúčastnili, byla zaměřená na prevenci obchodu s lidmi, zvláště

na informování o pracovní migraci do zahraničí a prevenci jejích rizik. V rámci přednášky rozdala autorka tištěný materiál (viz *Příloha 5*).

Kontrolní skupina se této přednášky nezúčastnila a v jejích odpovědích na tuto otázku nedošlo k výrazným změnám. 48 % respondentů v pretestu neznalo odpověď na tuto otázku a 14 % respondentů se domnívalo, že se tak může stát prostřednictvím násilného nebo podvodného jednání ze strany obchodníků. V posttestu 40 % respondentů neznalo odpověď a 12 % respondentů se domnívalo, že se tak může stát prostřednictvím násilného nebo podvodného jednání ze strany obchodníků. Proto se autorka práce domnívá, že prostřednictvím přednášky respondenti experimentální skupiny dokázali lépe pochopit mechanismus, na jehož základě se člověk může stát obchodovanou osobou.

Na otázku 5: „Myslíš si, že se obchod s lidmi děje v České republice?“, experimentální skupina v pretestu odpověděla v 85,5 % ano, v posttestu na téže otázku odpověděla v 98 % ano. Kontrolní skupina odpověděla v pretestu v 80 % ano, a v naprosto stejném počtu respondentů odpověděla ano i v posttestu. Protože u kontrolní skupiny opět nedošlo k posunu v odpovědích respondentů, zatímco u experimentální skupiny ano, lze tento posun podle autorky spatřovat v přednášce zaměřené na prevenci obchodu s lidmi.

Na otázku 6: „Myslíš si, že obchod s lidmi porušuje základní lidská práva?“, experimentální skupina v pretestu odpověděla v 91,5 % ano, v posttestu na téže otázku odpověděla ve 100 % ano. Kontrolní skupina odpověděla v pretestu v 84 % ano, a v 80 % odpověděla ano v posttestu. Protože u kontrolní skupiny opět nedošlo u respondentů k posunu směrem ke správné odpovědi, zatímco u experimentální skupiny ano, lze tento posun podle autorky také spatřovat v přednášce zaměřené na prevenci obchodu s lidmi.

6 respondentů z experimentální skupiny odpovědělo při předběžném dotazování, že se obchodovanou osobou stane člověk z vlastního rozhodnutí, například: „Chce to zkusit, nezná následky.“, „V minimálních případech si to vybere dobrovolně.“, „Člověk se může chtít sám stát obchodovanou osobou.“ V posttestu už nezazněla ani jedna

taková odpověď. I když 6 respondentů je malé % z celkového počtu respondentů, autorka hodnotí kladně, že při následném dotazování už takováto odpověď nezazněla. Lze předpokládat, že se posunula citlivost respondentů vůči obětem obchodu s lidmi.

6. ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zmapovat informovanost mládeže v Českých Budějovicích o obchodu s lidmi. Pro splnění cíle práce byl zvolen kvantitativní výzkum, metoda dotazování, technika dotazníku. 79,2 % respondentů z výběrového souboru pojem obchod s lidmi neznalo nebo si ho vysvětlovalo nesprávně. Autorka se domnívá, že hlavní cíl práce byl splněn. Dílčím cílem diplomové práce bylo vytvořit a provádět přednášky zaměřené na prevenci obchodu s lidmi na středních školách a na středním odborném učilišti a následně zmapovat, zda se u studentů po absolvování přednášek informovanost o obchodu s lidmi zvyšuje. Autorka se domnívá, že také dílčí cíl práce byl splněn.

Stanovená hypotéza 1 (*Minimálně 60 % dotázaných nebude před přednáškou o obchodu s lidmi schopno správně vysvětlit pojem obchod s lidmi.*) byla potvrzena. Stanovená hypotéza 2 (*Poté, co studenti absolvují přednášku zaměřenou na prevenci obchodu s lidmi, bude minimálně 60 % z nich schopno po 3 až 6 měsících vysvětlit správně pojem obchod s lidmi.*) byla vyvrácena.

Práce se zabývala problematikou obchodu s lidmi, zejména se soustředila na prevenci tohoto kriminálního jevu. V rámci výzkumného šetření prováděla autorka na vybraných školách přednášky zaměřené na obchod s lidmi. Přednášky informovaly studenty o obchodu s lidmi, o pracovní migraci do zahraničí a seznámily studenty s bezpečnostními tipy, jak předejít rizikům při hledání práce nebo brigády v zahraničí. Autorka při přípravě dbala na to, aby přednášky obsahovaly základní zásady prevence obchodu s lidmi: interaktivitu, partnerství, posílení studentů a důvěrnost.

Na základě sesbíraných výsledků došla autorka k závěru, že informovanost mládeže v Českých Budějovicích o obchodu s lidmi je nízká, dá se však posilovat – například účinnou prevencí. Poté, co experimentální skupina absolvovala autorčinu přednášku zaměřenou na obchod s lidmi, zvýšilo se povědomí experimentální skupiny o této problematice o 35,5 %.

Na závěr by autorka chtěla zmínit přínos a smysl této diplomové práce. Bylo

zmapováno povědomí mládeže v Českých Budějovicích o obchodu s lidmi. Následně bylo zjištěno, že po přednáškách zaměřených na prevenci obchodu s lidmi, došlo u studentů experimentální skupiny ke zvýšení míry informovanosti o této problematice. Práce může být využita jako zdroj pro další prevenci obchodu s lidmi. Může být inspirací i pro základní a střední školy, které by měly zájem zahrnout prevenci obchodu s lidmi do svých vyučovacích osnov. Po přednáškách obdržela autorka řadu kladných hodnocení nejen od pedagogů, ale i od studentů. Školy, kde přednášky proběhly, projevíly zájem o takovéto aktivity i pro další roky. Využití práce se dále nabízí v rámci předmětu Obchod s lidmi na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, ve vědeckých časopisech a na odborných konferencích.

Protidrogová prevence je již běžnou praxí a součástí osnov relevantních předmětů téměř na všech základních a středních školách. Naproti tomu prevence obchodu s lidmi je na školách zatím spíše výjimkou, přestože studenti končící školu, jsou jednou z rizikových skupin pro obchod s lidmi. Autorka se domnívá, že právě tato prevence by měla být na školách posílena, buďto aktivitami organizací či dobrovolníků zabývajících se touto problematikou, nebo zakomponováním této problematiky do samotné výuky některých předmětů, vhodným se jeví například předmět Základy společenských věd.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAJER, P., POSPÍCHALOVÁ, A. Člověk v tísní navrhuje legislativní změny k omezení nelegální migrace. *Sociální práce*, 2007, 2, s. 32 – 34. ISSN: 1213-6204.
2. BÁRTLOVÁ, S., SADÍLEK, P., TÓTHOVÁ, V. *Výzkum a ošetřovatelství*. 1. vyd. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2005. 146 s. ISBN 80-7013-416-X.
3. BOLDIŠ, J. Bibliografické citace dokumentu dle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2 : Část 1– Citace: Metodika a obecná pravidla. Verze 3.3. Poslední aktualizace 28. 3. 2006. 21s. *Dostupné z* <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.
4. BOLDIŠ, J. Bibliografické citace dokumentu podle dle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů. Verze 3.1. Poslední aktualizace 28.3.2006. 16 s. *Dostupné z* <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.
5. BURČÍKOVÁ, P. et al. *Cool je ... vědět víc. Ústavní výchova a rizika komerčního sexuálního zneužívání* [online]. c 2008. Praha: La Strada ČR, o.p.s. 2008 [cit. 2008-04-07]. *Dostupné z*: <<http://www.strada.cz/cz/novinka/49/>>. ISBN 978-80-254-1524-5.
6. ČERNÍK, J. et al. *Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky* [online]. Praha: IOM, 2005, [cit. 2008-04-01]. *Dostupné z*: <http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/data/files/iom.pdf>.
7. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*, 1. vyd. Praha: Grada, 2007. str.31-36 ISBN 978-80-247-2014-2.
8. ČURDOVÁ, Z. Pilotní výzkum mezi žáky a studenty českobudějovických škol na

téma obchod s lidmi. In *Sborník příspěvků ze studentské vědecké konference*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta, 2007. 1. vyd. str. 109-110. ISBN 978-80-7368-232-3.

9. *Definice obchodování s lidmi* [online]. Praha: MVČR, Odbor bezpečnostní politiky, 2005 [cit. 2008-01-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=5531>.

10. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2002. 376 s. ISBN 80-246- 0139-7.

11. HÁLA, J. *Psychosociální práce s maladjustovanými osobami*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2005. 52 s. ISBN 80-7040-815-4.

12. HENDL, J. *Přehled statistických metod zpracovaných dat*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 583 s. ISBN 80-7367-123-9.

13. HOLANOVÁ, K. et al. *Instrukční manuál pro sociální a terénní pracovníky: Obchod s lidmi v ČR*. Praha: 2007. 45 s.

14. HULÍKOVÁ, T., KOCOUREK, J. *Zpráva z projektu Pilotní výzkum mezi zákazníky komerčních sexuálních služeb ve dvou příhraničních regionech České republiky* [online]. c 2005. Praha: IOM [cit. 2008-02-17]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/data/files/iom-projekt-2005.pdf>.

15. KEFURTOVÁ, A., KUTÁLKOVÁ, P., HEGYESY, K. *Prevence obchodování s lidmi*, Praha: La Strada ČR, o.p.s., 2007, s. 31.

16. KOZLOVÁ, L. *Výzkum v sociální oblasti* [online]. c2002-2008, [cit.2008-31-03]. Dostupné z: <http://www.eamos.cz/amos/ksb/externi/ksb_305/index.htm>.

17. KUTÁLKOVÁ, P. Obchodování s lidmi. In *Z ústavu do života*. Praha: Člověk v

tísní – Společnost při ČT, o.p.s., 2005. 55 s. ISBN 80-903510-4-2.

18. KUTÁLKOVÁ, P. *Obchodování se ženami a nucená prostituce* [online]. Praha: La Strada ČR, o.p.s., 2006. [cit. 2007-09-2]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/download/files/Metodicky_list.pdf>

19. KUTÁLKOVÁ, P. *Obchod se ženami v romských komunitách*, La Strada Česká republika, o.p.s. *Obchod s lidmi... Informační materiál (nejen) pro profesionály/ky...* [CD-ROM]. Praha: La Strada Česká republika o.p.s., 2004 [cit. 2007-12-4].

20. *Lidská práva v praxi: Manuál pro sociální práci s oběťmi obchodu se ženami a dětmi*. 2. vyd. Praha: La Strada ČR, o.p.s., 2002. s. 124.

21. MATOUŠEK, O. A kol. *Metody a řízení sociální práce*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 384. ISBN 80-7178-548-2.

22. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 288. ISBN 80-7178-549-0.

23. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008-2011)* [online]. Praha: MVČR, Odbor bezpečnostní politiky, 2008 [cit. 2008-01-20]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf>.

24. *Návrh opatření k řešení problémů souvisejících s prostitucí* [online]. Praha: MVČR, copyright 2000 [cit. 2007-12-17]. Dostupné z: <<http://www.korupce.cz/prevence/priority/prostituce2/opatreni.html>>.

25. NEDĚLNÍKOVÁ, D. et al. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. 201 s.

26. *Obchod s lidmi... Informační materiál (nejen) pro profesionály/ky...* [CD-ROM].

- Praha: La Strada Česká republika o.p.s., 2004 [cit. 2007-12-4].
27. Obchod s lidmi v České republice (situační analýza šesti regionů), La Strada Česká Republika, o.p.s. *Obchod s lidmi... Informační materiál (nejen) pro profesionály/ky...* [CD-ROM]. Praha: La Strada Česká republika o.p.s., 2004 [cit. 2007-12-4].
28. *Popis stávající situace v obchodu s lidmi* [online]. Praha: MVČR, Odbor bezpečnostní politiky, 2005. [cit. 2007-12-7]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=9462>.
29. *Prevence a potírání obchodu s lidmi* [online]. c2005, [cit. 2008-03-13]. Dostupné z: <<http://www.iom.cz/Wc47ad2018aaf4.shtml>>.
30. *Program asistovaných dobrovolných návratů* [online]. c2005, [cit. 2008-03-13]. Dostupné z: <<http://www.iom.cz/Wc26bf41fe1471.shtml>>.
31. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha: Český statistický úřad, c2005 [cit. 2007-09-12]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/544256?OpenDocument>>.
32. Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte
33. Sdělení č. 506/1990 Sb., Úmluva o nucené nebo povinné práci
34. *Trafficking in Human Beings in central Europe*. 1. vyd. Praha: La Strada ČR, o.p.s., 2005. 94 s. ISBN 80-239-4212-3.
35. TRÁVNÍČKOVÁ, I et al. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. [cit. 2007-12-7]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/data/files/iksp_vyzkum.pdf>.
36. Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti

ústavního pořádku České republiky

37. VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005. 136 s. ISBN 80-247-1138-9.

38. VELEMÍNSKÝ, M. *Pohlavní choroby*. Kontakt. Vědecký časopis ZSF JČU, 2, 4, 222 s. ISSN 1212-4117.

39. VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 544 s. ISBN 80-7178-696-9.

40. *Výzkum obchodu s lidmi především za účelem nucené práce* [online]. Intermundia o.p.s.: 2005. [cit. 2008-01-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=9492>.

41. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění

42. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v platném znění

43. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů v platném znění

44. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti v platném znění

45. *Závěrečná zpráva MV ČR - Prevence obchodu s lidmi: Přednášky na středních školách* [online]. Praha: IOM, 2007. [cit. 2008-03-20]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/data/files/zz-prevence-na-skolach3375.pdf>.

46. ZENKER, P. *Ilegální přistěhovalci v EU* [online]. 15.4. 2004, [cit. 2008-01-10]. Dostupné z: <<http://www.migrace.cz/>>.

47. ZIMMERMAN, C. et al. *Stolen Smiles: The physical and psychological health*

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

consequences of women and adolescents trafficked in Europe. London: The London School of Hygiene & Tropical Medicine, 2006. 116 s.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Obchod s lidmi

Nucená prostituce

Nucená práce

Obchodovaná osoba

Prevence

9. PŘÍLOHY

Příloha 1: Dotazník I

Příloha 2: Dotazník II, verze X

Příloha 3: Dotazník II, verze Y

Přílohy 4: Syllabus přednášky zaměřené na prevenci obchodu s lidmi

Příloha 5: Bezpečnostní tipy – tištěný materiál pro pedagogy a studenty

Příloha 1: Dotazník I

Autorem tohoto dotazníku je Bc. Lucie Ducháčková, studentka Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tento dotazník je anonymní, jeho výsledky budou použity pro diplomovou práci.

Pohlaví: .....

Věk: .....

1. Setkal(a) už jsi se někdy s pojmem OBCHOD S LIDMI? (je možné zaškrtnout více odpovědí)

a) nikdy jsem se s tímto pojmem neseťkal(a)

b) doma

c) ve škole

d) v TV

e) mezi kamarády

f) na internetu

g) jinde, uveď prosím, kde .....

2. Co si představuješ pod pojmem OBCHOD S LIDMI?

.....

3. Jak si myslíš, že se člověk může stát „obchodovanou osobou“ (to znamená obětí OBCHODU S LIDMI)?

.....

4. Myslíš si, že OBCHOD S LIDMI se může týkat dětí (do 15 let)?

a) ano

b) ne

c) nevím

5. Myslíš si, že se OBCHOD S LIDMI děje v České republice?

a) ano

b) ne

c) nevím

6. Myslíš si, že OBCHOD S LIDMI porušuje základní lidská práva?

a) ano

b) ne

c) nevím

Děkuji za vyplnění dotazníku!

Příloha 2: Dotazník II, verze X

Autorem tohoto dotazníku je Bc. Lucie Ducháčková, studentka Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tento dotazník je anonymní, jeho výsledky budou použity pro diplomovou práci.

Pohlaví: .....

Věk: .....

1. Setkal(a) už jsi se někdy s pojmem OBCHOD S LIDMI? (je možné zaškrtnout více odpovědí)

a) nikdy jsem se s tímto pojmem nesetkal(a)

b) doma

c) ve škole

d) v TV

e) mezi kamarády

f) na internetu

g) jinde, uveď prosím, kde .....

2. Co si představuješ pod pojmem OBCHOD S LIDMI?

.....

3. Jak si myslíš, že se člověk může stát „obchodovanou osobou“ (to znamená obětí OBCHODU S LIDMI)?

.....

4. Myslíš si, že OBCHOD S LIDMI se může týkat dětí (do 15 let)?

a) ano

b) ne

c) nevím

5. Myslíš si, že se OBCHOD S LIDMI děje v České republice?

a) ano

b) ne

c) nevím

6. Myslíš si, že OBCHOD S LIDMI porušuje základní lidská práva?

a) ano

b) ne

c) nevím

7. Setkal(a) jsi se po přednášce o obchodu s lidmi ještě někdy s touto problematikou?

a) ne

b) ano, pokud ano, uveď prosím, kde .....

Děkuji za vyplnění dotazníku!

Příloha 3: Dotazník II, verze Y

Autorem tohoto dotazníku je Bc. Lucie Ducháčková, studentka Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tento dotazník je anonymní, jeho výsledky budou použity pro diplomovou práci.

Pohlaví: .....

Věk: .....

1. Setkal(a) už jsi se někdy s pojmem OBCHOD S LIDMI? (je možné zaškrtnout více odpovědí)

a) nikdy jsem se s tímto pojmem nesetkal(a)

b) doma

c) ve škole

d) v TV

e) mezi kamarády

f) na internetu

g) jinde, uveď prosím, kde .....

2. Co si představuješ pod pojmem OBCHOD S LIDMI?

.....

3. Jak si myslíš, že se člověk může stát „obchodovanou osobou“ (to znamená obětí OBCHODU S LIDMI)?

.....

4. Myslíš si, že OBCHOD S LIDMI se může týkat dětí (do 15 let)?

a) ano

b) ne

c) nevím

5. Myslíš si, že se OBCHOD S LIDMI děje v České republice?

a) ano

b) ne

c) nevím

6. Myslíš si, že OBCHOD S LIDMI porušuje základní lidská práva?

a) ano

b) ne

c) nevím

7. Setkal(a) jsi se od vyplnění minulého dotazníku (listopad 2007) ještě někdy s touto problematikou?

a) ne

b) ano, pokud ano, uveď prosím, kde .....

Děkuji za vyplnění dotazníku!

Příloha 4: Syllabus přednášky zaměřené na prevenci obchodu s lidmi

Struktura přednášky (90 minut):

- Představení přednášející (5 minut)
- Výzkumná část – dotazníky (10 minut)
- Přednáška (35 minut): formy obchodu s lidmi a základní pojmy, obchod s lidmi v České republice, obchod s lidmi v Jihočeském kraji, důsledky pro oběti a pomoc obětem, informovaná pracovní migrace. Přednáška byla zaměřená na popis rizikových situací, ve kterých se mohou studenti ocitnout při práci v zahraničí a představení bezpečnostních tipů, jak zmírňovat rizika toho, že při hledání práce se stanu obchodovanou osobou. Byly použity i kazuistiky, popisující typické i méně známé znaky obchodu s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, nucené práce, nucené žebroty;
- Přestávka (5 minut)
- Interaktivní zaměstnání a diskuse (15 minut): Studentům byl představen rizikový inzerát nabízející práci v zahraničí. Studenti sestavovali vhodné formy inzerátu. Následovala diskuse: jak reagovat, jak se vyhnout podvodným nabídkám, co dělat, když jedu do ciziny na brigádu. Studenti mohli v průběhu celé hodiny klást otázky k přednášce;
- Filmová ukázka (20 minut): Přesvědčivý úvod do tragédie způsobené obchodováním s lidmi. Formou příběhů ze skutečného života.
- Rozdání informačních materiálů pedagogům a studentům
- Použité materiály:
- film: „Inhuman Traffic“ - www.mtvexit.org
- prezentace PowerPoint – autorčina příprava k přednáškám: formy obchodu s lidmi, základní pojmy, obchod s lidmi v České republice, obchod s lidmi v Jihočeském kraji, důsledky pro oběti a pomoc obětem, informovaná pracovní migrace – zdroj diplomová práce;
- bezpečnostní tipy: zdroj: KEFURTOVÁ, A., KUTÁLKOVÁ, P., HEGYESY, K.

Prevence obchodování s lidmi, Praha: La Strada ČR, o.p.s., 2007, s. 31. **(15)**

- inzerát, kazuistika: (KUTÁLKOVÁ, P. *Obchodování s lidmi*. In *Z ústavu do života*. Praha: Člověk v tísni – Společnost při ČT, o.p.s., 2005. 55 s. ISBN 80-903510- 4-2. **(17)**; KUTÁLKOVÁ, P. *Obchodování se ženami a nucená prostituce* [online]. Praha: La Strada ČR, o.p.s., 2006. [cit. 2007-09-2]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/download/files/Metodicky_list.pdf>. **(18)**)

Příloha 5: Bezpečnostní tipy – tištěný materiál pro pedagogy a studenty

Brigády v zahraničí – nabídka agentury nebo inzerát

- ověř si, zda je agentura registrovaná:
- registr soukromých zprostředkovatelen práce, které obdržely licenci od MPSV: **http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/zpr_prace** , nebo telefonicky: **222 19 21 11**
- popřípadě v obchodním rejstříku: **www.statnisprava.cz**, **www.justice.cz**
- nech si sdělit přesný popis své pracovní náplně – musí být uveden i v pracovní smlouvě
- zjisti si přesnou dobu, na jakou je pracovní smlouva podepsána
- adresu pracoviště a bydlení
- pracovní povolení
- zdravotní pojištění

Brigády v zahraničí – nabídka někoho z okolí

- ověř si vše, co je Ti nabízeno
- nikdy neber práci jen na základě ústní dohody
- chtěj písemné záruky - i od toho, koho dobře znáš
- zajímej se o všechny podmínky pobytu (bydlení, hrazení bydlení, způsob trávení volného času)

Jak by měl vypadat věrohodný inzerát!?!

- název agentury, adresu – poštovní, e-mail, telefon
- jméno kontaktní osoby
- popis nabízené práce
- výše výdělků
- dej přednost inzerátu, co má hodně informací: místo, kde se zaměstnání nachází, počet pracovních hodin v měsíci,...

Jak by se měla chovat věrohodná agentura?!?

- měla by mít registraci
- mít reprezentativní sídlo
- domluvit si s ní schůzku
- na schůzku jít s doprovodem
- měla by předat kontakt na zaměstnavatele
- měla by poskytnout doporučení klientů

Jak se chová věrohodný zaměstnavatel?!?

- je schopen přesně popsat obsah práce
- poskytnout kontaktní údaje do zaměstnání
- sepsat pracovní smlouvu (místo, náplň, pracovní doba, mzda)

Jak vypadá věrohodná pracovní smlouva?!?

- místo výkonu práce
- náplň pracovní činnosti – konkrétně: př. číšnice v nočním klubu
- pracovní dobu
- mzdu + způsob a termín vyplácení
- dobu platnosti smlouvy
- možnosti odstoupení od smlouvy
- v českém jazyce a ve formě, které rozumíš
- písemná!!!
- konzultovat s právní agenturou -kontakt na právní konzultace zdarma

www.obcanskeporadny.cz

Au pair

- vyřídit si pracovní povolení, je-li potřeba
  - obecné podmínky pro práci Au pair – věk, délka pobytu, jazykový kurz,...
- www.studentagency.cz**
- v případě nespokojenosti ze strany Au pair (nebo i rodiny) je možné rodinu

vyměnit

- Au pair agentury také musí mít registr
- Informační centrum pro mládež disponuje i vlastním seznamem au pair agentur, podmínkami pro práci Au pair v jednotlivých zemích: **www.icm.cz** – sekce Práce v ČR a zahraničí

Co udělat před cestou?!?

- zjistit si pracovní právní podmínky v zemi, je-li nutné pracovní povolení, zajisti si ho: **http://ec.europa.eu/eures**, **http://portal.mpsv.cz/eures**
- pojistit se na cestu – úrazové pojištění,...
- zajisti si cestovní doklady, vízum, je-li to nutné
- domluvit se, dokdy pošleš zprávu, jak ses na novém místě zařídil(a)
- měj kontakty na ambasádu a helpcentra: **www.mzv.cz** – sekce Cestujeme do zahraničí - ambasády
- kopie dokumentů a jízdenek nech doma
- domluv si pravidelný kontakt s rodinou a heslo
- zanech známé a důvěryhodné osobě kopii pracovní smlouvy a adresu či kontakt na místo, kde budeš
- aktuální fotografii nech doma
- otevři si v bance účet, na který budeš výdělek posílat. Umožni osobě, které věříš, přístup k informaci o stavu tvého účtu
- uhrad' výlohy na cestovné do místa svého zaměstnání z vlastních zdrojů
- nepřijímej od zprostředkovatele půjčku, peníze do začátku!!
- odmítni jízdenku, dárky, jiné pozornosti – důležité pro tvou nezávislost

Co dělat v zahraničí?!?

- nedávat doklady z ruky, pas, občanský průkaz nosit odděleně
- nechávat si mzdu vyplácet na účet
- pravidelně kontaktovat rodinu
- mít u sebe pracovní smlouvu

- nepřijímat žádné dárky od zaměstnavatele
- pozoruj změny chování zaměstnavatele – náhlá změna odjezdu, odkládání formalit na neurčito, nátlak na přijetí dalších změn
- mít kontakt na českou ambasádu, na krizové linky, pomáhající organizace

Co dělat, když se dostanu v zahraničí do potíží!?!?

- utíkej tam, kde jsou lidé, na nějaké veřejné, oficiální místo – úřad, knihovna, kostel, pošta,...
- požádej o pomoc instituci spíše než soukromou osobu
- pomoc i v místech označených křížem – nemocnice, kostely
- Policie
- pomáhající organizace – kontakty poskytuje La Strada
- 112
- Nikdy se neobviňuj!!!
- Máš právo na ochranu, nezasloužíš si odsuzování za to, co se Ti stalo!!!
- Vždy existují možnosti pomoci!!!
-

Na koho se obrátit o pomoc?!?

- Kontakt na českou ambasádu v dané zemi: www.mzv.cz
- čísla tísňového volání v dané zemi a kontakt na pomáhající nevládní organizace v dané zemi:
  - Rakousko: Lofe – Vídeň 004317969298
  - Německo: IN VIA – Berlin 004930 86 42 48 50
Kobra – Hannover 0049 5 11 70 11 517
  - Itálie: Iroko Onlus – Turín 00 39 01 15 17 67 55
Ital. SOS linka pro obchodované osoby – 800 290 290
  - Holandsko: STV – Amersfoot 00 31 33 448 11 86
- Kontakt na české pomáhající organizace:
  - **La Strada ČR** o.p.s. - 222 71 71 71, e-mail: lastrada@strada.cz – poskytuje kontakty na velvyslanectví, pomáhající organizace v zahraničí a mnoho

dalších informací. Nabízí pomoc obchodovaným osobám. Praktické informace a bezpečnostní tipy před cestou do zahraničí.

- **Projekt Šance** – prevence pohlavně přenosných chorob pro komerčně sexuálně zneužívané děti a mládež žijící na ulici 222 211 797
- **Linka bezpečí pro děti a mládež** : 800 155555